

17013292

Gedeputeerde Staten**De voorzitter van
Provinciale Staten van Zeeland
p.a. Statengriffie**

PROVINCIE ZEELAND	
AFD. SG	AMBT
AFD. TERMIJN 1	pb - sta
DATUM 21 JUNI 2017	
DOC.NR.	
ZAAK NR.	
CLASS.	

onderwerp
Jaarbericht 2016 PZEM N.V.kenmerk
17013146behandeld door
drs. R.G.I. Verdurmen
(0118) 631879

verzonden

21 JUNI 2017

Middelburg, 20 juni 2017

Geachte voorzitter,

Hierbij zenden wij u het Jaarbericht 2016 PZEM N.V. dat door de aandeelhouders in de Algemene vergadering van Aandeelhouders op 12 juni 2017 is vastgesteld. Het Jaarbericht heeft geen aanleiding gegeven tot het maken van opmerkingen. Conform de door uw Staten in 2016 vastgestelde beleidsnota verbonden partijen ontvangt u de jaarrekening ter kennisname.

In 2016 heeft PZEM met de verkoop van de Retail activiteiten en de verkoop van het onderdeel Business Development een belangrijke stap gezet ter verbetering van de vermogenspositie.

Na de sterke daling van de elektriciteitsprijzen in de laatste maanden in 2015 en de eerste twee maanden in 2016 was er vanaf maart 2016 een licht herstel van de marktprijzen voor elektriciteit. Dit had vooral zijn weerslag op de resultaten en de kaspositie. Ondanks deze lichte stijging blijven de vooruitzichten volgens PZEM voor de komende jaren slecht waardoor de resultaten en kasstromen de komende jaren onder druk blijven staan.

Het netto resultaat bedroeg in 2016 EUR 57,5 mln. positief. Hierin is de vrijval van de voorziening voor onrendabele contracten begrepen. Gecorrigeerd voor de effecten van de voorziening voor onrendabele contracten is het onderliggende resultaat EUR 28,5 mln. negatief. Daarnaast is in het netto resultaat, het resultaat van DELTA Retail en de Netwerkgroep opgenomen. Gecorrigeerd voor dit resultaat en het effect van de voorziening is het onderliggende resultaat EUR 94,2 mln. negatief.

De vooruitzichten voor de energiemarkt blijven volgens PZEM voor de komende jaren slecht. Dit komt onder andere door een combinatie van overcapaciteit en gesubsidieerde energie welke ook deels wordt opgewekt in Duitsland. Door deze slechte marktomstandigheden blijven de kasstromen, net als de resultaten onder druk staan. De verkoop van de Retail-activiteiten en het onderdeel Business Development en de verkoop van het de Netwerkgroep maken het mogelijk dat PZEM N.V. deze jaren van slechte marktomstandigheden kan doorkomen.

Met vriendelijke groet,

gedeputeerde staten,

Drs./J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

17013150

PZEM.nl

BEWEZEN
BETROUWBAAR

JAARBERICHT 2016

PZEM

INHOUDSOPGAVE

Jaarbericht 2016

COLOFON

Dit jaarbericht over 2016 is een uitgave van PZEM.

Vormgeving & drukwerk: 10uur
Fotografie: Evert van Moort

Voor vragen, opmerkingen of suggesties kunt u contact opnemen met PZEM telefoonnummer 088 1346 000 of via zakelijk@pzem.nl.

Het jaarbericht 2016 is te raadplegen via www.PZEM.nl/jaarbericht2016.

PZEM
Poelendaesingel 10
4335 JA Middelburg

1	Bestuursverslag 2016	7
1.1	2016: DELTA Groep 25 jaar	8
1.2	Profiel en kerncijfers in 2016	14
1.3	Toelichting op de financiën	18
1.4	DELTA Energy: Wholesale	22
1.5	DELTA Retail	26
1.6	DELTA Netwerkgroep	30
1.7	DELTA en zijn mensen	34
1.8	DELTA en Corporate Governance	36
1.9	Verslag van de Raad van Commissarissen	40
1.10	Verslag Centrale Ondernemingsraad	44
1.11	Kansen en risico's	46
1.12	Verklaring Raad van Bestuur	54
2	Jaarrekening 2016	59
3	Overige gegevens bij de jaarrekening 2016	165

Over dit verslag

In het jaarbericht legt PZEM verantwoording af over de activiteiten in 2016. In dit bericht zijn het maatschappelijke en financiële verslag zoveel mogelijk geïntegreerd. De financiële verantwoording is opgesteld aan de hand van de International Financial Reporting Standards (IFRS) en de relevante bepalingen van het Burgerlijk Wetboek (BW).

De verslaglegging vindt plaats door PZEM N.V. (Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij). Dit is vanaf 1 maart 2017 de nieuwe naam van DELTA N.V. Bij de verkoop van de Retail-activiteiten is het exclusieve gebruik van de handels- en merknamen DELTA en Zeelandnet door de Retailbedrijven overeengekomen. Hierdoor zijn de vennootschappen binnen de DELTA Groep die de naam DELTA gebruikten van naam veranderd, door de naam DELTA te wijzigen in PZEM. Dit geldt voor alle vennootschappen voor zover deze niet voor 1 juli 2017 worden vereffend, geliquideerd of verkocht dan wel in staat van faillissement verkeren. Voor de Netwerkbedrijven is de naam DELTA per 1 maart 2017 gewijzigd in De Netwerkgroep.

In dit bestuursverslag over 2016 hanteren we de namen die in 2016 bestonden voor de verschillende entiteiten. Dit betekent bijvoorbeeld dat naar het huidige DELTA in het bestuursverslag nog verwezen wordt als DELTA Retail. Ter inleiding bij elk hoofdstuk wordt verwezen naar de actuele situatie ten tijde van het ter perse gaan van het jaarbericht.

BESTUURSVERSLAG

2016

1

2016: DELTA Groep 25 jaar

Dit is het laatste bestuursverslag van DELTA als groep in zijn huidige vorm. In 2016 bestond DELTA Groep 25 jaar. Onder de druk van een slechte energiemarkt en een verplichte afsplitsing van de netwerkactiviteiten zijn bedrijfsonderdelen zelfstandig en verkocht, wordt de holding ontmanteld en gaat de politieke discussie over de toekomst van de kerncentrale door. De impact van dit veranderproces was en is groot op de onderneming en zijn medewerkers, op de lokale werkgelegenheid, de regionale economie en de Zeeuwse samenleving als geheel. Er is in 2016 hard gewerkt aan een nieuwe organisatie. Verschillende bedrijfsonderdelen zijn onafhankelijk gepositioneerd en/of verkocht zodat ze toekomstbestendig zijn.

1.1

Deze transitie is al eerder ingezet. In 2015 verkocht DELTA het milieubedrijf Indaver en Windpark Kreekraksluis, om op die manier schuldenvrij de herstructurering van het bedrijf ter hand te kunnen nemen. De energieprijzen daalden gedurende 2015 van EUR 40 per MWh begin 2015 naar EUR 30 per MWh eind 2015 en EUR 26 per MWh aan het einde van februari 2016. Door deze aanhoudende slechte energieprijzen kon het niet bij deze initiële verkopen blijven. In 2016 werd duidelijk op welke wijze DELTA en de verschillende onderdelen de toekomst ingaan, als onderdeel van de DELTA Groep of onder een andere vlag.

Totaaloplossing

De keuzes in de transitie zijn in lijn met een, ook door de aandeelhouders gewenste, 'totaaloplossing'. Dit is een integrale, zij het gefaseerde aanpak om voor PZEM en de verbonden onderdelen een zo goed mogelijke toekomst te creëren.

Eén van de stappen in deze totaaloplossing was de bespreking van de problematiek rondom de kerncentrale. Beoogde oplossingen, ontwikkeld met de brede kring van stakeholders, kregen niet de benodigde steun. Daardoor kwamen DELTA en de aandeelhouders in een volgende fase van een totaaloplossing.

De verplichte splitsing, de positie van de kerncentrale, de verkoop van DELTA Retail en de (voorgenomen) verkoop van de Netwerkgroep waren onderwerp van debat, zowel maatschappelijk als politiek, binnen Zeeland en landelijk. Op 28 februari 2017 zijn de Retail-activiteiten aan de Zweedse investeringsmaatschappij EQT verkocht.

De aandeelhouders hebben zich ook in 2016 ingespannen om voldoende steun te krijgen van de Rijksoverheid, zowel voor een oplossing voor de kerncentrale alsook voor de mogelijkheid dat zij het Netwerkbedrijf van DELTA zouden kunnen verwerven. Ondanks verwoede pogingen is het de aandeelhouders en het Rijk niet gelukt om overeenstemming te bereiken over een oplossing waarbij de Netwerkgroep in Zeeuwse handen kon blijven. DELTA heeft zo lang mogelijk gewacht met verkoop om de aandeelhouders de kans te geven de Netwerkgroep te kopen, maar moest in december 2016 toch besluiten een extern verkoopproces op te starten. De overeenstemming over de verkoop van de Netwerkgroep aan Stedin is op 30 maart 2017 bereikt onder voorbehoud van invulling van enkele voorwaarden. In de evaluatie van de potentiële kopers van de voorheen DELTA-onderdelen hebben de werkgelegenheidsaspecten een belangrijke rol gespeeld.

DELTA N.V. heeft een 'oude' nieuwe naam gekregen: PZEM N.V. Dit bedrijf omvat - na verkoop van de Retail-activiteiten en netwerkonderdelen - het gereorganiseerde Wholesalebedrijf, 50% aandelen in Evides, 70% in EPZ, 50% in de SloeCentrale en een aantal kleinere deelnemingen.

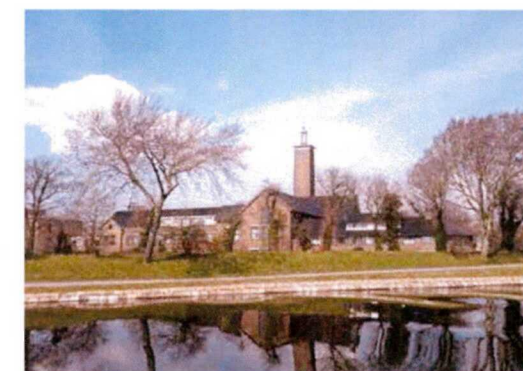
Positie

Ook in 2016 had de DELTA Groep last van de slechte markt-omstandigheden op de energiemarkt. De financiële resultaten

die behaald konden worden met de productiemiddelen SloeCentrale, EPZ en de ElstaCentrale waren onverminderd slecht. Het blijft daarom noodzakelijk een voorzichtig financieel beleid te voeren. Over 2016 bedraagt het totale resultaat EUR 57,5 mln. positief, met name als gevolg van de vrijval van voorzieningen en de goede resultaten van de netwerkactiviteiten, de Retail-activiteiten en de resultaten uit de deelnemingen, met name Evides.

De ontwikkelingen op de energiemarkt hadden het afgelopen jaar een sterk effect op de kasstroom. Na het eerste kwartaal 2016 zagen we een ontvangst van gelden die we met name in de tweede helft van 2015 hebben moeten storten bij beurzen als onderpand op aangegane transacties. Dit als gevolg van de sterk teruglopende energieprijzen. Onderliggend zien we een kasuitstroom bij de productietak met betrekking tot tolling- en overige langjarige verplichtingen. Door de grote liquiditeitsbewegingen en de risico's die deze met zich meebrengen is het noodzakelijk om door te gaan met het ingrijpende herstructureringsproces.

De vooruitzichten voor de energiemarkt verbeteren ten tijde van dit verslag nog niet. De verkoop van de bedrijfsonderdelen moet financiële ruimte bieden om de jaren, waarin de negatieve marges op de productie van energie aanhouden, door te komen en waar mogelijk de verlieslatende activiteiten verder te saneren. DELTA Retail is eind februari 2017 verkocht en de aandeelhouders wordt goedkeuring gevraagd voor de verkoop van de Netwerkgroep in juni 2017. Met de aandeelhouders wordt in het najaar van 2017 de business case van het nieuw ontstane PZEM besproken.

Herstructurering

In 2016 is een programma gestart om de herstructurering van DELTA inclusief de afsplitsing van de Netwerkgroep in goede banen te leiden. Het herstructureringsprogramma is gestart met het zelfstandig en toekomstbestendig neerzetten van de entiteiten Business Development, Business to Business

**'MET DEZE OVEREENKOMST
BLIJFT ZOWEL DE WERK-
GELEGENHEID ALS DE KENNIS,
EXPERTISE EN ERVARING IN DE
ZEEUWSE REGIO BEHOUDEN.'**

(B2B), Wholesale, Retail en DELTA Netwerkgroep (DNWG). De medewerkers uit de holdingstaven zijn deels gedecentraliseerd. Het andere deel van deze medewerkers is op vacatures in- of extern geplaatst of gaat het bedrijf verlaten. Door de herstructurering en afsplitsing zijn arbeidsplaatsen komen te vervallen. Om deze personele consequenties zorgvuldig op te vangen is in samenspraak met de vakbonden en Centrale Ondernemingsraad een sociaal plan overeengekomen met een looptijd tot mei 2018.

DELTA en de Zeeuwse economie

DELTA N.V. staat midden in de Zeeuwse samenleving, en de ontwikkelingen raken de Zeeuwse economie direct. Dat bleek ook uit het rapport van de Commissie Economische Structuurversterking en Werkgelegenheid onder leiding van oud-minister president Balkenende. Een van de belangrijkste adviezen van de commissie Balkenende had betrekking op de kerncentrale Borssele en de situatie bij DELTA. De commissie, die zijn rapport op 2 juni 2016 presenteerde, riep de minister van Economische Zaken Kamp op toch vooral te helpen met het vinden van een oplossing voor het dossier EPZ. De oproep vanuit Provinciale Staten en Parlement richting het kabinet om iets te doen voor Zeeland was luid en leidde tot verschillende debatten, maar leverde helaas geen direct aan EPZ gerelateerde oplossing op.

Verkoop Netwerkgroep

De eerdergenoemde noodzaak om financieel voorzichtig te zijn heeft ook te maken met de toekomst van de organisatie ná de verplichte splitsing. Deze wettelijke verplichting tot splitsing leidt ertoe dat DELTA de Netwerkgroep moet verkopen.

Rechtszaak/tussenuitspraak Hof Amsterdam

Op 1 november 2016 deed het gerechtshof Amsterdam uitspraak na verwijzing door de Hoge Raad inzake een procedure tussen de Staat en DELTA. Het Hof stelde dat het mogelijk is dat de kerncentrale een onevenredige last is voor DELTA en dat de Staat daardoor mogelijk schadelijktig zou kunnen zijn door een splitsing af te dwingen. DELTA hoopt dat door de Staat nu een echt adequate voorziening wordt aangeboden om het nadeel van DELTA te verzachten. Het verzoek om aanvullende informatie is gehonoreerd en de uitspraak wordt verwacht in de loop van 2017.

Verkoop Business Development divisie Wholesale

Op 31 oktober 2016 bereikte DELTA met Eneco overeenstemming om een deel van DELTA's duurzame energieproductie en -ontwikkeling onder te brengen bij Eneco. Het verkochte bedrijfsonderdeel Business Development is een klein expertise-team dat nieuwe, Nederlandse initiatieven ontwikkelt op het vlak van duurzame energie. Met deze overeenkomst blijft zowel de werkgelegenheid als de kennis, expertise en ervaring in de Zeeuwse regio behouden. Assets die meegegaan zijn betreffen met name windparken en zonne-initiatieven.

De met de parken verbonden langjarige afnamecontracten blijven grotendeels bij DELTA Energy.

Verkoop Retail

In 2016 is overeenstemming bereikt over de verkoop van het bedrijfsonderdeel Retail. Op 6 december werd bekend dat Retail doorgaat met een nieuwe eigenaar, het Zweedse investeringsbedrijf EQT. De merknamen DELTA en Zeelandnet blijven door Retail exclusief gebruikt worden, alle medewerkers gaan over en de entiteit blijft zelfstandig en gevestigd in Zeeland. Het verkoopsucces laat zien hoe krachtig en waardevol de namen DELTA en Zeelandnet zijn en hoe gewaardeerd de diensten en producten zijn. De financiële kracht van EQT geeft Retail de mogelijkheid om te investeren in verdere groei en verbeteringen van het kabelnetwerk, om de tot nu toe geboden kwaliteit en producten verder

te verbeteren en uit te bouwen. Met de overname van de aandelen is een prijs van EUR 488 mln. gemoeid. De aandeelhouders zijn op 23 februari 2017 akkoord gegaan met de verkoop, waarna deze op 28 februari 2017 definitief werd.

Veiligheid

Veiligheid staat bij de DELTA Groep nadrukkelijk voorop. Het jaar 2016 is op het gebied van veiligheid een bijzonder goed jaar geweest bij alle bedrijfsonderdelen. Zo is het windpark Barrepolder zonder incidenten opgeleverd. Er hebben zich binnen de DELTA Groep slechts twee voorvallen voorgedaan die hebben geleid tot verzuim en acht voorvallen die niet hebben geleid tot verzuim maar wel tot medische consultatie en/of het aanbieden van aangepast werk. Hierdoor kwam de ongevalsparameter TRIR op 2,0, ver onder de gestelde norm van 3,8.

TRIR 12 - maandelijks voortschrijdend DELTA Groep

LTIR 12 - maandelijks voortschrijdend DELTA Groep

De begrippen zijn als volgt gedefinieerd:

TRIR = aantal bij LTIR omschreven voorvallen plus het aantal voorvallen waaruit aangepast werk en/of medische behandeling noodzakelijk was per 1.000.000 gewerkte uren.

LTIR = aantal dodelijke ongevallen plus aantal voorvallen met verzuim per 1.000.000 gewerkte uren.

Veiligheid krijgt ook aandacht in de kantooromgevingen van DELTA. Zo is in 2016 het hoofdkantoor aangepast aan de nieuwe regels op het gebied van brandveiligheid en is het rookbeleid verder aangescherpt.

Medewerkers

In 2016 is voor zowel Business Development (11 medewerkers) als Retail (367 eigen en inleenmedewerkers) een koper gevonden. Voor beide onderdelen geldt dat de werkgelegenheid voor zover mogelijk gewaarborgd is. Wholesale en B2B zijn, toen bleek dat er geen juiste koper te vinden was voor B2B, samengevoegd en gereorganiseerd.

Uiteindelijk heeft een aantal medewerkers de DELTA-organisatie moeten verlaten of zal dat in de loop van 2017 doen. Door grote inspanningen van ons mobiliteitscentrum en ons management zijn veel medewerkers geplaatst binnen het bedrijf of hebben een baan elders gevonden.

Het jaar 2016 was een bewogen jaar. Een jaar waar we in het begin onder druk van de dalende prijzen voor de producten en diensten veel moeilijke keuzes moesten maken. Als we nu terugkijken, hebben we financiële problemen voor DELTA op korte en zeker ook op de middellange termijn weten te voorkomen. We hebben goede nieuwe eigenaren gevonden voor het onderdeel Business Development en voor de Retail-activiteit. Ook lijken we inmiddels in 2017 een goede toekomst voor onze netwerkactiviteiten gecreëerd te hebben. Dit was natuurlijk nooit het plan voor DELTA/PZEM op de lange termijn maar gegeven de uitdagingen op de markt en de regulatoire omgeving mogen we met gepaste trots op de gerealiseerde resultaten terugkijken.

Een speciaal woord van dank en waardering op deze plaats richting alle medewerkers is daarom zeker op zijn plaats. Hun professionaliteit en werklust hebben bijgedragen het bedrijf en zijn verschillende onderdelen een betere toekomst te geven. Ondanks de vele discussies en onrust die samenhangen met het proces waar de organisatie doorheen gaat, bleven de medewerkers zich onverminderd inzetten voor de beste dienstverlening aan klanten. Dat zegt alles over de waarde van de organisatie en de mentaliteit van onze medewerkers, nu en in de toekomst. Wij zijn daar trots op en willen nogmaals iedereen danken voor hun inzet.

Toekomst

Na een bewogen 2016 kijken we vooruit naar een uitdagend 2017. In 2017 krijgen de twee belangrijke bedrijfsonderdelen DELTA Retail en de Netwerkgroep een nieuw huis. Aan een succesvolle transitie van deze activiteiten naar de nieuwe aandeelhouders zijn niet alleen de werknemers die met deze activiteiten meegaan, maar ook de overige werknemers van PZEM volledig geëngageerd. In 2017 zal de reeds ingezette reorganisatie verder worden uitgevoerd en zal de personeelsbezetting ook conform reorganisatieplan verder afnemen.

Met de verkoop van het bedrijfsonderdeel DELTA Retail is onze kredietfaciliteit komen te vervallen per eind februari 2017. Gezien de inmiddels ruime liquiditeitspositie levert dit geen problemen op. Met de verwachte verkoop van de Netwerkgroep zal de liquiditeitspositie nog verder worden versterkt in juni 2017. Het beleid is dat de middelen zeer conservatief worden belegd met aandacht voor liquiditeit,

tegenpartijrisico en kosten. Wij plannen niet dat deze middelen worden aangewend voor vermijdbare investeringen of eventuele research & development projecten.

Naast de operationele uitdagingen voorzien wij ook voor 2017 moeilijke marktomstandigheden met wederom prijzen waartegen zonder subsidie geen kostendekkende energieproductie mogelijk is. Wij verwachten dat deze situatie welke het gevolg is van onder andere de huidige marktomstandigheden, zal aanhouden totdat conventionele productie en nieuwe duurzame en gesubsidieerde productie een passend evenwicht hebben gevonden. Wanneer deze periode zal aanbreken is nog niet te zeggen. Wel kunnen wij stellen dat PZEM N.V., dankzij de diverse verkooptrajecten uitstekend gepositioneerd is om deze periode te bereiken. In de tussenliggende tijd zullen wij actief invulling blijven geven aan de verdere oplossing waar we ook de sanering van activiteiten niet kunnen uitsluiten.

Gerard Uytendewilligen
CEO

Frank Verhagen
CFO

PROFIEL EN KERN- CIJFERS IN 2016

DELTA levert energie-, netwerk- en infrastructurele diensten en digitale services. DELTA is onlosmakelijk verbonden met Zeeland: enerzijds door het aanleggen van de infrastructuur om de provincie te voorzien van gas, elektriciteit, water, internet, telefonie en televisie, anderzijds speelt DELTA een belangrijke rol in het verbinden van mensen in Zeeland.

1.2

DELTA brengt mensen samen. Dat doen we door het aanbieden van producten en diensten, door onze betrokkenheid bij maatschappelijke projecten en door sponsoring. DELTA verbindt zo als werkgever, als leverancier en als maatschappelijke partner.

Zeeuwse, Noord-Brabantse en Zuid-Hollandse gemeenten en de provincies Zeeland en Noord-Brabant zijn onze aandeelhouders. Het hoofdkantoor is gevestigd in Middelburg.

1.2.1

VAN 1919 TOT HEDEN

DELTA heeft een jarenlange historie in Zeeland. In 1919 ontstond de Provinciale Zeeuwse Elektriciteits-Maatschappij (PZEM), in 1934 de Zeeuwse Gasmaatschappij (ZEGAM). Het bedrijf 'de DELTA Nuts' ontstond in 1991 uit een fusie tussen Watermaatschappij Zuid-West-Nederland (WMZ) en de Provinciale Zeeuwse Elektriciteits-Maatschappij (PZEM). In 2001 werd het bedrijf officieel omgedoopt tot DELTA N.V. en met de overname van de Zeeuwse internetpionier ZeelandNet in 2002 biedt DELTA ook digitale diensten via Zeelandnet.

De jarenlange historie die DELTA in Zeeland heeft is één van de belangrijkste redenen voor de speciale band tussen de organisatie en Zeeland. DELTA, in welke vorm dan ook, maakt al bijna een eeuw lang deel uit van de Zeeuwse maatschappij. Op 1 maart 2017 vond in relatie tot de verkoop van de Retail-activiteiten een naamswijziging plaats. Vanaf die datum is DELTA N.V. hernoemd naar PZEM N.V.

1.2.2

ORGANISATIE PER 31 DECEMBER 2016

Producten en diensten

DELTA Energy Wholesale en EPZ

DELTA Energy wekt elektriciteit op vanuit het eigendom in centrales – waaronder 70% van de productie van EPZ, 50% elektriciteit uit de gasgestookte SloeCentrale, 50% afname uit de eveneens gasgestookte ElstaCentrale en 100% van de productie van de kippenmestcentrale BMC Moerdijk – en neemt stroom af middels langjarige afnamecontracten van enkele grote en kleinere windparken, handelt 'asset backed' in energie en levert elektriciteit en gas aan zakelijke klanten in Zeeland en daarbuiten.

DELTA Retail

DELTA Retail levert elektriciteit en gas aan particuliere klanten en digitale diensten aan zowel particuliere als zakelijke klanten. Per 28 februari 2017 zijn de Retail-activiteiten verkocht.

DELTA Netwerkgroep

De netwerkbeheerder EnJuris heeft binnen DELTA een eigen status die wettelijk vastligt. Als eigenaar van de gas- en elektriciteitsnetten is Enduris verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhoud en de ontwikkeling van de Zeeuwse gas- en elektriciteitsnetten. Enduris staat voor veilig, betrouwbaar en kostenefficiënt beheer van deze netten. Enduris heeft een eigen Raad van Commissarissen.

DELTA Infra B.V. heeft, zowel in de provincie Zeeland als nationaal, een volledige dienstverlening op het gebied van technische infrastructuur voor elektriciteit, gas, water en data: in opdracht van Enduris (voor de elektriciteits- en gasnetwerken), Retail (voor de datanetwerken), Evides (waternetwerken), TenneT (hoogspanning) en derden zorgt Infra als service provider en contractor voor het ontwerp, de engineering, aanleg, beheer en onderhoud.

Daarnaast levert DELTA Infra meettechniek diensten. Tienduizenden kilometers kabel en leiding waren ook in 2016 bij de medewerkers in goede handen.

DELTA N.V.

Naast het beheer van bovenstaande groepsmaatschappijen en gezamenlijke overeenkomsten en een aantal (aflopende) shared services ten behoeve van de DELTA Groep valt het 50%-aandelenbelang in Evides ook onder de holding DELTA N.V.

1.2.3

WAAR WE VOOR STAAN

DELTA heeft een heldere visie als het gaat om de maatschappelijke verantwoordelijkheid voor onze omgeving. We vertonen leiderschap en nemen onze verantwoordelijkheid in het terugdringen van CO₂-uitstoot. Wij werken de komende twintig jaar toe naar een energievoorziening uit volledig hernieuwbare bronnen. Duurzaam waar het kan en CO₂-arm waar het moet. In deze transitie zien wij een rol weggelegd voor onze gasgestookte SloeCentrale, die veel minder CO₂ uitstoot dan bijvoorbeeld een kolencentrale en voor onze kerncentrale EPZ, die bij het opwekken van elektriciteit geen CO₂ uitstoot.

1.2.4

STERK VERBONDEN MET DE OMGEVING

DELTA is door zijn publieke aandeelhouders en regionale klantenkring sterk verbonden met de omgeving. Het bedrijf staat midden in de Zeeuwse maatschappij en neemt graag zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid. Wat goed is voor DELTA, is immers ook goed voor de Zuidwestelijke delta. De maatschappelijke betrokkenheid van DELTA vertaalt zich in de sterke reputatie die het bedrijf in Zeeland heeft. DELTA laat

deze maandelijks onderzoeken door het Reputation Institute. De score is hoog door de verbondenheid van de Zeeuwen met DELTA als leverancier, werkgever, relatie of klant. Dat maakt de reputatie een belangrijke graadmeter. De maandelijks onderzoeksresultaten gebruikt DELTA dan ook om trends en ontwikkelingen in de markt en in de regio vroegtijdig te signaleren. Vervolgens stemmen wij de communicatie met de omgeving hierop af.

1.2.5 MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDING

Bij de maatschappelijke verantwoording ligt de nadruk op de energieactiviteiten van het bedrijf, in het bijzonder binnen de groepsmaatschappijen, gezamenlijke bedrijfsactiviteiten en de joint ventures.

In 2015 heeft DELTA de kernthema's en speerpunten op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) vastgelegd. Om tot dit resultaat te komen, keken we vanuit ons eigen werkveld naar de wereld om ons heen. Tegelijkertijd, en zeker zo belangrijk, haalden we de buitenwereld naar binnen. Interactieve sessies met diverse belanghebbenden leidden tot thema's, speerpunten en ambities. MVO krijgt hiermee een centralere plaats binnen de DELTA bedrijfsvoering. MVO is geen apart spoor, maar een integraal onderdeel van de reguliere activiteiten.

Waterbedrijf Evides, waarin DELTA een belang heeft van 50%, is niet meegenomen in dit verslag. Evides brengt via www.evides.nl zelf verslag uit over het MVO-beleid en de activiteiten die hieruit voortvloeien.

De belangrijkste informatie over de elektriciteitsproductie is samengevat weergegeven in onderdeel 1.4. Uitvoeriger informatie is te vinden op www.epz.nl, www.sloecentrale.nl en www.bmcmoerdijk.nl.

1.2.6 FINANCIËLE VERANTWOORDING

De financiële verantwoording is opgesteld aan de hand van de International Financial Reporting Standards en de relevante bepalingen van het Burgerlijk Wetboek. DELTA heeft een aantal belangrijke activiteiten die samen met partners in de vorm van een joint operation worden gedreven.

De activiteiten die in een aparte juridische entiteit worden uitgevoerd, en waar DELTA gelijke rechten en verplichtingen als de partners heeft uit hoofde van aandeelhouderschap en als afnemer, tellen wij sinds 2013 voor ons aandeel in alle afzonderlijke activa, passiva, opbrengsten en kosten, bij onze cijfers op. Dit geeft meer inzicht in de opbouw van ons vermogen en het resultaat.

Financiële hoogtepunten (in EUR mln.)	2016	2015*	2014	2013
Netto-omzet	789	1.299	1.931	2.104
Bruto marge operationeel	154	236	789	786
EBITDA	70	49	312	301
Netto resultaat	58	(111)	4	75
Netto resultaat (excl. mutatie voorziening onrendabele contracten 2016/2015)	(15)	9		
Investerings in (im)materiële vaste activa	86	88	106	170
Net Debt	(51)	92	559	633

Omzetverdeling (in EUR mln.)	2016	2015*	2014	2013
Levering van en handel in elektriciteit	590	810	882	970
Levering van en handel in gas	198	257	269	344
Transport elektriciteit en gas	1	107	106	118
Kabel, internet en telecommunicatie	n.v.t.	81	81	79
Afvallogistiek en milieudiensten	n.v.t.	n.v.t.	517	515
Overige omzet	0	44	76	78
TOTAAL NETTO-OMZET	789	1.299	1.931	2.104

* Cijfers 2015 zijn conform jaarrekening 2015. In de hiernavolgende tekst worden vergelijkende cijfers 2015A opgenomen, welke terug zijn te vinden in de jaarrekening 2016.

De jaarrekening 2016 waarin de volledige financiële verantwoording is opgenomen, is te vinden vanaf pagina 59.

TOELICHTING

op de financiën

In 2016 heeft PZEM een belangrijke stap gezet ter verbetering van de vermogenspositie. Met de verkoop van de Retail-activiteiten en de verkoop van het onderdeel Business Development worden mooie rendementen geboekt. Daarnaast moeten op 1 juli 2017 de netwerkactiviteiten afgesplitst zijn van PZEM. Omwille van de vergelijkbaarheid zijn de resultaatcijfers 2015 gecorrigeerd voor de voorgenomen verkopen van DELTA Retail en de Netwerkgroep.

1.3

Na de sterke daling van de elektriciteitsprijzen in de laatste maanden in 2015 en de eerste twee maanden in 2016 zagen we vanaf maart 2016 een licht herstel van de marktprijzen voor elektriciteit. Dit had vooral zijn weerslag op de resultaten en de cash positie. Ondanks deze lichte stijging blijven de vooruitzichten voor de komende jaren slecht waardoor de resultaten en kasstromen de komende jaren onder druk blijven staan.

De omzet van EUR 789 mln. bleef met EUR 259,1 mln. achter ten opzichte van 2015 op vergelijkbare basis. Dit is vooral te verklaren door lagere afzetvolumes en prijsniveaus voor zowel elektriciteit als gas.

Het netto resultaat bedroeg EUR 57,5 mln. positief. Hierin is de vrijval van de voorziening voor onrendabele contracten begrepen. Gecorrigeerd voor de positieve effecten van de voorziening voor onrendabele contracten is het onderliggende resultaat EUR 28,5 mln. negatief. Daarnaast is in het netto resultaat, het resultaat van DELTA Retail en de Netwerkgroep opgenomen. Gecorrigeerd voor dit resultaat en het positieve effect van de voorziening is het onderliggende resultaat EUR 94,2 mln. negatief.

Gascontracten

De energiemarkt in 2016 is gedurende het jaar licht verbeterd. Een belangrijke reden hiervoor waren de hogere olieprijsen. Deze hadden een belangrijke invloed op de marktprijs voor energie. De prijs van gas (en CO₂) steeg minder snel dan de prijs van elektriciteit waardoor de spreads (het verschil tussen de commodityprijs en de prijs voor elektriciteit) verbeterden. Hierdoor kon een deel van de voorziening voor onrendabele contracten vrijvallen ten gunste van het resultaat. Daarnaast bleek dat door het wegvallen van een alternatieve fuellingmogelijkheid van de SloeCentrale, de verbondenheid tussen de verschillende contracten en assets sterk vermindert, waardoor de Gasflexportfolio moest worden opgesplitst in een gedeelte voor de SloeCentrale en de dedicated pijplijn enerzijds en de contracten voor gasopslag en -transport anderzijds.

Het effect van beide zaken gaf een vrijval van EUR 16,7 mln. ten gunste van het resultaat 2016; dit kwam bovenop de reguliere aanwending van de gehele voorziening onrendabele contracten van EUR 69,3 mln. Door deze mutaties in de voorziening verbeterde de bruto marge met EUR 86 mln. in 2016 (ten opzichte van de verslechtering van EUR 107 mln. in 2015).

1.3.1

OMZET EN RESULTAAT

De omzet in 2016 daalde ten opzichte van 2015. Dit was met name het geval in het energiesegment door lagere afzetvolumes en prijzen, zowel op de handelsvloer als bij de verkopen aan zakelijke klanten.

De bruto marge steeg ten opzichte van het vorige boekjaar met EUR 145,6 mln. De mutatie van de voorziening onrendabele contracten verklaart grotendeels deze verbetering. De personeelslasten bleven op hetzelfde niveau als in 2015;

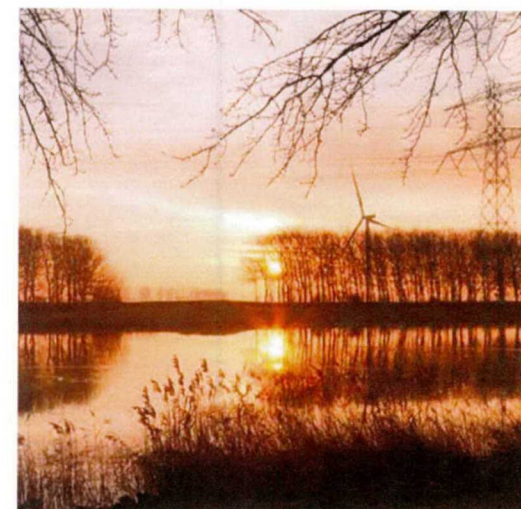
hoewel het aantal personeelsleden als gevolg van natuurlijk verloop en de reorganisaties daalde en de lasten daardoor afnamen, moest eind 2016 een reorganisatievoorziening van EUR 13 mln. worden gevormd. De inleenkosten stegen in lijn met de afname van de personeelsaantallen en -kosten. Voor 2017 verwachten we dat de inleenkosten zullen afnemen als de nieuwe organisatie en de afname van de activiteiten volledig hun beslag hebben gekregen. Ook de onderliggende bedrijfslasten namen af, zij het dat door externe kosten verbonden aan de reorganisatie en een eenmalige last per saldo de bedrijfslasten EUR 1,7 mln. hoger zijn dan de voorgaande verslagperiode. De afschrijvingslasten daalden ten opzichte van 2015 met EUR 15,1 mln., voornamelijk door het wegvallen van de afschrijvingslasten van de kolencentrale als gevolg van de sluiting eind 2015.

Dalende werknemersaantallen

Mede door de herstructurering van het bedrijf en de activiteiten is het aantal werknemers verder gedaald. Ultimo 2016 was sprake van 1.680 FTE bij de verschillende groepsmaatschappijen ten opzichte van 1.786 FTE eind 2015. Deze cijfers zijn inclusief het voltallige personeel in de betreffende 'gezamenlijke bedrijfsactiviteiten'. Net als in 2015 blijft beperking op nieuwe instroom, een mobiliteitsprogramma voor werknemers die niet in hun oude functie kunnen blijven, en doorstroom naar openstaande vacatures bij andere groepsmaatschappijen belangrijk voor de focus op personeelskosten.

Rentes

Het rendement op de gelden in Stichting Beheer Ontmantelingsgelden Kerncentrale Borssele, EUR 4,2 mln., was hoger dan de EUR 1,0 mln. in 2015. De financiële baten in 2016 liggen in lijn met 2015. De rentelasten zijn door de lagere financieringsbehoefte in 2016 zo'n EUR 3,1 mln. lager dan in 2015. Tenslotte is de rentesdotatie aan de voorzieningen, door de lagere voorziening ultimo 2016 en de lagere disconteringsvoet, EUR 3,3 mln. lager dan in 2015.

'DE ENERGIEMARKT IN 2016 IS LICHT VERBETERD. EEN BELANGRIJKE REDEN HIERVOOR WAREN DE IETS HOGERE OLIEPRIJZEN.'

Beeïndigde bedrijfsactiviteiten

Door de aanstaande verkoop van de Netwerkgroep per 1 juli 2017 hebben we dit bedrijfsonderdeel in de jaarrekening verwerkt als beëindigde bedrijfsactiviteit. Het resultaat over 2016 van de Netwerkgroep was net als het voorgaande jaar goed. Het zelfstandige netto resultaat bedroeg EUR 27,3 mln. na belastingen (2015: EUR 25,9 mln.). Door correcties van afschrijvingen op groepsniveau (onder andere als gevolg van toepassing van IFRS 5) bedraagt het resultaat van de Netwerkgroep EUR 40,1 mln. in het totale Groepsresultaat.

Daarnaast heeft DELTA in 2016 overeenstemming bereikt over de voorwaarden waaronder de Retail-activiteiten verkocht worden. Het resultaat over 2016 na belastingen van deze activiteiten bedroeg EUR 25,7 mln. (2015: EUR 22,3 mln.).

1.3.2

KASSTROOM EN INVESTERINGEN

Het effect van het hogere bedrijfsresultaat wordt gecompenseerd door de mutatie in de voorzieningen. De mutatie in de schuldeuren- en de crediteurenposities in vergelijking met 2015 zijn voornamelijk een gevolg van het verminderde actief-niveau. Het teruglopen van de margin accounts in 2016 ten opzichte van (het laatste kwartaal van) 2015 door het opklimmen van de prijzen in 2016 zien we terug bij de overige veranderingen/schuldten. Deze mutatie (ge terugontvangst van in 2015 afgestorte bedragen) bedraagt een groot deel van de totale kasinstroom in 2016.

De operationele kasstroom is EUR 110 mln. in 2016 tegen EUR 14 mln. in 2015. Met een uitgaande investerings-kasstroom van EUR 112,7 mln. (in lijn met de investeringskasstroom uit

2015 ná correctie van de verkoop van Indaver en Windpark Kreekraksluis ad EUR 108,1 mln.) komt de vrije kas-stroom uit op EUR 2,5 mln. negatief.

De energieproductie- en handelstak is kasstroomnegatief; deze kasinstroom wordt in 2016 nog gecompenseerd door de positieve kasstromen uit de Retail- en de netwerkactiviteiten, en het dividend van Evides.

Vermogenspositie en solvabiliteit

Het saldo van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten in 2016 bedroeg EUR 147,4 mln. positief (2015: EUR 158,6 mln. negatief). Ook dit is te verklaren door de grote mutaties in de voorzieningen in het gerealiseerde resultaat en mutaties in de (waarde van de) derivatenportefeuille in het niet-gerealiseerde resultaat. Dit laatste onderdeel gaf een positief effect van EUR 138 mln. in 2016. Het eigen vermogen inclusief netto resultaat lopend boekjaar bedraagt EUR 1.078,1 mln. De solvabiliteit bedroeg ultimo 2016 43,6% (2015: 34,7%).

1.3.3

VOORUITZICHTEN

De vooruitzichten voor de energiemarkt voor komende jaren blijven slecht. Dit komt onder andere door een combinatie van overcapaciteit en gesubsidieerde energie die ook deels wordt opgewekt in Duitsland. Door deze slechte markt-omstandigheden blijven de kasstromen, net als de resultaten, onder druk staan. De verkoop van de Retail-activiteiten en het onderdeel Business Development en de verwachte verkoop van de Netwerkgroep maken het mogelijk dat PZEM N.V. deze jaren van slechte markt-omstandigheden kan doorkomen.

DELTA ENERGY:

Wholesale

Het jaar 2016 heeft voor Wholesale vooral in het teken gestaan van de herstructurering en hiermee samenhangend een omvangrijke reorganisatie. Dit betekent dat de business activiteiten zijn samengevoegd om maximale synergie te creëren door FTE's te besparen.

1.4

De bezetting binnen de Wholesale organisatie is teruggebracht van 230 FTE naar 105 FTE waarbij alle activiteiten zijn geïntegreerd binnen één Business Unit met duidelijke kaders en een sterke focus op het mitigeren van risico's (Asset Backed Trading strategie).

De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- Het minimaliseren van de cash out met minimale risico's;
- Het uitvoeren van de noodzakelijke activiteiten waaraan we zijn gebonden vanwege lopende verplichtingen;
- Geen toevoeging van nieuwe activiteiten die een risico-verhogend effect hebben en niet passen binnen de Asset Backed Trading strategie.

In samenwerking met Randstad HR Solutions is in 2016 gezocht naar nieuwe kansen voor de betreffende medewerkers van Wholesale.

B2B

Vanaf november (na het stopzetten van de voorbereidingen van de voorgenomen verkoop van B2B) is gestart met de integratie van B2B binnen Wholesale. Dit betekent een reorganisatie en een afname van 35 FTE naar 18 FTE. Na reorganisatie bestaat de (toekomstige) B2B-doelportefeuille uit klanten in het mid-zakelijke segment die zoveel mogelijk worden bediend via een online platform met gestandaardiseerde producten. Ook voor B2B geldt dat vanuit risicoreductie een restrictief kader is vastgesteld met als uiteindelijke resultante dat binnen de zakelijke doelportefeuille niet meer volume wordt verkocht dan aan baseload capaciteit wordt opgewekt.

Wholesale en PZEM

Wholesale en Holding zijn vanaf 1 maart 2017 één bedrijf en dragen een nieuwe naam: PZEM. Een bekende naam in Zeeland. Een betrouwbare Zeeuwse energieproducent, die tijdens de overgang van een traditionele conventionele energievoorziening naar CO₂-neutrale energiebronnen, zorgdraagt voor een zekere en veilige levering van stroom.

In dit bestuursverslag hanteren we nog de naam Wholesale. Wholesale houdt zich bezig met de productie, handel en levering van energie. Wholesale bezit verschillende centrales (met name SloeCentrale en de kerncentrale van EPZ) en zorgt dat het grote offshore windpark Gemini zijn elektriciteit kwijt kan aan de markt. Wholesale levert aan resellers en intermediairs en industrieën die op zoek zijn naar op maat gemaakte energietoelivering. Wholesale is een belangrijk onderdeel van het Zeeuwse energieproductiebedrijf PZEM.

2016 is een enerverend jaar geweest voor Wholesale. Er is gestart met de herstructurering van DELTA. Onderdelen van de herstructurering waren het zelfstandig positioneren van de entiteiten Business Development en het resterende deel van de Wholesale-organisatie (inclusief B2B activiteiten).

Het verkooptraject van Business Development is 31 oktober 2016 succesvol afgerond met de verkoop van de zonne- en windenergie-activiteiten aan Eneco.

Met deze overeenkomst blijft de werkgelegenheid van deze activiteiten en de opgedane kennis en ervaring in de regio behouden. Elf medewerkers zijn meegegaan naar Eneco, daarnaast zijn drie bestaande windparken in Vlissingen, Rilland en Zoeterwoude (met een totaal vermogen van 28,7 MW), twee windparken die bouwrijp zijn (met een totaal vermogen van 11,5 MW) en een aantal wind- en zonprojecten meeverkocht.

Na de herstructurering is de organisatie van Wholesale kleiner, 'zelfvoorzienend' (alle activiteiten zijn geïntegreerd in de business) en nog meer gericht op risicobeheersing met een duidelijke strategische focus en kaders.

Handel en zakelijke levering

Wholesale handelt op verschillende energiemarkten, met name in gas en elektriciteit. Wholesale hanteert een strategie die gericht is op de optimalisatie van de bestaande assets. Als gevolg van de vernieuwde strategische focus is het aantal commodities waarin wordt gehandeld afgenomen.

Sinds begin 2016 kan de gehele zakelijke markt realtime, via het handelsplatform van de Deense SAXO Bank, direct energie inkopen op de groothandelsmarkt. Wholesale ondersteunt samen met SAXO Bank als innovatieve kennispartner zijn klanten bij het bepalen van de meest optimale energie-inkoopstrategie. De klant staat daarbij centraal en Wholesale werkt continu aan een duurzame relatie.

Ontwikkelingen Zakelijke levering

Het jaar 2016 begon qua marktontwikkelingen erg zwaar. De neerwaartse ontwikkeling van de energieprijzen zorgde reeds vanaf de tweede helft van 2015 voor een forse toename van het werkkapitaalbeslag, waardoor de salesactiviteiten als risico mitigerende maatregel vanaf april 2016 stil kwamen te liggen. Dit had nog niet gelijk gevolgen voor de marge van 2016, maar wel voor de marge van de aankomende jaren. Op de achtergrond heeft de B2B-afdeling zich strategisch geheroriënteerd door de focus op operational excellence te leggen, middels standaardisatie van de processen en producten. Middels het klantenportaal, waarmee als enige zakelijke leverancier direct een definitief bod kan worden uitgebracht op basis van klantgegevens, heeft B2B een unieke troef in handen. Zodra de salesactiviteiten weer werden vrijgegeven, kon ook het klantenportaal worden opgezet.

De transitie naar een duurzame producent en leverancier

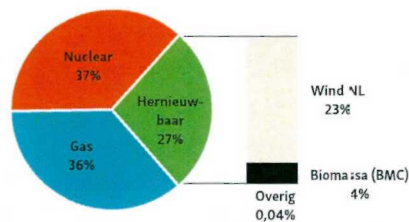
Wholesale is als ontwikkelaar, producent, handelaar en leverancier actief op de energiemarkt. Wij willen een voortrekkersrol vervullen in de transitie naar een volledig hernieuwbare energievoorziening. Momenteel is er nog te weinig elektriciteit uit hernieuwbare bronnen beschikbaar om hier volledig op te kunnen vertrouwen. Naast onze inzet voor de transitie naar een volledig hernieuwbare energievoorziening, zorgen wij er dan ook voor dat er altijd voldoende elektriciteit is om aan de vraag te voldoen. Dus ook wanneer de zon niet schijnt en de wind niet waait.

Productiemix

De totale elektriciteitsproductie in 2016 bedroeg ruim 7 TWh. Door de productie van het offshore windpark Gemini en de definitieve sluiting van de kolencentrale (december 2015) heeft Wholesale een forse stap in zijn duurzame ambitie gemaakt. Zo bedroeg onze gemiddelde CO₂-uitstoot per geproduceerde kWh 132 gram, terwijl het landelijk gemiddelde bijna 500 gram bedroeg.

Het aandeel duurzame productie van Wholesale lag in 2016 op 27%. Omdat eind 2016 windpark Gemini volledig in gebruik is genomen, zal het aandeel duurzaam in 2017 naar verwachting verder doorgroeien tot ruim 40%. Wholesale streeft ernaar om uiterlijk in 2050 volledig duurzaam te produceren. Naast windenergie beschikt Wholesale over duurzame productie uit zon, biomassa (kippenmest) en waterkracht vanuit het getijdenstroomproject in de Oosterscheldekering.

Productiemix 2016

Gascentrales

Hoewel gas de ideale transitiebrandstof is - moderne gascentrales zijn flexibel en stoten relatief weinig CO₂ uit - waren de marktomstandigheden in 2016 wederom ongunstig voor dit type centrale. Desondanks draaide onze zeer efficiënte SloeCentrale (Combined Cycle Gas Turbine) het afgelopen jaar meer dan 60% van de tijd, echter tegen minimale marges waardoor de centrale per saldo verlieslatend was. De ElstaCentrale (WarmteKrachtCentrale) leverde in 2016 continu stoom aan DOW Benelux in Terneuzen.

Kerncentrale

In 2016 zijn wederom diverse grote investeringsprojecten uitgevoerd. Deze hebben tot doel de nucleaire veiligheid van de kerncentrale tot en met einde levensduur, 2033, te waarborgen. Tussen 13 mei en 20 juni is de jaarlijkse onderhoudsstop inclusief de splijtstofwissel uitgevoerd. Ieder jaar gaat de kerncentrale uit bedrijf voor het verrichten van onderhoudswerkzaamheden. Daarbij wordt jaarlijks ongeveer een kwart van de splijtstof vervangen. Een splijtstofelement gaat ongeveer vier jaar mee. Daarnaast worden er inspecties uitgevoerd. Zo zijn de stoomgeneratoren geïnspecteerd en goedgekeurd en zijn de koelwaterleidingen gereinigd. Ook is dit jaar de lektheid van de bol getest. Deze test is succesvol afgerond.

Windenergie

Met de herstructurering van het bedrijf heeft Wholesale in 2016 zijn duurzame projectenportefeuille en ontwikkelingsactiviteiten tezamen met een aantal windparken verkocht aan Eneco. Echter, via langjarige afnamecontracten, waarbij wij de opgewekte windenergie en de GvO-certificaten (Garantie van Oorsprong) afnemen, wisten we onze duurzame productiecapaciteit toch verder uit te breiden. Het afnamecontract met windpark Gemini heeft hier in grote mate aan bijgedragen. In 2016 is de bouw en testfase van Gemini afgerond en per 1 januari 2017 is het park volledig operationeel.

Biomassacentrale

De Biomassacentrale Moerdijk is de enige centrale op het Europese vasteland die pluimveemest omzet in groene stroom. In 2017 stopt de MEP-subsidie (Milieukwaliteit ElektriciteitsProductie) voor deze centrale. Inmiddels is de benodigde subsidie (Stimulering Duurzame Energie+) verkregen om ook ná 2017 de duurzame energieproductie met deze centrale te kunnen continueren.

Zonneparken

Wholesale is mede-eigenaar van een zonnepark in Willebroek (Belgie) met een productievermogen van 2,6 MWp.

Innovatieve hernieuwbare energie

Wholesale neemt de stroom af van het getijdenstroomproject in de Oosterscheldekering. Sinds eind november 2015 draaien vijf turbines tussen twee pijlers van de stormvloedkering. De opbrengst is voldoende om ruim duizend huishoudens van stroom te voorzien.

Warmtenetten

In 2016 zijn de warmtenetten in de woonwijk Lammerenburg (Vlissingen) en Blaauwe Hoeve (Hulst) verkocht.

Gedragscode ACM

DELTA Energy (thans PZEM Energy) voldoet aan de gedragscode Leveranciers voor gegevens uit kleinverbruikmeetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn zoals voorgeschreven door de ACM. De volledige tekst van de verklaring is separaat opgenomen in dit jaarbericht.

DELTA RETAIL

DELTA blijft DELTA. DELTA Retail is dé Zeeuwse leverancier van internet, TV, telefonie en energie. DELTA Retail krijgt in 2017 een nieuwe eigenaar (EQT) en draagt vanaf 1 maart 2017 de naam DELTA. We hanteren in ons verslag over 2016 de naam DELTA Retail.

1.5

Voor DELTA Retail was 2016 een succesvol jaar. De Zeeuwse klantenkring van DELTA Retail blijft trouw en geeft aan het aanbod te waarderen. In 2016 stapten de klanten van DELTA Retail massaal over van losse producten, naar Alles-in-1 pakketten en TV & Internet. Het aantal digitale TV-klanten nam toe, evenals de verkoop van betaalpakketten. Ook de afzet van zakelijke digitale producten groeide fors.

Duurzaamheid

Vanaf 1 januari 2016 levert DELTA Retail al zijn klanten 100% groene stroom uit wind en biomassa. Daarnaast is DELTA Retail de grootste leverancier van energie aan elektrisch vervoer (publieke laadpalen) in Nederland. Het past in de ambitie van DELTA Retail: een duurzame lokale energievoorziening, een toekomstbestendig glasvezel- en coaxnetwerk door continue investeringen en een lange termijn relatie met consumenten, ondernemers en lokale partners.

Als kennispartner ondersteunt DELTA Retail lokale initiatieven om duurzame stroom op te wekken. Zo helpt DELTA Retail stichting Duurzaam Groede met het opstarten van de eerste Zeeuwse burgercoöperatie voor het afnemen van lokale zonne-energie. Daarnaast ondersteunt DELTA Retail bij het 'vergroenen' van Schouwen-Duiveland. Medewerkers van werkvoorzieningsbedrijf De Zuidhoek zijn opgeleid tot energiecoaches, voeren energiescans uit en informeren lokale ondernemers over energiebesparende maatregelen. Zo kan Schouwen-Duiveland in 2040 energieneutraal zijn. DELTA Retail is ook actief in de Nederlandse Vereniging voor Duurzame Energie (NVDE) om samen met de partners de energietransitie te versnellen.

In 2016 heeft DELTA Retail, met de introductie van DELTA Inzicht, alle energiekanten met een slimme meter gratis online inzicht gegeven in het actuele verbruik van gas en elektriciteit. Actueel inzicht in energieverbruik helpt bij het bewust omgaan met energie én het gericht besparen op de energierekening. Het vergroten van het energiebewustzijn bij klanten ziet DELTA als zijn maatschappelijke taak.

Klanten van DELTA Retail gaan steeds bewuster om met het verbruik van energie. Dat blijkt ook uit het feit dat meer en meer klanten ervoor kiezen om producten als de DELTA Comfort Wijzer en DELTA Inzicht te installeren. Deze producten zijn te koppelen aan de slimme energiemeter en geven inzicht in het energieverbruik. Dit stelt de gebruikers in staat om hun energieverbruik zo duurzaam mogelijk te maken.

Ook DELTA Retail voldoet aan de gedragscode Leveranciers voor gegevens uit kleinverbruik-meeinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn zoals voorgeschreven door de ACM. De volledige tekst van de verklaring is separaat opgenomen in dit jaarbericht.

Educatie

DELTA Retail deelt zijn kennis over internet, TV, telefonie en energie met jong en oud. Naast het helpen en informeren van klanten investeert DELTA Retail ook in educatie in

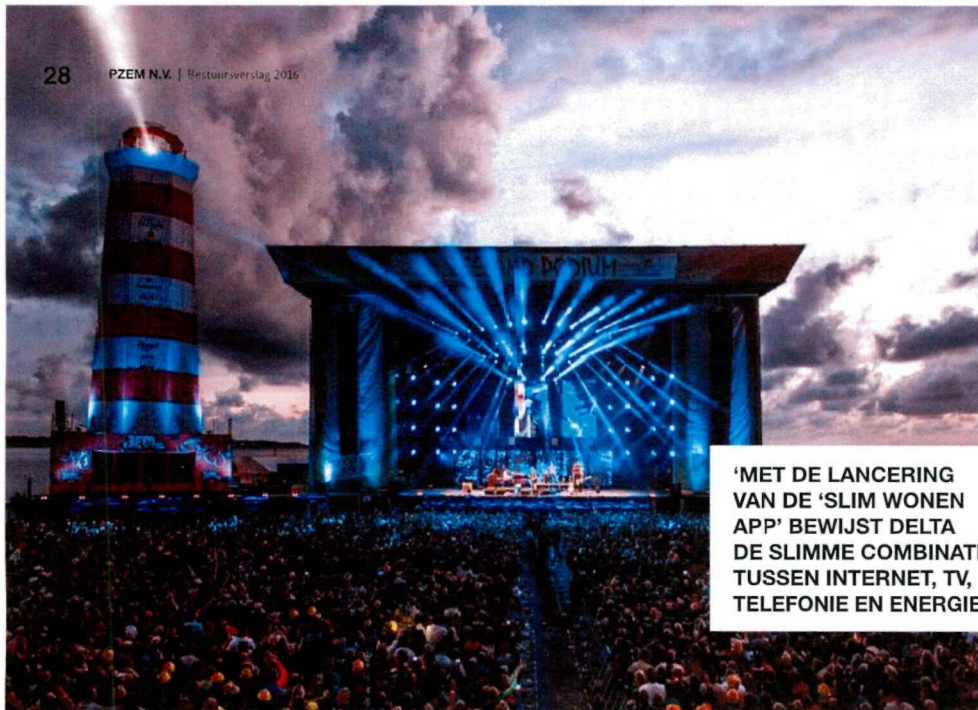
Zeeland. Ruim 2.000 kinderen op 26 Zeeuwse basisscholen leerden in 2016 spelenderwijs over energie(besparing) en het veilig gebruik van internet en social media tijdens Sjaaks Scholentour. In juli werd basisschool De Poeljeugd uit 's-Heer Hendrikskinderen gekroond tot winnaar van de Scholentour. De school ontving een zonnepaneleninstallatie uitgereikt door energieadviseur Sjaak Vogel.

In de DELTA-community genaamd 'Samen maken we het verschil' leert DELTA Retail elke dag nieuwe dingen van onze klanten en niet-klanten. Door te luisteren naar hun behoeften over en verwachtingen van (nieuwe) producten en diensten kan DELTA Retail het aanbod steeds verbeteren en verrijken. Het continue online contact versnelt ook het doorvoeren van verbeterideeën.

Met de servicevideo's 'WiFi in heel je huis' zijn klanten met praktische video's geholpen om het maximale uit hun WiFi-verbinding te halen. Lukte het klanten onverhoopt niet om de WiFi thuis zelf in orde te krijgen, dan was daar de mogelijkheid een gratis monteur in te schakelen.

In het nieuw gelanceerde project 'Heel Zeeland digivaardig' verbindt DELTA senioren met de digitale wereld. Basisschoolleerlingen geven 'tablet-less' aan senioren om ze wegwijs te maken in de digitale tijd van nu. Met Kenniswerf en Hogeschool Zeeland werden zogenoemde 'matchingtables' georganiseerd. Met vraagstukken die betrekking hebben op de ontwikkelingen in de multimedia- en energiemarkt werden lokale ondernemers uitgedaagd om samen oplossingen te vinden. Door op een nieuwe manier partnerschappen met bedrijven aan te gaan, investeert DELTA Retail, in samenwerking met het innovatieve platform voor starters DOK41 in Vlissingen, in innovatie en in de toekomst.

'MET DE LANCIERING VAN DE 'SLIM WONEN APP' BEWIJST DELTA DE SLIMME COMBINATIE TUSSEN INTERNET, TV, TELEFONIE EN ENERGIE.'

DELTA Retail ondersteunt studenten door het aanbieden van hoogwaardige stageplaatsen en het aanbieden van projecten. Hoe pas je nieuwe technologieën toe in een 'smart-city'? Dat was het vraagstuk voor studenten mechatronics van de HZ University of Applied Sciences. Ze onderzochten studenten de mogelijkheden om met een sensor de vochtigheidsgraad van landbouwgrond aan te geven, zodat een agrariër direct een seintje krijgt als het land besproeit moet worden. Of automobilisten die via een app een melding krijgen als een brug dicht is, zodat ze tijdig een andere route kiezen. Studenten krijgen de mogelijkheid om in de praktijk te leren en zich te verdiepen in nieuwe technologieën. DELTA Retail gebruikt de opgedane kennis om de mogelijkheden van de slimme wereld te benutten.

DELTA Retail is een lerende organisatie en in 2016 is de Agile-werkmethode verder uitgerold. Deze andere manier van werken zorgt ervoor dat de organisatie wendbaarder is. Er wordt sneller ingespeeld op veranderingen, zonder de klant uit het oog te verliezen. Feedback en ervaringen van medewerkers en klanten is belangrijke input omdat zowel de markt- als de interne omgeving voortdurend in beweging zijn.

Leefomgeving

DELTA Retail is sterk betrokken bij zijn omgeving en is erin blijft eer écht Zeeuws bedrijf. DELTA Retail ondersteunde in 2016 vele mooie initiatieven in Zeeland, bijvoorbeeld door donaties aan ruim 50 maatschappelijke projecten en organisaties

vanuit het DELTA Zeeland Fonds (o.a. Het Zeeuws orkest, Watersnoodmuseum, Truckroil Zeeland). Als sponsor was DELTA Retail actief bij twee prachtige Zeeuwse evenementen van formaat: Concert at Sea en de DELTA Ride for the Roses.

DELTA Retail werkt bewust samen met Zeeuwse leveranciers en partners en koopt lokaal in. DELTA Retail stimuleert zo de regionale economie en voorkomt hiermee onnodig vervoer van mensen en producten van ver. DELTA Retail verbindt de professionele zorg via het unieke DELTA ZorgNet en biedt brede ondersteuning bij de implementatie van eHealth en zorgtoepassingen. Via internet en het specifieke DELTA Alles-in-1 Zorgpakket worden cliënten/patiënten en professionele zorgverleners met elkaar verbonden.

Techniek

Het 6.000 km lange kabelnetwerk vormt de solide basis, onze ruggengraat. Ook in 2016 zijn onze producten en diensten continu verbeterd om in te spelen op de wensen van onze klanten. Zo zijn, na een grote kwaliteitsslag aan ons digitale netwerk, de internetsnelheden van alle abonnementen kosteloos verhoogd. Hiermee speelt DELTA Retail in op het toenemend internetgebruik en de stijging van het aantal internettoepassingen. Dankzij de kosteloze vervanging van ruim 40.000 modems genieten klanten van ons snelle, betrouwbare internet.

Door de juiste toepassing van de technische mogelijkheden maken we het dagelijks leven van onze klanten comfortabeler.

Zo is in 2016 de DELTA TV-app gelanceerd. Klanten kijken nu live TV via smartphone en tablet waar en wanneer ze willen binnen Nederland. Met DELTA interactieve TV genieten klanten via een 'second screen' van de nieuwe functionaliteiten: programma gemist, opnemen en terugkijken. Een kijkbeleving die helemaal past bij deze tijd.

Daar waar het kan kiest DELTA Retail voor het aangaan van partnerships. Met Greenet worden de buitengebieden in Zeeland voorzien van snel breedbandinternet. Na de succesvolle pilot in Cadzand-Bad (2015) zijn er in 2016 ook in de gemeente Sluis en in Schouwen-Duiveland succesvolle vraagbundelingstrajecten afgerond. In 2017 zijn deze draadloze netwerken operationeel. Greenet en DELTA Retail versterken elkaar door netwerken en faciliteiten efficiënt aan elkaar te koppelen. Snel internet voor alle Zeeuwen, óók op deze manier verbindt DELTA Retail. De nieuwe 'Mijn DELTA' omgeving waarin energie en digitale diensten samenkomen, is live gegaan.

Aanbod

DELTA Retail levert al jaren de unieke combinatie van internet, TV, telefonie en energie aan consumenten en ondernemers. DELTA Retail levert 100% groene stroom en heeft het beste internet van Zeeland. Door continu te investeren in ons glasvezel- en coaxnetwerk wordt het nog beter. Het netwerk wordt 24/7 bewaakt om storingen vroegtijdig te signaleren en op te lossen voordat onze klanten het überhaupt merken. Ook voor zakelijke klanten is DELTA Retail 24/7 bereikbaar voor ondersteuning.

DELTA Retail luistert naar zijn klanten om zo een op maat aanbod samen te stellen. Naast goede producten wil de klant ook vooral flexibiliteit. Daar heeft DELTA Retail op ingespeeld in 2016 door voor het eerst een aanbod te doen waarbij de klant maandelijks zijn contract kan opzeggen. Ook zijn de verschillende zenderpakketten maandelijks opzegbaar. Daarnaast hebben we nieuwe (TV & Internet) pakketten geïntroduceerd. Het nieuwe FOX Sports-aanbod is samen met de klant tot stand gekomen, dit resulteerde in een keuzemogelijkheid: alle eredivisiewedstrijden live kijken of alleen de belangrijkste voetbalwedstrijden via FOX Sports 1.

Voor ondernemers ontwikkelde DELTA Retail in 2016 een nieuw digitaal product: WiFi-Zakelijk. Met deze maatwerkoplossing voor ondernemers is een snel en betrouwbaar draadloos internet voor personeel en gasten van ondernemers een feit. WiFi-Zakelijk maakt het mogelijk om op een veilige manier, geheel gescheiden van het bedrijfsnetwerk, draadloos toegang tot internet te realiseren.

Met de lancering van de 'Slim Wonen-app' bewijst DELTA Retail de slimme combinatie tussen digitale producten en energie. Klanten bedienen diverse producten en diensten die met internet verbonden zijn via de smartphone of tablet. Zo worden de DELTA Comfort Wijzer, DELTA Inzicht en Inzicht in de kwaliteit van je internetverbinding slim samengebracht. Klanten krijgen tevens adviezen over de

verbindingskwaliteit van apparaten en de WiFi-ontvangst.

DELTA Retail is in 2016 de samenwerking gestart met partner T-Mobile om klanten ook op het gebied van mobiele telefonie een aanbod te doen. Begin 2016 gaven klanten in het jaarlijks tevredenheidsonderzoek aan dat goede dienstverlening en optimaal functionerende producten en diensten een vereiste zijn. Met die informatie op zak ontwikkelde DELTA Retail een servicecampagne. Klanten kregen kosteloos een monteursbezoek aangeboden om hen te helpen bij het optimaliseren van hun TV- en internetvoorziening in huis.

DELTA gaat verder

DELTA Retail heet inmiddels vanaf 1 maart 2017 DELTA. Met een nieuwe eigenaar gaat DELTA verder. DELTA verbindt. Dat hebben we altijd gedaan. En dat blijven we doen. We verbinden onze klanten met elkaar en met de wereld om hen heen. Steeds comfortabeler wonen, werken en ondernemen en optimaal genieten en profiteren van alles wat onze producten en diensten te bieden hebben. DELTA gaat dus verder.

- Verder in Duurzaamheid, waarbij we uitsluitend 100% groene stroom leveren. We zien zon, wind en water als onuitputtelijke bronnen van energie.
- Verder in Educatie, waarbij we je helpen met inzicht in je energieverbruik. Maar we zorgen er ook voor, samen met scholieren, dat senioren de tablet en het internet ontdekken.
- Verder in de Leefomgeving van alle Zeeuwen, door mensen met elkaar te verbinden. Met donaties uit het DELTA Zeeland Fonds, maar ook door sponsoring van Concert at Sea.
- Verder in Techniek, zodat we verder kunnen gaan in ons Aanbod. We zullen steeds vaker de voordelen benutten van onze unieke combinatie van internet, TV, telefonie en energie.

DELTA gaat verder voor iedereen.

DELTA NETWERKGROEP

DELTA Netwerkgroep (DNWG) is de naam van de organisatie die bestaat uit de Zeeuwse netbeheerder Enduris B.V. en de service provider DELTA Infra B.V. Binnen DELTA Netwerkgroep Staff B.V. is het personeel geïntegreerd dat wordt gedetacheerd aan Enduris en/of DELTA Infra. De naam 'DELTA' wordt ook binnen de netwerkgroep aangepast. De nieuwe namen zijn De Netwerkgroep Infra B.V. en De Netwerkgroep Staff B.V.

1.6

Enduris

Netbeheerder Enduris B.V. heeft binnen DELTA een eigen status die wettelijk vastligt. Als eigenaar van de gas- en elektriciteitsnetten is Enduris verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhoud en de ontwikkeling van de Zeeuwse gas- en elektriciteitsnetten. Enduris staat voor veilig, betrouwbaar en kostenefficiënt beheer van deze netten. Enduris heeft een eigen Raad van Commissarissen.

DELTA Infra

DELTA Infra B.V. biedt, zowel in de provincie Zeeland als nationaal, een volledige dienstverlening op het gebied van technische infrastructuur voor elektriciteit, gas, water en data. In opdracht van Enduris (voor de elektriciteits- en gasnetwerken), DELTA Retail (voor de datanetwerken), Evides (waternetwerken), TenneT (hoogspanning) en derden zorgt Infra als service provider en contractor voor het ontwerp, de engineering, aanleg, beheer en onderhoud. Daarnaast levert DELTA Infra meettechniekdiensten.

Per 1 januari 2014 vormen Enduris en DELTA Infra samen DELTA Netwerkgroep (DNWG). De organisatieverandering was nodig om meer synergie te bereiken en efficiënter te kunnen werken. Zowel financieel als met betrekking tot leveringsbetrouwbaarheid en veiligheid, was 2016 een goed jaar voor de DELTA Netwerkgroep.

Veiligheid

Veiligheid is en blijft een prioriteit bij DNWG. Enduris en DELTA Infra richten zich op twee soorten veiligheid: arbeidsveiligheid en procesveiligheid. Arbeidsveiligheid betreft de veiligheid van zowel de eigen medewerkers als van aannemers bij de uitvoering van werkzaamheden. Deze veiligheid wordt geborgd door opleidingen en trainingen, een stelsel van werkinstructies en toezicht. Bewustwording op de werkvloer is het uitgangspunt. Met procesveiligheid wordt de veiligheid van de gas- en elektriciteitsnetwerken ten aanzien van omwonenden, de omgeving en het milieu bedoeld.

Het veiligheidscultuurprogramma is een doorlopend programma dat moet leiden tot het bereiken van de proactieve fase (4,0) op de veiligheidscultuurladder van Hudson.

In 2016 organiseerde DNWG een veiligheidsmarkt met als thema 'Veiligheid en je omgeving'. Verbeteren met betrekking tot veiligheid kan alleen in de keten, dus als alle handelingen die elkaar opvolgen goed op elkaar zijn afgestemd. Om deze reden waren, naast leidinggevenden van DNWG, ook diverse aannemers waaraan DNWG werkzaamheden uitbesteedt, uitgenodigd. De bijeenkomst was zeer leerzaam; de deelnemers zijn zich weer een stuk bewuster van het belang van veilig werken.

DNWG realiseerde ook in 2016 goede ongevals cijfers. De TRIR voor de Netwerkgroep (het totaal aantal geregistreerde dodelijke ongevallen, ongevallen met verzuim en ongevallen die hebben geleid tot aangepast werk of een medische behandeling per 1 miljoen gewerkte uren) is uitgekomen op

4,06. De LTIR (het aantal dodelijke ongevallen en ongevallen met verzuim waarbij het slachtoffer minimaal één dag niet kan werken, per 1 miljoen gewerkte uren) kwam uit op 1,02 hetgeen ruim binnen onze doelstelling ligt.

Enduris beschikt al enige jaren over een veiligheidsmanagementsysteem. Dit is met name ontwikkeld vanuit het beheer van het gasnet en voldoet aan de verplichtingen en eisen zoals geformuleerd in het 'Besluit veiligheid lage druk gastransport'. Procesveiligheid, en dus ook het veiligheidsmanagementsysteem, begint bij de planvorming van de netten. Door veilig te ontwerpen, veilig te bouwen, veilig te beheren en buiten gebruik te stellen zorgt de organisatie ervoor dat risico's nu en in de toekomst zoveel mogelijk worden beperkt. Niet alleen voor de mensen die aan de installaties werken, maar ook voor alle inwoners en bezoekers van Zeeland die gebruik maken van dezelfde ruimtelijke omgeving. Deze ketenaanpak komt voort uit de ambitie om een actief veiligheidsbeleid te voeren en zo een proactieve veiligheidscultuur te bereiken.

Leveringsbetrouwbaarheid

Net als voorgaande jaren was de leveringsbetrouwbaarheid van elektriciteit en gas goed. Het aantal storingsminuten lag onder de vooraf gestelde norm en tevens onder het landelijk gemiddelde. De leveringsbetrouwbaarheid heeft alles te maken met de kwaliteit van het netwerk en een effectief onderhoudsbeleid. Daarnaast heeft Enduris zijn storingsproces efficiënt ingeregeld, waardoor snel duidelijk is waar de storing is. Monteurs zijn zo snel ter plaatse en dat 24 uur per dag.

Jaarlijkse uitvalduur elektriciteit

	Enduris realisatie	Endu-is norm	Landelijk
2016	14,6 minuten	20 minuten	17,7 minuten
2015	15,6 minuten	21 minuten	32,9 minuten
2014	16,5 minuten	21 minuten	20 minuten

Jaarlijkse uitvalduur gas

	Enduris realisatie	Enduris norm	Landelijk
2016	17 seconden	30 seconden	58 seconden
2015	17 seconden	30 seconden	2,15 minuten
2014	21 seconden	30 seconden	3,15 minuten

- De jaarlijkse uitvalduur (in minuten per aangeslotene) = gemiddelde onderbrekingsduur (in minuten) x onderbrekingsfrequentie

Personeel

Door de leeftijdsopbouw bij met name monteurs verlaat de komende jaren een relatief grote groep technische collega's het bedrijf. Daarom startte DELTA Infra in 2012 een eigen opleiding: de DELTA Infra Vakopleiding (DIVO), in samenwerking met opleidingsbedrijf InstallatieWerk Brabant-Zeeland en het ROC Markiezaat College in Bergen op Zoom. Het programma combineert werk en opleiding. Technische talenten worden in twee jaar opgeleid tot monteur. Door de 'on-the-job-training' draagt de oude garde zijn vakkenis over op de monteurs in spé. Inmiddels hebben diverse jonge talenten een vaste baan als monteur bij DNWG. In september 2016 ging opnieuw een nieuwe lichte student van start.

De organisatie heeft ook in 2016 flink geïnvesteerd in personeel. Leidinggevenden hebben een spilfunctie bij het behalen van de organisatie doelstellingen en het zorgen voor gemotiveerde en goed presterende medewerkers. Zo organiseerde DNWG in 2016 het eerste MD-café, waarbij leidinggevenden met elkaar spraken over ontwikkelingen op het gebied van leiderschap. Ook startte er een ontwikkelingstraject voor het technisch middenkader bij de onderdelen Storingen & Onderhoud en Hoogspanningstechniek.

Slimme meters

Enduris is, als eigenaar van de energiemeters, verantwoordelijk voor de slimme meter. Alle Zeeuwse huishoudens en klein zakelijke aansluitingen krijgen voor eind 2020 een slimme meterset aangeboden. Deze actie komt voort uit de afspraken zoals gemaakt in het Energieakkoord; dat akkoord heeft tot doel om maatregelen te treffen om energiebesparing in Nederland in hoger tempo te realiseren, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het verminderen van de effecten van de

voorspelde klimaatverandering wereldwijd. Het verschaffen van inzicht in het energieverbruik aan klanten door periodieke meetdata uit slimme meters helpt daarbij.

Sinds 2012 vervangt Enduris traditionele meters door slimme meters. In 2015 startte de grootschalige aanbieder van slimme meters. Huishoudens krijgen per postcodegebied slimme meter sets gratis aangeboden. Daarnaast werden er, net zoals in voorgaande jaren, slimme meters geplaatst in nieuwbouwwoningen, bij grootschalige renovatie en bij reguliere vervanging. Eind 2016 hadden bijna 75.000 Zeeuwse huishoudens een slimme meter.

Op www.enduris.nl/slimmemeter is een postcodechecker te vinden. Consumenten kunnen hier eenvoudig nagaan wanneer er in hun postcodegebied slimme meters worden aangeboden.

Toekomst

DNWG staat voor een jaar met zeer grote uitdagingen. De energietransitie gaat door en zowel de splitsing als de overdracht naar de nieuwe aandeelhouder zal in 2017 gaan plaatsvinden.

Belangrijk in de DELTA Netwerkgroep is de multi-utility benadering: het gelijktijdig aanleggen en onderhouden van elektriciteits-, gas-, water- en multimedia netwerken. Deze multi-utility aanpak staat garant voor een effectieve en efficiënte dienstverlening; als netbeheerder zorgt Enduris voor betrouwbare en veilige elektriciteits- en gasnetwerken in Zeeland; DELTA Infra is service provider voor Enduris, maar werkt ook voor andere grote netbeheerders als Evides (water) en TenneT (hoogspanning).

'DOOR DE 'ON-THE-JOB-TRAINING' DRAAGT DE OUDE GARDE ZIJN VAKKENIS OVER OP DE MONTEURS IN SPÉ.'

DNWG staat er financieel uitstekend voor en met bijna 700 medewerkers is DNWG zeer goed in staat zijn klanten en stakeholders in Zeeland en daarbuiten te faciliteren. DNWG zorgt voor hoogwaardige werkgelegenheid in Zeeland; als één van de grootste werkgevers in de regio zorgt DNWG er mede voor dat er in de provincie geïnvesteerd wordt in technische opleidingen.

Enduris zorgt voor een efficiënt transport van elektriciteit en gas over zijn transportnetten, waarbij het bedrijf er naar streeft de duur van storingen zo laag mogelijk te houden. Als eigenaar en beheerder van de Zeeuwse elektriciteits- en gasinfrastructuur zorgt het bedrijf voor een goed en stabiel management van de vraag naar en het aanbod van energie. De organisatie richt zich op nieuwe ontwikkelingen rondom decentrale opwek, wind op land en zonneparken. Verder wordt nagedacht over energie en ruimtelijke ordening. Zodat klanten – particulier en zakelijk – keuzes kunnen maken over hoe zij aan hun energiebehoefte willen voldoen, zonder dat de leveringszekerheid in gevaar komt.

Zeeland wordt steeds duurzamer. DNWG faciliteert de energietransitie in Zeeland. Dat doet DNWG door bij te dragen aan lokale initiatieven op het gebied van duurzame energie, door constructief samen te werken met gemeentes en provincie en door het delen van kennis en expertise.

DELTA

en zijn mensen

Naast de producten en diensten die Zeeuwen bij DELTA afnemen, is DELTA één van de grotere werkgevers in Zeeland. In 2016 is een programma gestart om de herstructurering van DELTA inclusief de afsplitsing van de Netwerkgroep in goede banen te leiden. Hiermee wordt een oplossing geboden voor de situatie waarin DELTA verkeert door de lage energieprijzen, de tolling afspraken met de kerncentrale en de SloeCentrale en de verplichte afsplitsing van de Netwerkgroep.

1.7

Het herstructureringsprogramma is gestart met het zelfstandig en toekomstbestendig neerzetten van de entiteiten Business Development, Business to Business, Wholesale, Retail en DELTA Netwerkgroep (DNWG). De medewerkers uit de holdingstaven zijn deels gedecentraliseerd. Het andere deel van deze medewerkers is op vacatures in- of extern geplaatst of heeft het bedrijf verlaten of zal dit uiterlijk eind 2018 doen. Door de herstructurering en afsplitsing komen arbeidsplaatsen te vervallen. Om deze personele consequenties zorgvuldig op te vangen is in samenspraak met vakbonden en Centrale Ondernemingsraad een sociaal plan overeengekomen met een looptijd tot mei 2018.

In juli hebben zo'n 200 medewerkers de status van mobiliteitskandidaat gekregen. Dat betekent dat zij minimaal 5 maanden de tijd hebben gekregen om ander werk te vinden, binnen of buiten DELTA. Zij worden hierin begeleid door een inhouse mobiliteitscentrum, ondersteund door Randstad HR Solutions. Eind 2016 hebben 85 medewerkers een andere baan gevonden. Van de resterende kandidaten hebben er circa 35 in januari 2017 een keuze gemaakt tussen werkbegeleiding en vertrek met een vertrekpremie conform de CAO. De andere circa 80 hebben nog een langere mobiliteitsfase omdat het werk nog niet is afgelopen of is overgedragen (o.a. salarisadministratie, concern control, facilitair bedrijf, catering). Voor hen eindigt de mobiliteitsfase in 2017/2018. Alle activiteiten van het mobiliteitscentrum zijn erop gericht om te voorkomen dat medewerkers in de WW terecht komen. Het motto hierbij is: van werk naar werk begeleiden.

Instroom/uitstroom

Het aantal personeelsleden is bij de Zeeuwse DELTA-onderdelen het afgelopen jaar verder afgenomen van 1.233 tot 1.157 (stand per 31 december). Dit komt onder meer door de reorganisatie en het vertrek van medewerkers die al eerder boventalig zijn geworden en een nieuwe baan hebben gevonden. In 2016 stroomden 129 personen uit en verwelkomde DELTA 34 nieuwe medewerkers. Van deze 34 betreft een deel werkervaringsplaatsen die bedoeld zijn voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en/of zonder werkervaring.

DELTA blijft gebruik maken van tijdelijke krachten, indien deze nodig zijn voor bepaalde specialismen, projecten of piekwerkzaamheden, of om een flexibele schil te creëren. DELTA wil de doorstroming van eigen medewerkers, zowel bij boventaligheid als bij vrijwillige mobiliteit, stimuleren om zo het eigen potentieel zoveel mogelijk te benutten, te laten groeien en te behouden. Dat biedt medewerkers kansen en er wordt bespaard, omdat er minder gebruik gemaakt hoeft te worden van duurdere inleenkrachten.

Doordat een aanzienlijk aantal medewerkers een relatief hoge leeftijd heeft, verlaat de komende jaren een grote groep collega's DELTA. Ongeveer een kwart van de medewerkers zal tussen nu en 5 jaar uitstromen. DELTA Netwerkgroep heeft hiertoe in samenwerking met opleidingsbedrijf Installatie-Werk Brabant-Zeeland en het Markiezaat College in Bergen op Zoom een programma dat werk en opleiding combineert.

Hiermee worden jonge monteurs geworven om deze zelf verder op te leiden. Ook met andere scholen zijn er nauwe contacten.

DELTA is tevens lid van de commissie Arbeidsmarkt en Opleiding van de Brabants-Zeeuwse Werkgeversvereniging.

Formatie en bezetting

Het personeelsbestand van DELTA (inclusief DELTA Netwerkgroep en exclusief deelnemingen), had op 31 december 2016 een omvang van totaal 1.386 FTE, dat is inclusief externen en werkervaringsplaatsen. De sociale kengetallen van de deelneming EPZ zijn niet meegenomen in dit verslag. EPZ brengt zelf een verslag uit.

Bij de DELTA-onderdelen is 73% van de medewerkers man. Dat komt vooral door het grote aandeel technisch personeel. In leidinggevende posities is de verhouding in lijn met genoemd percentage. De gemiddelde leeftijd over 2016 was 46,2 jaar en is ten opzichte van 2015 iets gestegen (45,7). Op directieleder en enkele stafhoofden na, valt iedereen bij DELTA onder de CAO voor productie- en leveringsbedrijven.

Ziekteverzuim

In 2016 is het ziekteverzuim gestegen naar 5,1%, ten opzichte van 4,3% in 2015. Dit percentage ligt boven de door DELTA gestelde norm van 4,5%. Naast een stevige griepgolf is de stijging mede te wijten aan de onzekere toekomst van DELTA N.V.

	2016	2015	2014	2013	norm
Ziekteverzuim	5,1%	4,3%	4,6%	4,1%	4,5%

Preventief Medisch Onderzoek (PMO)

In 2016 is een PMO gehouden, specifiek voor de medewerkers van 45 jaar en ouder (op vrijwillige basis). Daarnaast hebben medewerkers die een verlenging moeten krijgen van hun geneeskundige verklaring voor het werken in vervulde grond, verplicht deelgenomen aan dit onderzoek.

In totaal zijn 765 medewerkers uitgenodigd voor het schriftelijke onderzoek; 75% heeft daar gehoor aan gegeven. Op basis van de uitkomsten van het schriftelijke onderzoek zijn 98 medewerkers uitgenodigd voor een fysiek onderzoek. Hieraan heeft nagenoeg iedereen deelgenomen. Wat de mentale gezondheid betreft scoort DELTA N.V. vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde. De fysieke gezondheid laat een aantal aandachtspunten zien (zoals overgewicht). De adviezen vanuit het PMO worden door de entiteiten Retail, DNWG en Wholesale verder uitgewerkt in concrete actieplannen, die in 2017 uitgevoerd zullen worden.

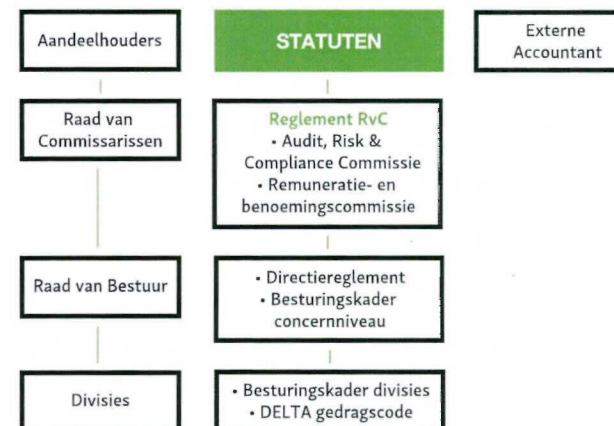
DELTA

en Corporate Governance

Goed ondernemerschap, integer handelen, respect, toezicht, transparante verslaglegging en het anderszins afleggen van verantwoording vormen de belangrijkste leidraad voor het corporate governancebeleid van DELTA. DELTA volgt de Nederlandse Corporate Governance Code, die is opgesteld voor in Nederland aan de beurs genoteerde vennootschappen. De best practice-bepalingen worden gevolgd, voor zover van toepassing op DELTA.

1.8

Structuur

Structuur

DELTA N.V. (vanaf 1 maart 2017 PZEM N.V.) is een structuurvennootschap in de zin van artikel 2:154 van het Nederlandse Burgerlijk Wetboek. De betrokkenheid van de Algemene Vergadering (AV) en Raad van Commissarissen (RvC) bij de gang van zaken van de onderneming heeft zijn weerslag gevonden in statuten en diverse reglementen. Daarin is ook vastgelegd waar goedkeuring nodig is van de RvC, dan wel de AV, op voorgenomen directiebesluiten met betrekking tot investeringen en/of overnames of bij het afstoten van (delen van) de onderneming. Als het hiermee gemoeide bedrag de som van EUR 5 mln. te boven gaat en niet is opgenomen in het budget, is voor voorgenomen besluiten de instemming vereist van de RvC. Gaat het om investeringen met een waarde van meer dan EUR 55 mln., dan is de voorafgaande instemming van de aandeelhouders van DELTA vereist.

Raad van Bestuur

De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Raad van Bestuur (RvB) zijn vastgelegd in het directiereglement. Hierin zijn onder andere de leden van de RvB en de diverse bestuurstaken verdeeld, zijn de interne procuraties geformuleerd, is de besluitvorming binnen de RvB vormgegeven en zijn de uit de Nederlandse Corporate Governance Code voortvloeiende regels neergelegd, zoals regels betreffende tegenstrijdige belang van leden van de RvB.

DELTA onderschrijft de regelgeving over de evenwichtige verdeling in de RvB conform art. 391.7 titel 9 Boek 2 BW zoals deze per 1 januari 2013 van kracht geworden is. De RvC heeft zijn uiterste best gedaan bij de invulling van de vacature die was ontstaan door het vertrek van CEO A. Kamerbeek,

een vrouw te benoemen. Helaas is dit niet gelukt. Omdat de RvB slechts uit twee personen bestaat, is het percentage vrouwen in de RvB daarmee nul. Bij toekomstige vacatures in de RvB zal de RvC zich inspannen om dat percentage naar tenminste het wettelijk minimum te brengen.

Raad van Commissarissen

De RvC van DELTA houdt toezicht op het totale functioneren van de onderneming, inclusief de nagestreefde beleidsregels en de behaalde resultaten door de RvB, de financiële positie, het risicoprofiel van de vennootschap en de financiële verslaglegging. Daarnaast vervult de RvC de rol van sparring partner van de RvB. Om die rol goed in te vullen, heeft de RvC een profiel dat aansluit bij dat van de onderneming. De profielschets zoals deze in 2010 door de RvC is opgesteld, geeft inzicht in de kwaliteiten die leden dienen te bezitten, één en ander met inachtneming van het verstrekte voordrachtrecht van de Centrale Ondernemingsraad (COR).

Ook op het ount van de samenstelling (onafhankelijkheid, diversiteit naar leeftijd, achtergrond en expertise) voldoet de RvC aan de Code en aan artikel 2:391.7 BW. Taken en bevoegdheden, evenals interne besluitvormingsprocessen en de rol van de voorzitter van de RvC, zijn opgenomen in een RvC-reglement. Daarin zijn ook zaken neergelegd als de periodieke evaluatie van het eigen functioneren, conform het gestelde in de Code.

Hoewel besluitvorming plaats vindt op voltallig RvC-niveau kent de RvC twee subcommissies, te weten de Audit, Risk & Compliance Commissie en de Remuneratie- en benoemingscommissie.

Aandeelhouders

De rol van de aandeelhouders van DELTA en de bevoegdheden van de Algemene Vergadering zijn vastgelegd in de statuten. Aandeelhouders van DELTA zijn betrokken en gedreven, mede ingegeven door hun publieke karakter (alle zijnde gemeenten of provincies). Door de ruime bevoegdheden die de AV van DELTA krachtens de statuten heeft, is de wijze waarop aandeelhouders hun stemrecht uitoefenen van grote invloed op de gang van zaken binnen de onderneming.

Naast twee formele Algemene Vergaderingen hebben in het verslagjaar ook drie informele Algemene Vergaderingen plaatsgevonden.

Ondernemingsraad

In het geheel van statuten, reglementen en andersoortige overeenkomsten mag de relatie met de COR van DELTA N.V. niet onvermeld blijven. De relatie die ingegeven is door wederzijds respect, heeft vorm gekregen in een gestructureerd overleg tussen bestuurder en de COR. In divisies vindt een gestructureerd overleg plaats met de op dat niveau ingestelde ondernemingsraden.

Compliance

Vanuit de compliance optiek was het verslagjaar 2016 een jaar als vrijwel elk ander. Vanuit interne noch externe audits zijn verontrustende feiten naar voren gekomen.

Voor de DELTA Groep en meer in het bijzonder regionaal netbeheerder Enduris geldt dat de relatie met de ACM en de Staatstoezicht op de Mijnen goed is.

In het verslagjaar heeft de ACM onderzoek verricht naar de inkoop van netverliezen en de reeds doorgevoerde naams-

wijziging van DELTA Netwerkbedrijf naar Enduris. DELTA Netwerkbedrijf heeft per 4 januari 2016 zijn naam gewijzigd naar Enduris naar aanleiding van het besluit van de ACM van 30 juli 2015, waarmee aan de door de ACM gestelde termijn van zes maanden is voldaan.

De ACM heeft in 2016 onderzoek gedaan naar hoe Enduris zijn netverliezen inkoop. Enduris kocht de netverliezen in bij DELTA Energy B.V., hetgeen niet in overeenstemming was met de Elektriciteitswet 1998. Enduris heeft zijn overeenkomst met DELTA Energy B.V. vooraf beëindigd middels een vaststellingsovereenkomst. In 2016 heeft Enduris een aanbestedingsprocedure gevolgd conform artikel 3.33 Aanbestedingswet, waarna de aanbesteding is gegund. De ACM heeft het onderzoek gestaakt en de toezegging van Enduris dat de netverliezen per 1 januari 2017 conform de Elektriciteitswet 1998 worden ingekocht, bindend verklaard.

Voorts is gedurende het verslagjaar veelvuldig overlegd met de ACM gevoerd over het nieuw op te stellen Splitsingsplan 2016. Dit is in de loop van het jaar door DELTA N.V. ingediend en is goedgekeurd door de ACM. Volgend op het besluit tot verkoop van de Netwerkgroep is een suppletie daartoe ingediend op het Splitsingsplan.

In het verslagjaar is geen gebruik gemaakt van het doen van meldingen over ongewenst gedrag op basis van de zgn. Klokkenuidingsregeling. Daarentegen is en houdt door de medewerkers gereageerd op de periodieke medewerkers tevredenheid onderzoeken die met het oog op de vele veranderingen en daarmee gepaard gaande onzekerheden, aldus een goede graadmeter vormden van de stemming in het bedrijf.

VERSLAG

van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen (RvC) brengt verslag uit over zijn activiteiten in 2016. Ook rapporteren wij over de wijze waarop de Raad zijn toezichthoudende en adviserende taak heeft ingevuld.

1.9

Samenstelling

De RvC van DELTA N.V. bestond in 2016 uit de volgende leden:

- de heer drs. ing. C. (Cees) Maas (voorzitter)
- mevrouw drs. A.M.H. (Marieke) Schöningh MBA (vice-voorzitter en secretaris)
- de heer ir. G. (Gerard) van Harten
- de heer mr. M. (Marc) van 't Noordende
- de heer drs. E. (Engelhardt) Robbe RA (tot 30 maart 2016)
- mevrouw mr. C.M. (Charlotte) Insinger MBA (vanaf 22 september 2016)

In 2016 is een nieuwe commissaris benoemd, te weten mevrouw mr. C.M. Insinger MBA. Wij zijn verheugd dat zij is toegetreden tot de RvC van DELTA N.V. Eerder in het jaar, op 30 maart 2016, heeft de heer Robbe zijn lidmaatschap neergelegd wegens het aanvaarden van de functie van COO bij Deloitte Nederland, welke functie niet verenigbaar is met het commissariaat van DELTA N.V. De RvC bedankt de heer Robbe voor zijn deskundige inbreng en wensen hem veel succes in zijn nieuwe functie.

Commissies

De RvC hanteert als uitgangspunt dat vrijwel alle onderwerpen besproken worden in de voltallige Raad. Vanuit een collectieve verantwoordelijkheid is in de visie van de RvC dan ook geen plaats voor tal van commissies, samengesteld uit zijn leden die primaire verantwoordelijkheid zouden dragen op deelterreinen. Een uitzondering heeft de Raad gemaakt voor de Audit, Risk & Compliance Commissie en de Remuneratie- en Benoemingscommissie. Dit is in lijn met de Nederlandse Corporate Governance Code.

Vergaderingen en overige activiteiten

De RvC is in 2016 zes maal bijeen geweest in aanwezigheid van de RvB en voorts zeventien maal door middel van een telefonische of videovergadering.

Tijdens deze vergaderingen zijn onder meer de volgende onderwerpen behandeld:

- Financiële onderwerpen, zoals kwartaalrapportages, de jaarrekening en het Financieel Plan met de operationele en financiële doelstellingen van de vennootschap;
- De DELTA-bedrijfsstrategie en daaruit voortvloeiende strategische kwesties, waaronder acquisities en (des) investeringen;
- Health, Safety, Security & Environment in de verschillende bedrijfsonderdelen;
- De belangrijkste risico's van het gevoerde beleid;
- Personeelsbeleid, inclusief het management development beleid;
- Risicomanagement;
- Dividendbeleid;
- Investeringsbeleid en belangrijke (des)investeringen;
- Financieringsbeleid;
- Fiscale zaken;
- Corporate governance, waaronder het bezoldigingsbeleid voor de RvB.

De RvC sprak regelmatig met de RvB over de bedrijfsstrategie. Met name het proces van verkoop van de Retail-activiteiten, en de consequenties van een gedwongen splitsing van DELTA en de voorgenoemde verkoop van de Netwerkgroep kwamen aan de orde.

De RvB en leden van de RvC namen deel aan het overleg met de aandeelhouderscommissie. In dat overleg, dat in 2016 tien maal plaatsvond, is gesproken over de bedrijfsstrategie van DELTA, de aandeelhoudersstrategie van de aandeelhouders en de splitsing van DELTA en de voorgenoemde verkoop van bedrijfsonderdelen.

Daarnaast voerde de RvC twee keer overleg met de aandeelhouderscommissie buiten aanwezigheid van de RvB. Ook vond het jaarlijkse gesprek plaats van het college van Gedeputeerde Staten van Zeeland met de RvC.

Gedurende het verslagjaar heeft de RvC zich periodiek door de RvB van DELTA N.V. en de directie van EPZ laten informeren over de situatie bij EPZ. Onderwerpen waren onder meer de amovering van de kolencentrale, de veiligheid en overige exploitatieaspecten van de Kerncentrale Borssele.

De RvC heeft ook een aantal malen buiten aanwezigheid van de RvB vergaderd. Belangrijke onderwerpen waren hierbij:

- De bedrijfsstrategie;
- De evaluatie van het functioneren van de RvB en zijn leden;
- Het vertrek van de CEO, de heer A. Kamerbeek;
- Het vaststellen van de bezoldiging van de leden van de RvB;
- De voordracht tot verlenging met één jaar van de werkzaamheden van de controlerend accountant;
- Het aantrekken en het benoemen van de nieuwe CEO, de heer G.J.A. (Gerard) Uytendewilling;
- Het aantrekken en de voordracht tot benoeming van een nieuw lid van de RvC.

Buiten aanwezigheid van de RvB heeft de RvC daarnaast het eigen functioneren geëvalueerd. Daarbij werd stilgestaan bij de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van de Raad (toezicht, advies) en kwamen cultuur- en gedragsaspecten en verbeterpunten aan de orde.

Audit, Risk & Compliance Commissie

De Audit, Risk & Compliance Commissie bestaat uit twee leden. Tot 30 maart waren dat de heren Robbe (voorzitter) en Maas. Op 30 maart is de heer Robbe als gevolg van zijn aftreden als commissaris vervangen door de heer Van 't Noordende (voorzitter). Op 29 september 2016 is mevrouw Insinger als lid toegetreden tot de Audit, Risk & Compliance Commissie. De heer Maas is afgetreden als lid.

De commissie is in het verslagjaar 6 maal bijeengekomen.

De volgende onderwerpen zijn besproken:

- Management letter;
- Financieel Plan;
- Kwartaalrapportages, halfjaarbericht, jaarrekening, IFRS;
- Financiële uitkomsten van projecten en investeringen;

- Liquiditeitsprognoses en -beheer;
- Risicomanagement;
- Fiscale zaken;
- Opbouw en inrichting van de financiële functies;
- (Des)investeringsvoorstellen.

De leden van de RvB en de manager Group Internal Control, alsmede de externe accountant namen deel aan de vergaderingen. De Audit, Risk & Compliance Commissie sprak ook buiten de aanwezigheid van de RvB met de externe accountant en ook met de manager Group Internal Control.

Remuneratie- en benoemingscommissie

Deze commissie bestaat uit de heer Van Harten (voorzitter) en mevrouw Schöningh en is in het verslagjaar twee maal bijeen geweest.

De leden van de commissie hebben in 2016 een functioneringsgesprek gevoerd met zowel de CEO alsook met de CFO. De commissie heeft mede op basis van marktonderzoek een voorstel gedaan aan de RvC voor de bezoldiging in 2016 van de CEO en de CFO in lijn met het vigerende bezoldigingsbeleid.

Begin maart 2016 heeft de CEO, de heer A. Kamerbeek, zijn functie neergelegd. Eind maart is commissaris E. Robbe teruggetreden. De commissie heeft het selectieproces geleid en voorstellen gedaan aan de RvC voor de vervulling van de vacature in zowel de RvB (CEO) en als in de RvC. Naar aanleiding van de benoeming van een nieuw lid in de RvC is tevens 'De procedure voordracht Raad van Commissarissen DELTA N.V.' tijdens de Algemene Vergadering vastgesteld.

Samenstelling statutair bestuur

De RvB bestond in 2016 uit de heren G.J.A. (Gerard) Uytendewilgen (CEO) en F. (Frank) Verhagen (CFO). De heer Kamerbeek heeft begin maart 2016 het bedrijf verlaten. De heer Verhagen heeft vanaf dat moment de functie van CEO waargenomen tot de benoeming van de nieuwe CEO. De RvC is de heer Verhagen veel dank verschuldigd voor het vervullen van zowel de CEO- als CFO-functie gedurende deze periode. Per 13 juni 2016 is de heer Gerard Uytendewilgen benoemd als de nieuwe CEO van DELTA N.V.

Bezoldiging statutair bestuur

Het bezoldigingsbeleid voor de statutaire bestuurders is op voorstel van de RvC voor het laatst in 2005 vastgesteld door de Algemene Vergadering. Het uitgangspunt voor het bezoldigingsbeleid is dat DELTA een zodanige bezoldiging toekent dat de juiste mensen aangetrokken kunnen worden en voor het bedrijf kunnen worden behouden. De RvC stelt jaarlijks, binnen de kaders van het beleid, de bezoldiging van de statutaire bestuurders vast.

Jaarrekening

De RvC nam met instemming kennis van het door het statutaire bestuur voorgelegde bestuursverslag over het boekjaar 2015, de jaarrekening en de toelichting daarop.

Op grond daarvan heeft de RvB de jaarrekening 2015 opgemaakt. De RvC heeft aan de Algemene Vergadering voorgesteld deze zonder voorbehoud vast te stellen. De Algemene Vergadering van juni 2016 heeft de jaarrekening 2015 vastgesteld. Op voorstel van de RvC is, gelet op het netto verlies van EUR 111 mln. in 2015, over dat boekjaar geen dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders. De Algemene Vergadering verleende vervolgens kwijting aan de directie voor het gevoerde bestuur en aan de Raad van Commissarissen voor het gehouden toezicht.

Namens de Raad van Commissarissen van PZEM N.V. (tot en met 28 februari 2017 DELTA N.V.)

Drs. ing. C. Maas
Voorzitter

PERSONALIA RAAD VAN COMMISSARISSEN

Dhr. drs. ing. C. (Cees) Maas (1947)

Nationaliteit: Nederlandse

In functie: 16 mei 2014, vanaf 26 september 2014 voorzitter

Lopende termijn: tot 16 mei 2018

Beroep/hoofdfunctie: voormalig CFO van de Raad van Bestuur ING Group N.V.

Nevenfuncties op 31 december 2016:

- senior adviseur Cerberus Global Investment Advisors, LLC;
- managing director Cerberus Global Investment Advisors B.V.;
- vicevoorzitter RvC van BAWAG P.S.K.;
- non-executive director HAYA Real Estate S.L.U.;
- non-executive director Gescobro Collection Services S.L.U.;
- vicevoorzitter RvC van BCD Holding N.V.;
- vicevoorzitter RvC van Stadion Feijenoord N.V.;
- bestuurslid Stichting Preferente Aandelen DSM.

Mw. drs. A.M.H. (Marieke) Schöningh MBA (1963)

Nationaliteit: Nederlandse

In functie: 17 mei 2013

Lopende termijn: tot 17 mei 2017

Beroep/hoofdfunctie: COO en MB Member SHV Energy

Nevenfuncties op 31 december 2016:

- lid RvT Hogeschool Zuyd

Dhr. ir. G. (Gerard) van Harten (1952)

Nationaliteit: Nederlandse

In functie: 25 september 2015

Lopende termijn: tot 25 september 2019

Beroep/hoofdfunctie: voormalig voorzitter Raad van Bestuur Dow Benelux B.V.

Nevenfuncties op 31 december 2016:

- lid RvT Stichting Biobased Delta;
- voorzitter RvC Dow Benelux N.V.;
- voorzitter RvC Green Chemistry Campus B.V.;
- voorzitter Topsector Chemie;
- lid RvC Zeeland Seaports;

'DE RAAD VAN COMMISSARISSEN SPRAK REGELMATIG MET DE RAAD VAN BESTUUR OVER DE BEDRIJFSSTRATEGIE.'

- voorzitter RvT Stichting University College Roosevelt;
- lid RvT Stichting Wonen en Psychiatrie.

Dhr. mr. M. (Marc) van 't Noordende (1958)

Nationaliteit: Nederlandse

In functie: 25 september 2015

Lopende termijn: tot 25 september 2019

Beroep/hoofdfunctie: Operating Partner bij het investeringsfonds North Haven Infrastructure Partners, een beleggingsfonds beheerd door Morgan Stanley.

Nevenfuncties op 31 december 2016:

- lid RvC en voorzitter audit commissie ICE Index B.V.;
- lid RvC en voorzitter audit commissie Berenschot Groep B.V.;
- lid RvC en voorzitter benoemings & remuneratie commissie Amsterdams Energie Bedrijf N.V.;
- lid RvT en voorzitter audit commissie ROC Leiden;
- lid bestuur Stichting Hoge Veluwe Fonds.

Mw. mr. C.M. Insinger MBA (1965)

Nationaliteit: Nederlandse

In functie: 22 september 2016

Lopende termijn: tot 22 september 2020

Beroep/hoofdfunctie: Interim bestuurder, commissaris en toezichthouder

Nevenfuncties op 31 december 2016:

- lid RvC en voorzitter risk commissie SNS Bank N.V.;
- lid RvC en voorzitter audit commissie Vastned Retail N.V.;
- lid RvT en voorzitter audit commissie Luchtverkeersleiding Nederland;
- lid RvT en voorzitter audit commissie Hogeschool Rotterdam.

VERSLAG

Centrale Ondernemingsraad

De Centrale Ondernemingsraad (COR) van DELTA is samengesteld uit leden van de Ondernemingsraden van de verschillende bedrijfsonderdelen. De COR voert gestructureerd overleg met de bestuurder. De Ondernemingsraden doen dit met de directie van hun bedrijfsonderdeel.

1.10

De volgende Ondernemingsraden zijn bij DELTA ingesteld:

- Centrale Ondernemingsraad;
- OR Energie & MultiMedia;
- OR DELTA Netwerkgroep;
- OR EPZ;
- OR Holding Staven.

Iedere Ondernemingsraad organiseert zijn eigen vergaderingen en het overleg met de bestuurder. De geagendeerde onderwerpen betreffen zaken die het eigen bedrijfsonderdeel aangaan. De COR behandelt de onderwerpen en zaken die invloed hebben op meerdere bedrijfsonderdelen. DELTA kent een 'Faciliteitenregeling medezeggenschap'. Hierin is vastgelegd hoe DELTA OR-leden faciliteert om het OR-werk goed uit te kunnen voeren.

De COR bestond in 2016 uit:

- 4 leden uit de OR E&M: Stephan de Beer, Bart van Houte, Bram Nonnekes, tot oktober Jan Scheele, daarna Arja Hagenaar;
- 4 leden uit de OR DNWG: Leen Boer, Martijn Hofman, Harrie Martens, Theo Nieuwburg;
- 3 leden uit de OR EPZ: Jack van Bruggen, Huub Knoors, Peter Maljers;
- 1 lid uit de OR Holding Staven: Hans van Stel.

Het dagelijks bestuur van de COR werd in 2016 gevormd door:

- Bram Nonnekes (voorzitter);
- Harrie Martens (secretaris);
- Bart van Houte (vicevoorzitter);
- Huub Knoors (vicesecretaris);
- Hans van Stel (lid).

Naast de bestuurder voerde de COR met enige regelmaat overleg met:

- De achterban, medewerkers betrokken bij de behandelde onderwerpen;
- De RvC, via de contactpersoon van de RvC (Gerard van Harten);
- Met vertegenwoordigers van de aandeelhouders;
- Met de vakbondsbestuurders.

Het belangrijkste onderwerp gedurende dit jaar was de herstructurering van DELTA, afgedwongen door de verplichte afsplitsing van de netwerkactiviteiten en de voortdurend lage elektriciteitsprijs leidend tot negatieve resultaten.

De belangrijkste behandelde onderwerpen zijn:

- Sociaal Plan 2016-2018;
- Herstructurering DELTA;
- Reorganisatie Wholesale;
- Herinrichting B2B;
- Splitsing DNWG;
- Verkoop Business Development;
- Verkoop Retail;
- Verkoop DNWG.

Bij een aantal van deze onderwerpen heeft de COR de ondersteuning ingeroepen van externe adviseurs.

In 2016 vergaderde de COR 14 keer, 5 daarvan waren extra vergaderingen. Negen keer betrof het regulier overleg met de bestuurder, twee keer betrof het extra overlegvergaderingen.

Namens de Centrale Ondernemingsraad
Bram Nonnekes
Voorzitter

KANSEN EN RISICO'S

PZEM wil kansen in de markt benutten en de risico's zoveel mogelijk beperken. Daarom heeft PZEM een risicomanagement-systeem dat op alle terreinen wordt toegepast en nageleefd. Hierbij wordt rekening gehouden met de specifieke kenmerken van de markten waarin wordt geopereerd. PZEM streeft naar continuering van de dienstverlening aan klanten met een verscheidenheid aan producten en diensten.

1.11

In dit onderdeel van het bestuursverslag wordt ingegaan op de wijze waarop het risicomanagement binnen PZEM is georganiseerd. Daarnaast geven we de belangrijkste risico's en onzekerheden weer waarmee PZEM wordt geconfronteerd.

DELTA Internal Control Framework

De corporate stafafdeling Group Internal Control heeft het PZEM Internal Control Framework ontwikkeld en geïmplementeerd. Het Internal Control Framework ondersteunt de divisies en stafafdelingen in hun verantwoordelijkheid voor het managen van risico's en de uitvoering van het interne beheersingssysteem. Het sluitstuk van het Internal Control Framework - dat is gebaseerd op het COSO-ERM model - is het Management in Control Statement (MiCS). Het divisie management en de corporate stafhoofden stellen dit MiCS ieder halfjaar op. Onderbouwing van het MiCS is onder meer de validatie (vaststellen van de werking) van de belangrijkste beheersmaatregelen. Deze zijn op hun beurt geïdentificeerd via een jaarlijks Strategic Risk Assessment en meerdere Process en Thematic Risk Assessments. Ontwikkelingen die invloed hebben op de weging van de risico's, bespreken de divisiedirecteuren en stafhoofden minstens twee keer per jaar met de Raad van Bestuur.

1.11.1 TAKEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN BINNEN HET DICF

Raad van Bestuur en divisie management

De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor het risicomanagement binnen PZEM. De verantwoordelijkheid ligt primair op divisieniveau. Medewerkers en het divisie management zijn verantwoordelijk voor een adequate uitvoering van werkzaamheden op het gebied van risicomanagement en interne beheersing.

Group Internal Control

De stafafdeling Group Internal Control houdt - in opdracht van de Raad van Bestuur - toezicht op een juiste toepassing van het DICF, dat er op is gericht dat:

- PZEM tijdig op de hoogte is van de mate waarin strategische, operationele en financiële doelstellingen bereikt worden;
- De financiële verslaggeving betrouwbaar is;
- Dat PZEM handelt in overeenstemming met wet- en regelgeving;
- Bedrijfsmiddelen veilig zijn gesteld;
- PZEM zijn verplichtingen goed in beeld heeft;
- Effectieve en efficiënte processen in de hele onderneming zijn en worden nageleefd.

Interne audits

De risicobeheersing van de divisies en diverse processen zijn onderwerp van periodieke audits, uitgevoerd door de onafhankelijke afdeling Internal Audit. Deze afdeling beoordeelt onder andere het kwaliteitsmanagementsysteem, de procedures rondom risicomanagement, control en compliance.

Externe accountant

In het kader van de jaarrekeningcontrole beoordeelt de externe accountant de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van interne beheersing gericht op financiële verslaggeving. Bevindingen en aanbevelingen die voortkomen uit de controlewerkzaamheden worden vastgelegd in een jaarlijkse managementletter en gerapporteerd aan de Raad van Bestuur, de Audit, Risk & Compliance Commissie en de Raad van Commissarissen. De managementletter vormt zo nodig de basis voor verdere aanscherping van beheersmaatregelen.

Raad van Commissarissen

De Raad van Bestuur van PZEM rapporteert en legt verantwoording af over de opzet en de effectieve werking van het systeem van interne risicobeheersing aan de Audit, Risk & Compliance Commissie en de Raad van Commissarissen. Externe partijen als de Autoriteit Consument & Markt houden toezicht op correcte toepassing van wet- en regelgeving.

1.11.2 RISICOMANAGEMENT EN INTERN BEHEERSINGSSYSTEEM

Risico's en beheersmaatregelen 2016

Het garanderen van energievoorziening en het bieden van internettoegang zijn belangrijke maatschappelijke taken. Daarnaast is PZEM in 2016 één van de belangrijkste werkgevers in Zeeland en een belangrijke economische partij voor de publieke en private sector. PZEM brengt de risico's die taken in gevaar kunnen brengen daarom zo duidelijk mogelijk in kaart en beperkt die waar mogelijk en economisch verantwoord.

PZEM monitort de activiteiten op de beheersmaatregelen, onder andere door de inzet van IT. De bevindingen worden regulier gerapporteerd aan de Raad van Bestuur.

PZEM handelt op de internationale gas- en elektriciteitsmarkten. De prijzen op deze markten bewegen sterk. Door gebruik te maken van financiële instrumenten mitigeert PZEM commodity marktrisico's, valutarisico's, renterisico's, liquiditeitsrisico's en kredietrisico's. De randvoorwaarden hiervoor zijn vastgelegd in het Risk Policy Document en het Treasury Statuut.

Het Risk Management Committee van de divisie E&M stelt - onder verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur - algemene procedures en limieten vast. Ook ziet het erop toe dat de energiehandel- en verkoopactiviteiten van PZEM binnen de gestelde risicomarges blijven.

Ontwikkeling van de risico's in 2016

In 2016 is definitief duidelijk geworden dat het Netwerkbedrijf buiten de Groep geplaatst moet worden. Op last van de ACM moet dit proces uiterlijk 1 juli 2017 afgerond zijn. De verplichte afsplitsing maakt dat de PZEM Groep minder divers wordt en daarmee minder weerstand heeft tegen externe

ontwikkelingen. Nadat de aandeelhouders hebben besloten dat zij geen mogelijkheden zagen aandeelhouderschap van de netwerkactiviteiten te verwerven, is het Netwerkbedrijf in de verkoop gezet. Dit heeft op 30 maart 2017 geleid tot overeenstemming tot verkoop met Stedin, onder voorbehoud van invulling van enkele voorwaarden.

Het niveau van de elektriciteits- en gasprijzen blijft zorgelijk. De sterke daling van de prijzen eind 2015 en in het begin van het verslagjaar is een stuk teruggekomen gedurende het jaar 2016, maar de prijsspeilen blijven onvoldoende om een positief resultaat op onze productiemiddelen te kunnen halen in de komende jaren. De verkoop van het bedrijfsonderdeel Retail en de netwerkactiviteiten geeft naar verwachting voldoende financiële armslag om de komende jaren te kunnen overbruggen.

Het cyberrisico blijft sterk onder de aandacht. In het verslagjaar is hier verscherpte aandacht voor geweest; de ontwikkelingen op het gebied van cybercrime gaan wereldwijd echter snel, waardoor alertheid en monitoring geboden blijft.

Risico's en beheersmaatregelen 2017

Ook in 2017 zullen de belangrijkste risico's gevolgd en zo veel als mogelijk gemitigeerd worden. Veiligheidsrisico's blijven in 2016 onverminderd in focus. PZEM zorgt voor goede werkomstandigheden, robuuste en betrouwbare bedrijfsprocessen en competente medewerkers. Binnen PZEM geldt: 'ik werk veilig of ik werk niet'.

Risicobereidheid

PZEM beoordeelt risico's, maatregelen ter beheersing van deze risico's en de overblijvende risico's ten opzichte van de algehele risicobereidheid tijdens de verschillende risk assessments. Per risico wordt het niveau van kans en impact bepaald. Is één van beide of zijn beide te hoog, dan ontwikkelt en implementeert PZEM aanvullende maatregelen. Als het restrisico daarna nog te hoog blijft, wordt een vervolgstap overwogen. De vervolgstap kan bestaan uit:

- Het accepteren van het hoge restrisico met een verhoogde monitoring en mogelijke verbeteracties op het gebied van schadebeperking voor het geval het incident zich voordoet;
- Het delen van het hoge restrisico met een derde partij in bijvoorbeeld een joint venture of het verzekeren van het restrisico.

Management in Control Statements 2016

Over 2016 verstrekte het management twee keer een Management in Control Statement (MiCS) aan de Raad van Bestuur. Daarmee verklaarde het management dat het gedurende het verslagjaar overwegend 'in control' is geweest.

De aangegeven uitzonderingen betreffen de onzekerheid die ontstaan is door de gedwongen afsplitsing van Enduris (voorheen DELTA Netwerkbedrijf) en de financiële gevolgen van de aanhoudende negatieve ontwikkeling van elektriciteitsprijzen en spreads. Deze risico's zijn in onderstaande tabel en de opvolgende beschrijving nader beschreven. Ook eerder in het bestuursverslag is hierop ingegaan.

De twee MiCS's van 2016 vormen de basis van de 'in control verklaring' van de Raad van Bestuur. Deze is opgenomen in dit jaarbericht.

1.11.3

OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE RISICO'S

Hieronder is een overzicht van de belangrijkste risico's van PZEM opgenomen. Tevens is per risico aangegeven op welke wijze de kans en/of impact van dat risico wordt verlaagd. De risico's zijn individueel beoordeeld, binnen een horizon van één jaar. De belangrijkste in 2015 onderkende risico's zijn in 2016 verbeterd. Door de verkoop van zowel de Retail- als de netwerkactiviteiten bestaat er ten tijde van het opstellen van het jaarbericht geen continuïteits- en liquiditeitsrisico meer. De overblijvende tak is in 2016 geherstructureerd om in afgeslankte vorm in beperkte markten door te ondernemen.

De grootste risico's die PZEM onderkent zijn:

- A. Een verdere daling van de spreads (het verschil tussen de elektriciteitsprijzen en de prijs van gas en CO₂), daling van de prijs van elektriciteit en in mindere mate die van gas.** Gevolgen zijn:
- Daling van de elektriciteitsprijzen heeft een direct effect op de bruto marge van het gedeelte van de productie dat niet gehedged is en geeft druk op toekomstige kasstromen;
 - Beperking beslag liquiditeit: de mark-to-market positie van reeds aangegane rechten en verplichtingen (verhandeld via verschillende beurzen) moet liquide worden aangehouden bij de betreffende beurs waar deze verhandeld zijn. De marge op de verkopen, die wordt gerealiseerd op het leveringsmoment dan wel bij afwikkeling van de positie, blijft hierbij in stand. De posities bij dezelfde counterparties worden hierbij zo veel mogelijk gesaldeerd.

De Raad van Bestuur monitort de wijze waarop de toekomstige productie van de assets wordt gehedged (lock-in strategie) op basis van advies van specifieke deskundigheid en het Risk Management Committee. Positiemonitoring vindt dagelijks plaats; indien noodzakelijk wordt aanvullend gehedged of worden bestaande posities tegengesloten. Er zijn maatregelen genomen welke het exposure afbouwen (middels het vooruit verkopen van de output uit onze centrales). Ook beperken we actief de omvang van onze groothandels leveringsactiviteiten.

Strategisch gezien wordt door middel van juridische ondersteuning, het voeren van openbare debatten en het aangaan van de dialoog met beleidsmakers geprobeerd om regelgeving ten gunste van een goed werkend energiesysteem (vermindering bevordering van opwek met meer vervuulende brandstof, capaciteitstarief), duurzame stimuleringsmaatregelen

(zoals een goed werkend CO₂-prijsvormingsmechanisme) en duurzame opwekkingsmethodes te stimuleren.

- B. Langjarige contracten die PZEM in het verleden is aangegaan, mede in het kader van hedging van posities en het creëren van optiewaarde.** Hierbij moet gedacht worden aan langjarig gecontracteerde gastransportcapaciteit, langjarig gecontracteerde gasopslagcapaciteit en tollingcontracten. In de huidige marktomstandigheden hebben een aantal contracten een negatieve waarde. Voor de verplichtingen verbonden aan de Gascontracten is ultimo boekjaar een voorziening onrendabele contracten benodigd van EUR 111 mln.

Risicomitigatie vindt zo veel mogelijk plaats door heronderhandeling van contracten en waar mogelijk afbouw van posities en actieve monitoring en bijsturing van posities.

C. Verlaging credit rating

Door de dreiging van de wettelijk afgedwongen splitsing van de Netwerkgroep staat PZEM sinds 2014 op creditwatch bij Standard & Poor's. De verplichte afsplitsing van Enduris vermindert de diversiteit van PZEM Groep en verhoogt het overall risico. Een neerwaartse aanpassing van de credit rating geeft een slechtere handelspositie in de markt en leidt tot de verplichting tot storting van extra liquide zekerheden ten behoeve van reeds aangegane posities.

De handelsposities worden gemonitord. Door de verkoop van bedrijfsactiviteiten zijn voldoende liquiditeiten aanwezig zodat PZEM aan eventuele bijstortverplichtingen kan voldoen.

Daarnaast is sprake van enkele andere belangrijke risico's, die niet in importantie zijn toegenomen gedurende het boekjaar.

D. Ongeplande uitval van energiecentrales en netwerken

Als gevolg van het ongepland niet beschikbaar zijn van elektriciteitsproductiecentrales (door bijvoorbeeld storingen of het uitlopen van een splijststofwissel of van investeringsprojecten) en netwerken (onvoldoende kwaliteit door verkeerde planning of onvoldoende onderhoud alsmede door graafschades), bestaat de kans dat PZEM geplande volumes of diensten niet kan produceren of leveren dan wel geen signalen kan doorgeven. Hierdoor vallen inkomsten weg, moet PZEM reeds verkochte energie in de markt terugkopen, ontstaan mogelijk onbalanskosten en ontstaat de kans op boetes door uitval van netwerken.

Door vertegenwoordiging in het Investment Committee van EPZ ziet PZEM toe op adequate onderhoudsprogramma's en beoordeelt PZEM het spare parts beleid. Het management van EPZ is verantwoordelijk voor strakke sturing van investerings- en onderhoudsprojecten bij EPZ. Daarnaast monitort PZEM via vergelijkbare gremia de beschikbaarheid van de overige centrales. De prestaties van de verschillende centrales worden met elkaar vergeleken en verbeterpunten worden bepaald.

- E. Toenemende risico's op het gebied van informatiebeveiliging** Cyberaanvallen, uitgevoerd door steeds professionelere partijen, kunnen de ICT-systemen beschadigen. Ook kan vertrouwelijke en/of privacygevoelige informatie worden gestolen. Met als gevolg dat operationele processen tijdelijk niet functioneren en/of het imago van PZEM schade oploopt.

De Raad van Bestuur en het lijnmanagement hebben verhoogde aandacht voor cyberrisico's. De bevindingen uit de door KPMG uitgevoerde nulmeting zijn door de verantwoordelijken in de divisies omgezet in concrete acties. De divisies van PZEM zijn tevens aangesloten bij zogenaamde ISAC's (Information Sharing and Analysis Centres). Dit zijn publiek-private samenwerkingsverbanden waarbij de deelnemers sectorgewijs onderling informatie en ervaringen uitwisselen over cyber security op tactisch niveau. De ISAC's zijn een initiatief van het Nationaal Cyber Security Centrum, dat ressorteert onder het ministerie van Veiligheid en Justitie.

F. Uitkomsten rechtszaken

Ten tijde van dit schrijven lopen er nog enkele rechtszaken tegen PZEM (voorheen DELTA) en is het faillissement van de Biovalue bedrijven uit 2010 nog niet afgewikkeld door de curator.

De Raad van Bestuur, Raad van Commissarissen en lijnmanagement laten zich waar nodig extern adviseren om het risico voor de onderneming te beperken.

G. Business Transitie

In de huidige transitie is het risico van verlies van kritieke werknemers een gereede zorg.

De Raad van Bestuur besteedt veel aandacht aan dit onderwerp middels het bieden van perspectief, alsmede het hebben van aandacht voor de continuïteit en de werkgelegenheidsaspecten van de verschillende onderdelen van onze onderneming.

H. Treasury

Als gevolg van de diverse verkooptrajecten zal de onderneming over een zeer ruime liquiditeitspositie beschikken.

De Raad van Commissarissen keurt jaarlijks het Treasury beleid goed dat door de Raad van Bestuur is vastgesteld. Kern van het beleid is dat de middelen zeer conservatief worden belegd met aandacht voor liquiditeit, tegenpartijrisico en kosten.

'DELTA ZORGT VOOR GOEDE WERKOMSTANDIGHEDEN, ROBUUSTE EN BETROUWBARE BEDRIJFSPROCESSEN. 'IK WERK VEILIG OF IK WERK NIET'.'

Samenvattende tabel:

Risico	Beheersmaatregel	Risicogebied	Huidig risico na mitigerende maatregelen	Risk appetite	
A.	Negatieve ontwikkeling van spreads bij elektriciteitsproductie en verslechtering energieprijzen. Slechte markt-omstandigheden geven verhoogd risico m.b.t. kredietwaardigheid tegenpartijen.	Herstructureren van activiteiten gericht op de beheersing van de liquiditeitsuitstroom en kredietrisico's. Beïnvloeden van regelgeving op middellange termijn gericht op bevorderen van duurzame opwek met daarbij de noodzaak tot het aanhouden van draaiende reserves.	Strategisch	Middel	Middel
B.	Sterk negatieve waarde van eerder aangegane langjarige contracten.	Actief managen en terugbrengen van posities. Heronderhandeling van contracten.	Financieel	Middel	Laag
C.	Gedwongen afsplitsing Enduris en de slechte markt-omstandigheden in de markt voor traditionele energieproducenten geven aanleiding tot verlaging creditrating van Standard & Poor's.	Verminderen omvang handelsactiviteiten en aanhouden van voldoende liquiditeiten.	Financieel	Laag	Laag
D.	Ongeplande uitval energiecentrales en netwerken.	Strakkere sturing investerings- en onderhoudsprojecten.	Operationeel	Laag	Middel
E.	Toenemende risico's informatiebeveiliging.	Specifieke doorlopende acties i.s.m. externe experts.	Compliance	Laag	Middel
F.	Uitkomsten rechtszaken.	Combineren van interne kennis en expertise met gericht extern advies.	Financieel	Laag	Laag
G.	Verlies van kritieke werknemers tijdens de transitie.	Bieden van perspectief en aandacht voor de continuïteit en werkgelegenheidsaspecten van de verschillende onderdelen.	Operationeel	Middel	Laag
H.	Ruime liquiditeitspositie na diverse verkooptrajecten.	Handhaving conservatief Treasury-beleid.	Financieel	Laag	Laag

1.11.4

SPECIFIEKE (RISICO)KENMERKEN MARKTEN

Commodity marktrisico's

Marktrisico's vloeien voort uit prijsbewegingen in de inkoop- en verkoopmarkten waarin PZEM actief is (commodities, valuta, transportcapaciteit, import/exportcapaciteit, etc.). Het beleid van PZEM is erop gericht om op korte termijn de gevolgen van prijsbewegingen te beperken en op lange termijn de vigerende marktprijzen te volgen. Voor deze systematische beheersing bepaalt PZEM, afhankelijk van de verwachte prijsontwikkelingen, de inzet van zijn activa en welke posities

worden ingenomen. Deze posities worden op dagelijkse basis gevolgd. Handelsrisico's worden beperkt door strikte toepassing van een stelsel van limieten. De belangrijkste limiet is gebaseerd op de Value-at-Risk methodiek.

Een risico voor de continuïteit van PZEM op termijn is de neerwaartse trend van de commodityprijzen in de aankomende jaren, en dan met name de dalende elektriciteitsprijzen. Deze daling heeft een direct verder drukkend effect op de resultaten van de productie-eenheden die al sterk verslechterden in de afgelopen jaren. Het effect wordt het hardst gevoeld bij afnamecontracten waarin geen correlatie

ligt tussen de marktprijs van elektriciteit en de brandstofprijs, zoals bij nucleair opgewekte elektriciteit, energie uit kippenmest en windenergie. De verkoopopbrengsten dalen hier, terwijl de kostprijs nagenoeg stabiel is. Iedere Euro die de verkoopprijs lager is, gaat daarmee direct uit het resultaat, voor zover de output niet gehedged is. Verschillende marktstudies wijzen op een stijging van commodity-prijzen vanaf 2021/2022.

PZEM gebruikt financiële instrumenten om fluctuaties in verwachte cashflows zoveel mogelijk te beperken. Om de gevolgen van toekomstige veranderingen in marktprijzen te beheersen maakt PZEM gebruik van derivaten zoals termijncontracten en swaps. De hedging instrumenten zijn derivaten in de door PZEM verhandelde commodities, welke afgesloten worden om het cashflow-, prijs- en valutarisico te beperken. Hedge-accounting wordt toegepast om de totale waardemutatie van deze derivaten te dempen.

Value-at-Risk

Bij de bepaling van de VaR wordt een aantal aanramen voor diverse veranderingen in marktomstandigheden gehanteerd. De gehanteerde VaR geeft, met een betrouwbaarheid van 95%, de maximale daling van de waarde van de portefeuille aan als gevolg van prijsveranderingen over een periode van drie dagen (derhalve kan in 5% van de gevallen de waardedaling van de portefeuille de VaR overstijgen). De VaR wordt bepaald via Monte Carlo simulatie op basis van historische volatiliteit en correlaties. Doordat portfolio's tegengestelde posities bevatten en er een onderlinge correlatie is, is de VaR op de totale portfolio kleiner dan de som van de VaR's van de individuele portfolio's.

Valutarisico's

Valutarisico's hebben betrekking op het prijsrisico dat samenhangt met de wijziging van wisselkoersen. Het risicobeleid van PZEM is er op gericht om valutarisico's op ingenomen posities in vreemde valuta af te dekken. Voor het afdekken van de risico's gebruikt PZEM financiële instrumenten (forward transacties) om fluctuaties in verwachte kasstromen zoveel mogelijk te voorkomen.

Ingenomen valutaposities, die voortvloeien uit afgesloten (commodity)contracten, worden dagelijks afgedekt op de Tradefloor en gerapporteerd aan de afdeling Treasury.

Valutarisico limieten worden periodiek in overleg met het Risk Management Committee vastgesteld en vervolgens bewaakt door de afdeling Treasury.

Renterisico's

Het risicobeleid van PZEM met betrekking tot renterisico's is er op gericht om de invloed van renteschommelingen te beperken. Voor het afdekken van de risico's maakt PZEM gebruik van derivaten zoals interest rate swaps.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat PZEM onvoldoende financiële middelen ter beschikking heeft om aan zijn korte termijn verplichtingen te voldoen.

Het beleid van PZEM op het gebied van kapitaalbeheer is er op gericht om het aantrekken en aflossen van financiële middelen en het beheer van de liquide middelen zo veel mogelijk te centraliseren in de holdingmaatschappij PZEM N.V. Op basis van het Financieel Plan wordt jaarlijks het financieringsplan opgesteld dat richting geeft aan de activiteiten van de afdeling Treasury. Een onderdeel hiervan is de jaarlijkse vaststelling van de verhouding tussen kort en lang vreemd vermogen. Daarnaast stuurt PZEM gericht op het in ruime mate voldoen aan bancaire ratio's en de corporate credit rating en het optimaliseren van werkkapitaalbeheer.

Om te kunnen voorzien in zijn werkkapitaalbehoefte, beschikte PZEM in 2016 over een stand-by kredietfaciliteit. Dit gaf PZEM de noodzakelijke flexibiliteit bijvoorbeeld ten behoeve van seizoensmatige kasfluctuaties en de voorfinanciering van projecten. Voor zelfstandige projecten, onderdelen waar PZEM geen 100% aandelenbezit heeft en onderdelen waarvoor dit op basis van vigerende wetgeving vereist is, zijn zelfstandige faciliteiten ingeregeld, zonder regres op PZEM N.V.

VERKLARING

Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor de inrichting en effectieve werking van ons systeem van risicomanagement en interne beheersing: het PZEM Internal Control Framework. De Raad van Bestuur heeft de opzet en werking gedurende 2016 geëvalueerd mede op basis van de Management in Control Statements van de divisies, de interne audit rapportage en de verklaring van de externe accountant.

1.12

Risico's nemen is onlosmakelijk verbonden met ondernemen en met het uitvoeren van de strategie. Het Internal Control Framework stelt PZEM in staat ondernemingsrisico's te onderkennen, beheerst te nemen, actief te volgen en daar waar nodig passende actie te nemen. De Raad van Bestuur streeft ernaar de kans op en de gevolgen van fouten, verkeerde beslissingen en onvoorziene omstandigheden zoveel mogelijk te reduceren.

De Raad van Bestuur realiseert zich dat het Internal Control Framework geen absolute zekerheid biedt voor het realiseren van bedrijfsdoelstellingen, noch kan het alle onuistheden, verlies, fraude en overtredingen van wetten en regels geheel voorkomen.

In het kader van de jaarrekeningcontrole 2016 beoordeelde de externe accountant de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van interne beheersing gericht op financiële verslaggeving.

De externe accountant rapporteerde zijn bevindingen aan de Raad van Bestuur, de Audit, Risk & Compliance Commissie en de Raad van Commissarissen.

In control verklaring

Met inachtneming van het bovenstaande meent de Raad van Bestuur dat het risicomanagement en interne beheersing in 2016 naar behoren werkte en een redelijke mate van zekerheid

geeft dat de jaarrekening over het verslagjaar geen onjuistheden van materieel belang bevat.

De Raad van Bestuur zal ook in 2017 toezien op handhaving van het Internal Control Framework.

Bestuursverklaring

Voor zover ons bekend:

- Geeft de jaarrekening een betrouwbaar beeld van de activa, de passiva, de financiële positie en de winst van PZEM N.V.;
- Geeft de additionele informatie, zoals opgenomen in dit jaarbericht, een goed beeld over de toestand op 31 december 2016 en de gang van zaken gedurende het boekjaar 2016 van PZEM N.V.;
- Beschrijft dit jaarbericht in het hoofdstuk Kansen en Risico's de wezenlijke risico's waarmee PZEM N.V. zou kunnen worden geconfronteerd.

Middelburg, 28 april 2017

De Raad van Bestuur PZEM N.V.

Gerard Uytendewiligen
Frank Verhagen

**'DE RAAD VAN BESTUUR
STREEFT ERNAAR DE
KANS OP EN DE GEVOLGEN
VAN FOUTEN EN VERKEERDE
BESLISSINGEN ZOVEEL
MOGELIJK TE REDUCEREN.'**

Oude situatie

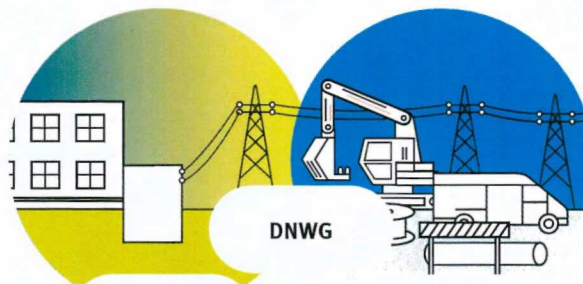
WIE DOET WAT?

Nieuwe situatie

DELTA levert energie (gas en stroom) aan kleinverbruikers (consumenten en MKB'ers) en digitale diensten (tv, telefonie, internet) aan consumenten en zakelijke klanten (ZeelandNet). DELTA is eigenaar van het glasvezel/coax netwerk in de Provincie Zeeland.

DNWG

De Netwerkgroep Infra

Enduris is de regionale netbeheerder in Zeeland voor elektriciteit en gas. Enduris is verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhoud en de ontwikkeling van deze netten.

PZEM richt zich op productie, handel én levering van energieproducten en -diensten op de zakelijke markt.

De Netwerkgroep Infra is een uitvoeringsorganisatie op het gebied van technische infrastructuur (elektriciteit, gas, water en data) en in die hoedanigheid verantwoordelijk voor het onderhoud aan de netten. Daarnaast levert De Netwerkgroep Infra diensten op het gebied van meet-techniek en hoogspanningstechniek.

JAARREKENING
2016

2

Opname vergelijkende cijfers 2015

Als gevolg van de gedwongen afsplitsing van het Netwerkbedrijf per (uiterlijk) 1 juli 2017 en de verkoop van de Retailactiviteiten is onder toepassing van IFRS 5 de presentatie van de vergelijkende cijfers in de winst-en-verliesrekening aangepast. De 2015-resultaten zijn exclusief de te vervreemden activiteiten getoond. In de opstelling zijn de resultaten uit de te vervreemden activiteiten gecompriemd weergegeven in de post 'resultaat uit activa aangehouden voor verkoop'. De aangepaste weergave wordt aangeduid met het jaartal '2015A'.

INHOUDSOPGAVE

Jaarrekening 2016

Geconsolideerde jaarrekening 2016	63
Geconsolideerde balans per 31 december	64
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening	65
Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	66
Geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen	68
Geconsolideerd kasstroomoverzicht	69
Grondslagen voor de financiële verslaggeving	71
Toelichting op de geconsolideerde balans	91
Toelichting op de geconsolideerde winst-en-verliesrekening	127
Toelichting op het geconsolideerde kasstroomoverzicht	141
Gebeurtenissen na balansdatum	143
Geconsolideerde deelnemingen	144
Niet-geconsolideerde deelnemingen	146
Enkelvoudige jaarrekening 2016	149
Enkelvoudige balans per 31 december 2016	150
Enkelvoudige winst-en-verliesrekening	151
Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening	151
Toelichting op de enkelvoudige balans	152
Toelichting op de enkelvoudige winst-en-verliesrekening	161
Overige gegevens bij de jaarrekening	165
Statutaire bepalingen inzake de winstbestemming	166
Controleverklaring	168
Verklaring Naleving Gedragscode Leveranciers	172

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2016

GECONSOLIDEERDE BALANS

(Bedragen x EUR 1.000)

	REF. NR.	31-12-2016	31-12-2015
ACTIVA			
Vaste Activa			
Immateriële vaste activa	1	4.740	33.418
Materiële vaste activa	2	712.391	1.220.510
Joint ventures, geassocieerde en overige deelnemingen	3	376.518	387.122
Leningen u/g deelnemingen	4	11.990	13.044
Uitgestelde belastingvorderingen	4	12.066	40.684
Overige financiële vaste activa	4	150.194	124.403
Derivaten	5	14.720	42.174
Financiële vaste activa		565.488	607.427
Totaal vaste activa		1.282.619	1.861.355
Vlottende activa			
Voorraden	6	72.247	88.973
Handelsdebiteuren	7	123.985	154.495
Actuele belastingvorderingen	7	23.537	19.461
Onderhanden projecten voor derden	7	-	2.444
Overige vorderingen	7	76.190	103.401
Derivaten	5	51.837	215.138
Totaal vorderingen		275.549	494.939
Activa aangehouden voor verkoop	24	623.292	-
Totaal vlottende activa		971.088	583.912
Liquide middelen	8	221.333	238.976
TOTAAL ACTIVA		2.475.040	2.684.243
PASSIVA			
Eigen vermogen		1.020.622	1.041.482
Netto resultaat lopend jaar		57.510	(110.710)
Groepsvermogen		1.078.132	930.772
Voorzieningen	9	490.701	552.399
Langlopende financiële verplichtingen	10	159.140	260.285
Uitgestelde belastingverplichtingen	11	12.781	13.122
Vooruitontvangen omzet	11	-	61.676
Overige langlopende verplichtingen	11	25.526	24.252
Derivaten	5	42.823	102.306
Langlopende verplichtingen		730.971	1.014.040
Handelscrediteuren	12	112.341	166.683
Actuele belastingverplichtingen	12	39.409	70.378
Kortlopend deel van voorzieningen	12	86.603	94.992
Overige kortlopende verplichtingen	12	52.037	119.146
Derivaten	5	66.501	288.232
Subtotaal vlottende passiva		356.891	739.431
Passiva aangehouden voor verkoop	24	309.046	-
Totaal vlottende passiva		665.937	739.431
Totaal verplichtingen		1.396.908	1.753.471
TOTAAL PASSIVA		2.475.040	2.684.243

GECONSOLIDEERDE WINST-EN-VERLIESREKENING

(Bedragen x EUR 1.000)

	REF. NR.	2016	2015A
Netto omzet	13	789.115	1.048.226
Inkoopwaarde van de omzet	14	(634.664)	(1.029.624)
Operationele bruto marge		154.451	18.602
Overige bedrijfsopbrengsten	15	18.713	5.187
Reële waardemutatie handelsportefeuille	16	499	4.273
Bruto marge		173.663	28.062
Diensten van derden	17	63.334	50.247
Personeelskosten	18	64.105	62.722
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	19	58.164	73.273
Overige bedrijfskosten	20	7.037	4.694
Totaal netto bedrijfslasten		192.640	190.936
Bedrijfsresultaat		(18.977)	(162.874)
Resultaat deelnemingen	21	29.774	37.079
Operationeel resultaat		10.797	(125.795)
Financiële baten en lasten	22	(16.437)	(25.574)
Resultaat voor belastingen		(5.640)	(151.369)
Vennootschapsbelasting	23	(2.598)	(26.124)
Resultaat na belastingen uit voortgezette bedrijfsactiviteiten		(8.238)	(177.493)
Resultaat na belastingen uit activiteiten aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten	24	65.748	66.783
RESULTAAT IN HET JAAR		57.510	(110.710)
Resultaat toe te rekenen aan:			
AANDEELHOUDERS VAN PZEM N.V.		57.510	(110.710)

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN GEREALISEERDE EN NIET-GEREALISEERDE RESULTATEN

(Bedragen x EUR 1.000)

	2016		2015A	
GEREALISEERDE RESULTATEN:				
Resultaat in het jaar na vennootschapsbelasting		57.510		(110.710)
NIET-GEREALISEERDE RESULTATEN:				
Totaal van niet-gerealiseerde resultaten die niet naar de winst-en-verliesrekening zullen worden overgeboekt				
Items die naar de winst-en-verliesrekening kunnen worden overgeboekt:				
1. Effectieve deel van winsten en verliezen op zfdekkingsinstrumenten in een kasstroomafdekking				
Energiederivaten (bruto)	18.820		(83.256)	
Herclassificatie van niet-gerealiseerd naar gerealiseerd resultaat	68.880		29.645	(53.611)
	87.700			
Rentederivaten (bruto)	(5.102)		23	
Herclassificatie van niet-gerealiseerd naar gerealiseerd resultaat	7.335		6.369	
	2.233		6.392	
(Uitgestelde) winstbelastingen	(559)		(1.598)	
	89.374			(48.817)
2. Aandeel in niet-gerealiseerde resultaten van joint ventures en geassocieerde deelnemingen				
Aandeel in niet-gerealiseerde resultaten van joint ventures en geassocieerde deelnemingen	476		959	
Herclassificatie van niet-gerealiseerd naar gerealiseerd resultaat	-		-	
	476		959	
(Uitgestelde) winstbelastingen	-		-	
	476			959
3. Overige mutaties				
Overige mutaties	-		1	
Herclassificatie van niet-gerealiseerd naar gerealiseerd resultaat	-		(29)	
	-		(28)	
(Uitgestelde) winstbelastingen	-		-	
	-		-	(28)
4. Niet-gerealiseerde resultaten uit activa bestemd voor verkoop				
TE TRANSPORTEREN		89.850		(47.886)

TRANSPORT

Totaal van niet-gerealiseerde resultaten die naar de winst-en-verliesrekening kunnen worden overgeboekt

TOTAAL VAN NIET-GEREALISEERDE RESULTATEN

TOTAAL VAN GEREALISEERDE EN NIET-GEREALISEERDE RESULTATEN

Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten toe te rekenen aan:

Aandeelhouders van PZEM N.V.

	89.850		(47.886)
	89.850		(47.886)
	89.850		(47.886)
	147.360		(158.596)
	147.360		(158.596)

Voor toelichting op de mutaties in energie- en rentederivaten wordt verwezen naar onderdeel 5 in de Toelichting op de geconsolideerde balans.

GECONSOLIDEERD MUTATIEOVERZICHT VAN HET EIGEN VERMOGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	GESTORT AAN- DELEN- KAPITAAL	WETTE- LIJKE RESERVE	HEDGE RESERVE	OVERIGE NIET UITKEER- BARE RESERVES	OVERIGE RESERVES	ONVER- DEELD RESUL- TAAT	AANDEEL DERDEN
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2014	1.145.794	6.937	209.814	(79.978)	(7.311)	971.146	3.760	41.426
Resultaatverdeling 2014	-	-	-	-	-	(11.240)	11.240	-
Dividendbetaling	(15.000)	-	-	-	-	-	(15.000)	-
Overige mutaties	-	-	(38.900)	(32)	8.052	30.880	-	-
Wijziging consolidatiekring	(41.426)	-	-	-	-	-	-	(41.426)
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	(158.596)	-	930	(48.816)	-	-	(110.710)	-
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2015	930.772	6.937	171.844	(128.826)	741	990.786	(110.710)	-
Resultaatverdeling 2015	-	-	-	-	-	(110.710)	110.710	-
Dividendbetaling	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige mutaties	-	-	(24.197)	-	21	24.176	-	-
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	147.360	-	476	89.374	-	-	57.510	-
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	1.078.132	6.937	148.123	(39.452)	762	904.252	57.510	-

De wettelijke reserve betreft de niet-uitgekeerde winsten van deelnemingen; diensgevolge is de wettelijke reserve niet vrij uitkeerbaar. Dit geldt evenzeer voor de hedge-reserve welke in relatie moet worden gezien met de niet-gerealiseerde resultaten uit de reële waardemutatie van de derivaten, gebruikt voor hedge-doeleinden.

De veranderingen in de reële waarde na belastingen van de derivaten vormen onderdeel van de hedge-reserve. Voor nadere toelichting zie 5. Grondslagen voor de waardering van financiële instrumenten en 5.1.3 van de Toelichting op de geconsolideerde balans. De overige niet-uitkeerbare reserves betreffen onder andere een herwaarderingsreserve derivaten.

De overige reserves omvatten met name de winstreserves.

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT (OPGESTELD VOLGENS DE INDIRECTE METHODE)

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015
Uit operationele activiteiten		
Bedrijfsresultaat	46.288	(101.860)
Reële waardemutaties handelsportefeuille	(499)	(4.273)
Correctie vooruitontvangen omzet	4.245	7.146
Afschrijvingen en waardeverminderingen	94.972	105.239
Voorzieningen	(78.275)	69.534
Voorraden/Onderhanden werk	16.783	865
Handelsvorderingen	1.389	77.125
Handelsschulden	(19.829)	(69.005)
Overige vorderingen/schulden	26.126	(90.305)
Overige mutaties	1.150	1.067
Kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	92.350	(4.467)
Kasstromen voortvloeiend uit ontvangen dividenden uit deelnemingen	37.941	34.683
Kasstromen voortvloeiend uit financiële baten en lasten	(11.531)	(12.314)
Kasstromen voortvloeiend uit winstbelastingen	(8.562)	(3.555)
Kasstroom uit operationele activiteiten	110.198	14.347
Uit investeringsactiviteiten		
Investeringen en desinvesteringen in (im)materiële vaste activa	(99.040)	(87.885)
Investeringen en desinvesteringen in groepsmaatschappijen en deelnemingen (na aftrek van aanwezige liquide middelen)	(2.175)	(2.291)
Verveemding van groepsmaatschappijen en deelnemingen (na aftrek van afgestane liquide middelen)	8.864	452.899
Overige financiële vaste activa	(20.345)	(21.217)
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	(112.696)	341.506
VRIJE KASSTROOM VOOR DIVIDEND	(2.498)	355.853
Uit financieringsactiviteiten		
Bankkrediet	-	(35.823)
Opgenomen leningen	60.000	-
Aflossingen op leningen	(70.978)	(223.898)
Uitgekeerde dividenden	-	(15.000)
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	(10.978)	(274.721)
ONTWIKKELING KASPOSITIE IN HET JAAR	(13.476)	81.132
Saldo liquide middelen begin boekjaar	238.976	157.844
Ontwikkeling kaspositie in het jaar	(13.476)	81.132
Eindsaldo liquide middelen op balans (incl. activa aangehouden voor verkoop)	225.500	238.976
Wegvallen schuld Indaver (a.g.v. verkoop)	-	127.961
Mutatie net debt	(2.498)	466.272

GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGLEGGING

GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGLEGGING

PZEM N.V. (tot 1 maart 2017: DELTA N.V.) is een naar Nederlands recht opgerichte naamloze vennootschap en is over geheel 2016 de moedermaatschappij van een aantal groepsmaatschappijen die zich bezig houden met:

- Opwekken van, transporteren van, handelen in en leveren van energie;
- Leveren van kabeldiensten, zowel met betrekking tot analoge en digitale televisie alsook internet, mobiele en digitale telefonie;
- Ontwikkelen en produceren van duurzame energie, onder andere op het gebied van windenergie en wateractiviteiten.

Mede in dit kader heeft de Groep belangen in een aantal gezamenlijke overeenkomsten, geassocieerde deelnemingen en overige deelnemingen.

Bij de verkoop van de aandelen DELTA Comfort B.V. is het exclusieve gebruik van de handels- en merknamen DELTA en Zeelandnet door de Retailbedrijven overeengekomen. Hierdoor zijn de vennootschappen binnen de Groep die de naam DELTA gebruikten van naam veranderd, door de naam DELTA te wijzigen in PZEM. Dit geldt voor alle vennootschappen voor zover deze niet voor 1 juli 2017 worden vereffend, geliquideerd of verkocht dan wel in staat van faillissement verkeert. Voor de Netwerkbijdragen is de naam DELTA per 1 maart 2017 gewijzigd in De Netwerkgroep.

De aandeelhouders van PZEM N.V. zijn de provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeentes, enige Zuid-Hollandse en Noord-Brabantse gemeentes en de provincie Noord-Brabant.

PZEM N.V. is statutair gevestigd in Middelburg aan de Poelendaesingel 10 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 22031457.

In 2016 hebben zich de volgende wijzigingen voorgedaan in de groep:

- Op 18 februari 2016 is PZEM Middelburg B.V. opgericht;
- Met ingang van 21 april 2016 is PZEM Middelburg B.V. houder van een belang van 5,1% in Synergia Capital B.V. in liquidatie. Dit belang werd voordien gehouden door PZEM N.V.;
- Met ingang van 13 mei 2016 is PZEM Middelburg B.V. enig aandeelhouder van DELTA Onroerend Goed Ontwikkelingsmaatschappij B.V. Dit belang werd voordien gehouden door PZEM N.V.;
- Op 27 juli 2016 is het belang in Vliegasonie B.V. verkocht;
- Op 31 oktober 2016 is het belang in de onderstaande windparken verkocht:
 - Sloewind B.V.
 - Windpark Barrepolder B.V.
 - Windpark Neeltje-Jans B.V.
 - WT I B.V.
 - Windpark Zeeland 1 B.V.

- Windpark Kloosterboer B.V.
- DWK II B.V.
- Windpark Kloosterboer II Beheer B.V.
- Windpark Kloosterboer II C.V.
- Windpark Liechtenstein B.V. (opgericht en verkocht in 2016);
- In 2016 zijn de onderstaande vennootschappen opgericht in verband met de tender 'Wind op Zee, Kavel Borssele'. Na het niet winnen van deze tender zijn genoemde vennootschappen geliquideerd:
 - Ellessrob 10 - I B.V.
 - Ellessrob 10 - II B.V.
 - Ellessrob 10 - III B.V.
 - Ellessrob 3 - IV B.V.
- Admiraal de Ruyter Windpark Management B.V.
- Admiraal de Ruyter Windpark C.V.;
- Op 16 december 2016 heeft PZEM N.V. hoofdstalrechten op Zeeuwse kabels en leidingen van een gemengd karakter, en waarop onder-opstalrechten zijn gevestigd ten behoeve van DKCN B.V., Enduris B.V. en Evides N.V., ingebracht in OUNZ B.V. Het belang in OUNZ B.V. is op 28 december 2016 ingebracht in Stichting Beheer OUNZ en waar PZEM geen betrokkenheid meer bij heeft.

De functionele valuta is de Euro.

PZEM N.V. heeft gebruik gemaakt van de optie in Titel 9 Boek 2 BW om de enkelvoudige jaarrekening op te stellen volgens de IFRS-grondbeginselen die worden gehanteerd in de geconsolideerde jaarrekening, inclusief de uitzondering dat de groepsmaatschappijen en deelnemingen worden gewaardeerd op equity value.

De enkelvoudige winst-en-verliesrekening is op basis van artikel 402 Titel 9 Boek 2 BW in beknopte vorm weergegeven.

Deze jaarrekening 2016 is op 28 april 2017 ondertekend en vrijgegeven voor publicatie door de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen zal de jaarrekening ter vaststelling en goedkeuring voorleggen aan de Algemene Vergadering op 12 juni 2017.

1. OVEREENSTEMMINGSVERKLARING IFRS EN SAMENVATTING VAN WIJZIGINGEN IN DE WAARDERINGSREGELS IFRS

De geconsolideerde jaarrekening van de vennootschap is opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS), uitgegeven door de International Accounting Standards Board (IASB), en de interpretaties uitgegeven door het IFRS Interpretations Committee (IFRS IC) van de IASB die door Europese Commissie (EC) zijn goedgekeurd tot en met 31 december 2016.

Toepassing nieuwe IFRS-standaarden en/of aanvullingen

Ten opzichte van het voorgaande boekjaar zijn de volgende nieuwe standaarden en/of aanvullingen/verbeteringen door de IASB uitgegeven en door de EC goedgekeurd voor gebruik binnen de Europese Unie. De nog niet door de EC goedgekeurde wijzigingen zijn niet in onderstaand overzicht meegenomen.

1.1. DE VOLGENDE STANDAARDEN EN VERBETERINGEN ZIJN DOOR PZEM TOEGEPAST IN DE JAARREKENING 2016

1) Jaarlijkse verbeteringen IFRS cyclus 2010 - 2012 (oorspronkelijk door IASB gepubliceerd op 12 december 2013).

Toe te passen vanaf de aanvangsdatum van het eerste boekjaar dat op of na 1 februari 2015 van start gaat, voor PZEM met ingang van het boekjaar 2016.

1a) De onderstaande goedgekeurde wijzigingen in IFRS 2 en IFRS 3 betreffen veranderingen in bestaande vereisten of aanvullende leidraden voor de toepassing van deze vereisten.

- **IFRS 2, Op aandelen gebaseerde betalingen.**
Betreft een verduidelijking van de definitie van 'vesting conditions'.
- **IFRS 3, Bedrijfscombinaties.**
Betreft een verduidelijking van de verwerking van 'voorwaardelijke vergoeding' bij een bedrijfscombinatie. Deze verduidelijking heeft ook invloed op IAS 37, Voorzieningen, voorwaardelijke verplichtingen en voorwaardelijke activa en IAS 39, Financiële instrumenten-opname en waardering.

1b) De onderstaande goedgekeurde wijzigingen in IFRS 8, IAS 16, IAS 24 en IAS 38 zijn verduidelijkingen of correcties.

- **IFRS 8, Operationele segmenten.**
Informatie moet verschaft worden over de oordelen van het management bij de toepassing van de in alinea 12 van IFRS 8 opgesomde criteria voor samenvoeging van operationele segmenten.
- **IFRS 8, Operationele segmenten**
Betreft een verduidelijking van de in alinea 28 van IFRS 8 opgenomen bepalingen met betrekking tot de te vermelden 'aansluitingen'.
- **IAS 16, Materiële vaste activa.**
De wijzigingen hebben betrekking op het 'Herwaarderingsmodel'.
- **IAS 24, Informatieverschaffing over verbonden partijen.**
De wijzigingen hebben betrekking op 'managers op sleutelposities'. Geconstateerd is dat IAS 24 onduidelijk is met betrekking tot welke informatie verschaft moet worden over managers op sleutelposities, wanneer die personen geen werknemers zijn van de rapporterende eenheid.
De definitie van verbonden partijen is uitgebreid. Een verbonden partij van de verslaggevende entiteit is ook: De entiteit, of een lid van een groep waarvan zij deel uit maakt, verleent met diensten van managers op sleutelposities gelijk te stellen diensten aan de verslaggevende entiteit of aan de moedermaatschappij van de verslaggevende entiteit.
De verplichtingen van de rapporterende entiteit met betrekking tot de te verschaffen gedetailleerde informatie met betrekking tot componenten van de beloning voor managers op sleutelposities zijn verlicht, in die situaties waarin de vergoeding wordt betaald aan een afzonderlijke 'management-entiteit' (een entiteit die met diensten van managers op sleutelposities gelijk te stellen diensten verleent). In plaats daarvan moeten de door de (rapporterende) entiteit gemaakte kosten met betrekking tot met diensten van managers op sleutelposities gelijk te stellen diensten die door een afzonderlijke 'management-entiteit' zijn verleend, worden vermeld.
- **IAS 38, Immateriële activa.**
De wijzigingen hebben betrekking op het 'Herwaarderingsmodel'.

2) **Wijzigingen in IAS 19, Personeelsbeloningen, Toegezegd-pensioenregelingen: bijdragen van werknemers.**

Toe te passen vanaf de aanvangsdatum van het eerste boekjaar dat op of na 1 februari 2015 van start gaat, voor PZEM met ingang van het boekjaar 2016. Met de wijzigingen wordt beoogd de administratieve verwerking van bijdragen van werknemers of derden in verband met toegezegd-pensioenregelingen te vereenvoedigen en te verduidelijken.

3) **Wijzigingen in IAS 16, Materiële vaste activa en IAS 41, Landbouw: Vruchtdragende planten.**

Planten die uitsluitend gebruikt worden om in meer dan één periode vruchten voort te brengen en die bekend staan als vruchtdragende planten, moeten op dezelfde wijze administratief worden verwerkt als dat voor materiële vaste activa in IAS 16, *Materiële vaste activa* het geval is, omdat de exploitatie ervan vergelijkbaar is met een industrieel productieproces.

4) **Wijzigingen in IFRS 11, Gezamenlijke overeenkomsten: Administratieve verwerking van verwervingen van belangen in gezamenlijke bedrijfsactiviteiten.**

De wijzigingen bieden nieuwe leidraden inzake de wijze van administratieve verwerking van een verwerving van een belang in een gezamenlijke bedrijfsactiviteit waarbij de activiteit van de gezamenlijke bedrijfsactiviteit een bedrijf vormt. In dergelijke situaties is vereist dat dergelijke transacties worden verwerkt volgens de principes van bedrijfscombinaties conform IFRS 3, *Bedrijfscombinaties*, en andere standaarden.

5) **Wijzigingen in IAS 16, Materiële vaste activa en IAS 38, Immateriële vaste activa: Verduidelijking van aanvaardbare afschrijvingsmethoden.**

Omdat er van uiteenlopende praktijken sprake is, moet worden verduidelijkt of het passend is op de opbrengsten gebaseerde methoden te hanteren voor de berekening van de afschrijving van een actief.

- IAS 16: Een afschrijvingsmethode die is gebaseerd op de opbrengsten die worden gegenereerd door een activiteit die het gebruik van een actief omvat, is niet passend;
- IAS 38: Er is een weerlegbaar vermoeden dat een afschrijvingsmethode die is gebaseerd op de opbrengsten die worden gegenereerd door een activiteit die het gebruik van een immaterieel actief omvat, niet passend is. Dit vermoeden kan alleen in de volgende beperkte omstandigheden worden weerlegd:

- Wanneer het immaterieel actief wordt uitgedrukt als een waardering van opbrengsten. In de omstandigheid waarin de voornaamste beperkende factor die inherent is aan een immaterieel actief, de verwezenlijking van een opbrengstendrempel is, kunnen de te genereren opbrengsten een passende afschrijvingsgrondslag vormen;

- Wanneer kan worden aangetoond dat de opbrengsten en het verbruik van de economische voordelen van het immaterieel actief sterk gecorreleerd zijn.

6) **Jaarlijkse verbeteringen IFRS cyclus 2012 – 2014 (oorspronkelijk door IASB gepubliceerd op 24 september 2014).**

Betreft wijzigingen in:

- IFRS 5, *Vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*.

Deze wijzigingen betreffen wijzigingen in een plan tot verkoop of in een plan tot uitkering aan eigenaars. Indien een entiteit een actief (of groep activa die wordt afgestoten) geclassificeerd heeft als aangehouden voor verkoop of als aangehouden voor uitkering aan eigenaars, maar niet langer aan de criteria vermeld in IFRS 5 wordt voldaan, mag de entiteit het actief (of groep activa die wordt afgestoten) niet langer classificeren als (respectievelijk) aangehouden voor verkoop of als aangehouden voor uitkering aan eigenaars. De wijzigingen beschrijven de administratieve verwerking in dergelijke gevallen;

- IFRS 7, *Financiële instrumenten: Informatieverschaffing*.

Deze wijziging geeft nadere toelichting met betrekking tot aanhoudende betrokkenheid. Wanneer een entiteit een financieel actief overdraagt, kan zij het recht houden om beheersdiensten met betrekking tot het financiële actief te verlenen tegen een vergoeding die bijvoorbeeld in een servicingcontract is vastgelegd. De entiteit oordeelt het servicingcontract overeenkomstig de leidraden om te bepalen of zij als gevolg van het servicingcontract een aanhoudende betrokkenheid heeft voor de toepassing van de vereisten voor informatieverschaffing;

- IFRS 7, *Financiële instrumenten: Informatieverschaffing*.

Het toepassen van de alinea's over saldering van financiële activa en financiële verplichtingen op tussentijdse perioden binnen jaarperioden is in IFRS 7 verwijderd. Om te voldoen aan de bepalingen van IAS 34, *Tussentijdse financiële verslaggeving*, moet deze informatie mogelijk wel worden opgenomen;

- IAS 19, *Personeelsbeloningen*.

Aanpassing in alinea 83 met betrekking tot actuële veronderstellingen: disconteringsvoet. De disconteringsvoet moet zijn gebaseerd op het markttrendement van hoogwaardige ondernemingsobligaties aan het einde van de verslagperiode. Voor valuta's waarvoor er geen diepe markt voor dergelijke hoogwaardige bedrijfsobligaties bestaat, moet het markttrendement aan het eind van de verslagperiode van de in die valuta luidende overheidsobligaties worden gebruikt. De wijziging in IAS 19 verduidelijkt dat de valuta van de hoogwaardige ondernemingsobligaties die wordt gebruikt voor de discontering van vergoedingen na uitdiensttreding dezelfde moet zijn als die waarin de uitkering wordt betaald;

- IAS 34, *Tussentijdse financiële verslaggeving*.

Betreft samenhang en verwijzingen tussen tussentijdse financiële overzichten/verslag en een ander verslag (zoals een management commentaar of een risicoverslag) dat onder dezelfde voorwaarden en op hetzelfde tijdstip beschikbaar is. Wordt er niet aan voldaan dan is het tussentijds financiële verslag onvolledig.

7) **Wijzigingen in IAS 1, Presentatie van de jaarrekening: Initiatief op het gebied van de informatieverschaffing.**

Met de wijzigingen wordt beoogd tot een doeltreffende informatieverschaffing te komen en ondernemingen ertoe aan te moedigen zich door professionele oordeelsvorming te laten leiden bij het uitmaken welke informatie in hun jaarrekening moet worden verschaft wanneer zij IAS 1 toepassen.

Deze wijzigingen betreffen:

- *Materialiteit en aggregatie*. Deze verduidelijkt dat de entiteit nuttige informatie niet moet verbergen door het samenvoegen of afzonderlijk presenteren van informatie. Materialiteitsoverwegingen zijn van toepassing op de primaire overzichten, toelichtingen en elke specifieke toelichtingsvereisten in IFRSs. Een entiteit hoeft specifieke, door een IFRSs vereiste informatie niet te verschaffen als die informatie niet van materieel belang is;
- *Informatie die in het overzicht financiële positie (balans) moet worden opgenomen*. Additionele posten (o.a. door opsplitsing van de in IAS 1 genoemde posten), kopjes en subtotaal moeten worden gepresenteerd indien die presentatie relevant is voor een goed inzicht in de financiële positie van de entiteit;
- *Informatie die in het overzicht niet-gerealiseerde resultaten moet worden opgenomen*. Het aandeel in de niet-gerealiseerde resultaten van geassocieerde deelnemingen en joint ventures die administratief verwerkt worden volgens de "equity"-methode moeten als afzonderlijke post (gescheiden van de andere posten van de niet-gerealiseerde resultaten) worden opgenomen, uitgesplitst in i) posten die daarna niet naar winst of verlies zullen worden overgeboekt en ii) posten die daarna naar winst of verlies zullen worden overgeboekt wanneer aan specifieke voorwaarden is voldaan;
- *Toelichting*. Verduidelijkt dat entiteiten de flexibiliteit hebben bij het ontwerpen van de structuur van de toelichting en geeft leidraden voor het vaststellen van een systematische ordening of groepering van de toelichting.

8) **Wijzigingen in IAS 27, Enkelvoudige jaarrekening: De "equity"-methode in de enkelvoudige jaarrekening.**

Doel van de wijzigingen is entiteiten toe te staan gebruik te maken van de "equity"-methode, zoals beschreven in IAS 28, *Investerings in geassocieerde deelnemingen en joint ventures*, voor de administratieve verwerking in hun enkelvoudige jaarrekening van investeringen, respectievelijk beleggingen, in dochterondernemingen, joint ventures en geassocieerde deelnemingen.

Rekening houdend met deze wijziging moet, op grond van IAS 27, een entiteit wanneer die een enkelvoudige jaarrekening opstelt investeringen in dochterondernemingen, joint ventures en geassocieerde deelnemingen administratief verwerken:

- a) ofwel tegen kostprijs;
- b) ofwel in overeenstemming met IFRS 9, *Financiële instrumenten*, zolang IFRS 9 nog niet door de EU goedgekeurd is: IAS 39, *Financiële instrumenten: opname en waardering*;
- c) ofwel volgens de "equity"-methode zoals beschreven in IAS 28.

9) **Wijzigingen in IFRS 10, Geconsolideerde jaarrekening, IFRS 12, Informatieverschaffing over belangen in andere entiteiten, en IAS 28, Investerings in geassocieerde deelnemingen en joint ventures: Beleggingsentiteiten – toepassing van de uitzondering op de consolidatie.**

Met de wijzigingen wordt beoogd meer duidelijkheid te scheppen ten aanzien van de vereisten inzake administratieve verwerking welke op beleggingsentiteiten betrekking hebben, en tevens in bepaalde omstandigheden enige verlichting te bieden

1.2. DE VOLGENDE STANDAARDEN EN VERBETERINGEN ZIJN DOOR PZEM NOG NIET TOEGEPAST IN DE JAARREKENING 2016. DEZE ZIJN OFFICIEEL VAN TOEPASSING VANAF HET BOEKJAAR DAT START OP 1 JANUARI 2018

1) **IFRS 15, Opbrengsten van contracten met klanten.**

- Deze standaard beoogt de financiële rapportage van opbrengsten te verbeteren en de vergelijkbaarheid van de bovenste regel van jaarrekeningen wereldwijd te verbeteren;
- De goedkeuring van IFRS 15 brengt met zich mee dat IAS 18, *Opbrengsten, IAS 11, Onderhanden projecten in opdracht van derden, IFRIC 13, Loyaliteitsprogramma's, IFRIC 15, Contracten voor de bouw van vastgoed, IFRIC 18, Overdracht van activa van klanten, en SIC 31, Opbrengsten – Ruiltransacties met betrekking tot advertentiediensten*, moeten worden ingetrokken.

2) **IFRS 9, Financiële instrumenten.**

- Deze standaard beoogt de financiële rapportage van financiële instrumenten te verbeteren door het aanpakken van punten van zorg die zich op dit gebied tijdens de financiële crisis hebben aangediend. IFRS 9 beantwoordt met name aan de G 20-roep om tot een meer toekomstgericht model voor de opname van verwachte verliezen op financiële activa te komen;
- De goedkeuring van IFRS 9 leidt tot én het vervallen van een aantal alinea's van IAS 39, *Financiële instrumenten, Opname en waardering*, én wijzigingen in een aantal

alinea's van IAS 39, Financiële instrumenten, Opname en waardering. Ook moet IFRIC 9, Herbeoordeling van in contracten besloten derivaten, worden ingetrokken;

- De EU heeft een aantal bepalingen in IAS 39 inzake hedge accounting niet goedgekeurd voor toepassing binnen de EU (carve-out). Deze carve-out in IAS 39 blijft - met de goedkeuring van IFRS 9 voor toepassing binnen de EU - nog steeds bestaan;
- Bij een reële-waarde-afdekking van het renterisico van een deel van een portefeuille van financiële activa of financiële verplichtingen (en uitsluitend bij een dergelijke afdekking) mag een entiteit de vereisten van IAS 39 inzake hedge accounting toepassen in plaats van die van IFRS 9 (alinea 6.1.3 van IFRS 9). In dat geval moet de entiteit ook de specifieke vereisten voor de administratieve verwerking van de reële-waarde-afdekkingstransacties ter afdekking van het renterisico in de portefeuille toepassen (alinea 71 van IAS 39).

'IN 2016 IS DUIDELIJK GEWORDEN DAT DE NETWERKGROEP UITERLIJK 1 JULI 2017 AFGESPLITST MOET ZIJN VAN DE COMMERCIËLE ACTIVITEITEN BINNEN PZEM.'

1B. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM DIE RELEVANT ZIJN VOOR DE JAARCIJFERS 2016

Bij voorgenomen verkoop van activa dient beoordeeld te worden of op de situatie op balansdatum IFRS 5, *Vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*, van toepassing is.

De voor deze beoordeling relevante criteria zijn vermeld in de Grondslagen onder 2.7.

Voor de Retail-activiteiten, de Netwerkgroep en Business Development is beoordeeld of IFRS 5 hierop van toepassing is. In het kader van deze beoordeling zijn de Retail-activiteiten en de Netwerkgroep geïnclassificeerd als 'Major line of business'. Business Development (verkocht in 2016) is niet geïnclassificeerd als een 'Major line of business'.

Verkoop Retail-activiteiten

In het kader van de door de aandeelhouders gewenste 'totaaloplossing' en de doorgaande druk op de prijzen in de elektriciteitsmarkt is DELTA Comfort B.V. inclusief diens dochtermaatschappijen Zeelandnet B.V. en DELTA Kabelcomfort Netten B.V., het bedrijfs onderdeel dat gericht is op de consumentenmarkt (met name energie-, kabel- en internetactiviteiten), in de verkoop gezet. Op 16 december 2016 is overeenstemming over de verkoopvoorwaarden bereikt met EQT, een investeringsfonds uit Zweden. De vervulling van alle 'conditions precedent' heeft plaatsgevonden op 23 februari 2017 door het akkoord van de Algemene Vergadering van PZEM N.V. (toen: DELTA N.V.) met de verkoop van de aandelen DELTA Comfort B.V. Omdat - gezien de noodzaak voor aanvullende liquiditeiten door de slechte omstandigheden op de energiemarkten en de aantrekkelijke verkoopopbrengst - het op balansdatum 'zeer waarschijnlijk' werd geacht dat de verkoop doorgang zou vinden, zijn de cijfers van dit bedrijfs onderdeel in de jaarrekening 2016 verwerkt als 'activa/passiva bestemd voor verkoop' in de balans en als 'resultaat na belastingen van activiteiten aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten' in de winst-en-verliesrekening.

Alle resultaten uit de transactie worden verwerkt in het boekjaar 2017.

Op balansdatum heeft een beoordeling plaatsgevonden of een impairment op de boekwaarde van DELTA Comfort B.V. c.s. noodzakelijk is (IFRS 5.18 e.v.). Dit is het geval indien de naar verwachting te realiseren verkoopopbrengst minus verkoopkosten lager is dan de boekwaarde per balansdatum. Er is geen impairment noodzakelijk geacht.

Verplichte afsplitsing Netwerkbijz. verkoop Netwerkgroep

In 2016 is duidelijk geworden dat de Netwerkgroep uiterlijk 1 juli 2017 afgesplitst moet zijn van de commerciële activiteiten binnen PZEM. Om deze reden zijn de cijfers van de Netwerkgroep in de halfjaarcijfers 2016 geïnclassificeerd als 'activa/passiva aangehouden voor verkoop'. In 2016 werd duidelijk dat de aandeelhouders van PZEM de activiteiten niet rechtstreeks wilden houden middels een koop van de aandelen van PZEM (toen DELTA N.V.). Hierna is het externe verkooptraject opgestart.

Op 30 maart 2017 is overeenstemming bereikt met Stedin Groep over de verkoop van de netwerkactiviteiten middels de verkoop van de aandelen in Zeeuwse Netwerkhouding N.V. Dit onder de gebruikelijke ontbindende voorwaarden zoals toestemming van de mededingingsautoriteit, instemming van de COR en toestemming voor de verkoop van de aandeelhouders van PZEM.

De netwerkactiviteiten zijn per 30 juni 2016 gepresenteerd als 'activa/passiva aangehouden voor verkoop' en als zodanig in de verloopstaten in de toelichting op de balans per 31 december 2016 opgenomen. De waardering vindt plaats op de boekwaarde per 30 juni 2016, inclusief de gerealiseerde winst tot jaarultimo waarbij conform IFRS 5 geen afschrijvingen op de activa meer worden genomen. Op balansdatum heeft een beoordeling plaatsgevonden of een impairment op de boekwaarde noodzakelijk is (IFRS 5.18 e.v.). Dit is het geval indien de naar verwachting te realiseren waarde minus de (verwachte) verkoopkosten lager is dan de boekwaarde per balansdatum. Er is geen impairment noodzakelijk geacht.

2. ALGEMENE GRONDSLAGEN

2.1 SCHATTINGEN EN VERONDERSTELLINGEN

Het opstellen van een jaarrekening brengt met zich mee dat gebruik wordt gemaakt van schattingen en veronderstellingen die zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en op factoren die naar het oordeel van het management aanvaardbaar zijn. Deze schattingen hebben voornamelijk betrekking op de opbrengsten uit levering en transport van elektriciteit en gas aan kleinverbruikers in verband met gespreide meteropname, op uitgestelde belastingvorderingen en de hoogte van voorzieningen. Deze schattingen en veronderstellingen hebben invloed op de jaarrekeninggegevens, waarbij de werkelijke gegevens kunnen afwijken. De effecten van schattingswijzigingen worden prospectief verwerkt in de winst-en-verliesrekening. Schattingswijzigingen kunnen eveneens leiden tot wijzigingen in activa en verplichtingen of in componenten van het eigen vermogen. Dergelijke schattingswijzigingen worden verwerkt in de periode waarin een schattingswijziging heeft plaatsgevonden.

Bij de toelichtingen van de balans en winst-en-verliesrekening zijn eventuele bijzonderheden met betrekking tot schattingen en veronderstellingen apart vermeld. Met name de voorziening onrendabele contracten wordt geraakt door inschattingen voor de toekomst, omdat de commodity-markten volatiel zijn. Hoewel de voorziening zo veel mogelijk is bepaald op basis van bestaande contracten en posities, is één van de meest bepalende factoren de veronderstelde ontwikkeling van de commodityprijzen (elektriciteit, gas, CO₂). De gehanteerde toekomstige prijspaden zijn de meest actuele (onafhankelijke) Pöyry-prognoses (mid-prijzen) per balansdatum; deze komen tot stand door diepgaande analyse van markten en regelgeving door dit bureau. Ook deze prijszets zijn echter voorspellingen.

2.2 BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING VAN ACTIVA

Gedurende het verslagjaar wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering van activa. Indien dit het geval is, wordt een schatting gemaakt van de realiseerbare waarde van het actief; deze is gelijk aan de hoogste van de reële waarde minus verkoopkosten (fair value less costs to sell) en de bedrijfswaarde (value in use). Als de reële waarde minus verkoopkosten leidt tot niet vermijdbare uitgaven, zal hiervoor een verplichting worden opgenomen.

De bedrijfswaarde wordt bepaald door de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen, gebaseerd op de intern opgestelde en door de Raad van Bestuur goedgekeurde Financiële Plannen, gebruik makend van een disconteringsvoet vóór belastingen die onder andere de actuele marktrente weergeeft. Specifieke risico's met betrekking tot het actief of de kasstroombenaderende eenheid zijn in de geschatte toekomstige kasstromen opgenomen. Ten aanzien van verantwoorde goodwill wordt jaarlijks een impairmentberekening opgemaakt.

Een bijzondere waardevermindering wordt verwerkt indien de boekwaarde van een actief of de kasstroombenaderende eenheid waartoe het actief behoort, hoger is dan de realiseerbare waarde.

Bijzondere waardeverminderingen van aan kasstroombenaderende eenheden toegewezen activa worden eerst in mindering gebracht op de boekwaarde van aan kasstroombenaderende eenheden (of groepen van eenheden) toegerekende goodwill en vervolgens naar rato in mindering gebracht op de boekwaarde van de overige activa van de eenheid (groep van eenheden). De betreffende activa worden niet lager gewaardeerd dan de eigen (individuele) realiseerbare waarde.

Een bijzondere waardevermindering wordt teruggenomen indien vastgesteld wordt dat de uitgangspunten zijn veranderd op basis waarvan in het verleden de realiseerbare waarde is bepaald. Een bijzondere waardevermindering wordt alleen teruggenomen voor zover de resterende boekwaarde van het actief niet hoger is dan de boekwaarde die, na aftrek van afschrijvingen, zou zijn bepaald in de veronderstelling dat geen bijzondere waardevermindering had plaatsgevonden. Een bijzondere waardevermindering of terugname hiervan wordt ten laste of ten gunste van het resultaat gebracht. Bijzondere waardeverminderingen van goodwill worden niet teruggenomen.

2.3 WAARDERING FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Tenzij anders aangegeven bij de toelichting op de afzonderlijke posten in de jaarrekening is het management van oordeel dat de boekwaarde van financiële instrumenten een redelijke benadering vormt van de reële waarde van het financieel instrument.

2.4 OVERHEIDSSUBSIDIES

Overheidssubsidies worden opgenomen zodra het redelijkerwijs zeker is dat aan de voorwaarden voor verkrijging is of wordt voldaan en dat de subsidies zijn of zullen worden ontvangen. Bij activering van investeringsprojecten worden ontvangen subsidies, evenals ontvangen bijdragen in de aanlegkosten, in mindering gebracht op de aanschafwaarde van de activa. Exploitatiesubsidies worden opgenomen onder de opbrengsten. Fiscale subsidieregelingen worden opgenomen bij de berekening van de belastingplicht.

2.5 VREEMDE VALUTA

De activa en passiva die in vreemde valuta worden gehouden, worden omgerekend tegen de valutakoersen welke gelden aan het einde van de verslagperiode. De verschillen die verband houden met de wijziging van valutakoersen worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover deze geen betrekking hebben op de netto investering in buitenlandse deelnemingen; deze laatste leiden als onderdeel van de niet-gerealiseerde resultaten tot een mutatie in het eigen vermogen.

In de winst-en-verliesrekening zijn de kosten en opbrengsten luidend in vreemde valuta, omgerekend naar Euro's tegen de koers op het moment van de transactie.

2.6 BELASTINGEN

2.6.1 Belastingen op het resultaat

Belastingen op het resultaat omvatten de actuele belastingen en de mutaties in de uitgestelde belastingen. Deze bedragen worden ten laste van het resultaat gebracht, danwel via de niet-gerealiseerde resultaten in het eigen vermogen opgenomen.

De actuele belastingen betreffen de bedragen die waarschijnlijk verschuldigd en verrekenbaar zijn over het fiscale resultaat van het verslagjaar. Deze zijn berekend op basis van de geldende belastingwetgeving en -tarieven.

2.6.2 Uitgestelde belastingen

Uitgestelde belastingen worden toegepast op de relevante verschillen die bestaan tussen de boekwaarde en de fiscale waarde van activa en verplichtingen.

Uitgestelde belastingen worden gewaardeerd op basis van de belastingtarieven die naar verwachting van kracht zullen zijn wanneer de vordering wordt gerealiseerd of de verplichting wordt afgewikkeld uitgaande van de geldende belastingwetgeving en -tarieven. Uitgestelde belastingen worden opgenomen tegen nominale waarde. Uitgestelde

belastingvorderingen worden slechts opgenomen indien en voor zover het waarschijnlijk is dat voldoende fiscale winst en/of andere tijdelijke verschillen aanwezig zijn waarmee de uitgestelde belastingvordering verrekend kan worden.

Voor de voorwaartse compensatie van fiscale verliezen en de verrekening van ongebruikte fiscaal verrekenbare tegoeden wordt een uitgestelde belastingvordering opgenomen indien en voor zover het waarschijnlijk is dat toekomstige fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee de niet gecompenseerde fiscale verliezen en ongebruikte fiscaal verrekenbare tegoeden kunnen worden verrekend.

2.7 VASTE ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP EN BEÏNDIGDE BEDRIJFSACTIVITEITEN

Bij een voorgenomen verkoop van activa/alle groepen activa die worden afgestoten dient beoordeeld te worden of hierop IFRS 5, *Vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*, van toepassing is.

IFRS 5, alinea 6, bepaalt dat classificatie als aangehouden voor verkoop dient te geschieden als de boekwaarde hoofdzakelijk zal worden gerealiseerd in een verkooptransactie en niet door het voortgezette gebruik ervan.

Die nadere uitwerking betreft:

- Het actief moet in zijn huidige staat onmiddellijk beschikbaar zijn voor verkoop;
- Alleen onderworpen zijn aan bepalingen die gebruikelijk zijn voor de verkoop van dergelijke activa;
- Verkoop moet zeer waarschijnlijk zijn;
- Het bevoegde management heeft zich verbonden tot een plan voor de verkoop;
- Een operationeel plan om een koper te vinden en het plan te voltooien is opgestart;
- Het actief moet op actieve wijze voor verkoop op de markt worden gebracht tegen een prijs die redelijk is ten opzichte van zijn actuele reële waarde;
- Verkoop naar verwachting binnen één jaar na datum van classificatie;
- Uit handelingen die nodig zijn om het plan te voltooien moet blijken dat het onwaarschijnlijk is dat aan het plan belangrijke wijzigingen zullen worden aangebracht of dat het plan zal worden ingetrokken.

Bij de presentatie en informatieverschaffing over vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten, is relevant of er sprake is van een 'Major line of business'.

Een component van een entiteit omvat bedrijfsactiviteiten en kasstromen die operationeel en voor financiële verslaggevingsdoelinden duidelijk kunnen worden onderscheiden van de rest van de entiteit.

Een beëindigde bedrijfsactiviteit is een component van een entiteit die ofwel is afgestoten, ofwel is geclassificeerd als aangehouden voor verkoop, en

- a) een afzonderlijke belangrijke bedrijfsactiviteit of geografisch gebied vertegenwoordigt;
- b) deel uitmaakt van een enkel gecoördineerd plan om een afzonderlijke belangrijke bedrijfsactiviteit of geografisch gebied af te stoten; of
- c) een dochteronderneming is die uitsluitend is overgenomen met de bedoeling te worden doorverkocht.

Vanaf het moment dat aan bovenstaande voorwaarden wordt voldaan, worden de te verkopen activa/passiva separaat geclassificeerd als 'activa/passiva aangehouden voor verkoop' op de geconsolideerde balans van het verslagjaar en vindt geen afschrijving meer plaats. Het resultaat uit 'activa/passiva aangehouden voor verkoop' wordt separaat opgenomen in de winst-en-verliesrekening en de niet-gerealiseerde resultaten over het volledige verslagjaar, alsmede in de vergelijkende cijfers.

2.8 VERGELIJKENDE CIJFERS

De vergelijkende cijfers worden waar nodig voor presentatiedoeleinden aangepast.

3. GRONDSLAGEN VOOR DE CONSOLIDATIE

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van PZEM N.V. en zijn groepsmaatschappijen. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen en vennootschappen waarin zeggenschap terzake van het bestuur en het operationele en financiële beleid wordt uitgeoefend. Volgens IFRS 10, *Geconsolideerde jaarrekening* wordt zeggenschap uitgeoefend als de investeerder blootgesteld is aan of rechten heeft op veranderlijke opbrengsten uit hoofde van zijn betrokkenheid bij de deelneming, en over de mogelijkheid beschikt deze opbrengsten via zijn macht over de deelneming te beïnvloeden. Bij de bepaling of er sprake is van zeggenschap worden de bestaande en potentiële stemrechten, die op balansdatum uitoefenbaar of converteerbaar zijn, meegewogen. Daarnaast wordt hierbij beoordeeld in hoeverre andere overeenkomsten aanwezig zijn die PZEM N.V. de mogelijkheid bieden het operationele en financiële beleid te bepalen.

Groepsmaatschappijen worden in de consolidatie betrokken vanaf het moment waarop van zeggenschap sprake is.

Anderzijds wordt vanaf de datum waarop van zeggenschap geen sprake meer is, de consolidatie beëindigd.

De groepsmaatschappijen zijn geconsolideerd volgens de integrale methode, waarbij vermogen en resultaat voor 100% in de consolidatie worden opgenomen. In het geval dat het belang in een groepsmaatschappij minder bedraagt dan 100% wordt het aandeel van derden afzonderlijk in de balans en de winst-en-verliesrekening tot uiting gebracht.

Gezamenlijke overeenkomsten (Joint arrangements) worden verantwoord voor het aandeel dat PZEM (of een van zijn groepsmaatschappijen) heeft in de overeenkomst indien het gezamenlijke bedrijfsactiviteiten betreft. Ze worden betrokken in de consolidatie vanaf het moment waarop de overeenkomst tot stand gekomen is. Anderzijds wordt de consolidatie beëindigd vanaf de datum waarop de overeenkomst tot beëindiging is gekomen.

Gezamenlijke overeenkomsten die in de vorm van 'gezamenlijke bedrijfsactiviteiten' worden gevoerd, worden geconsolideerd volgens de partiële methode.

Hierbij wordt het belang als volgt in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt:

- Activa waarop de investeerder directe rechten heeft, verwerkt de investeerder volledig in de jaarrekening;
- Schulden waar de investeerder direct voor verantwoordelijk is, verwerkt de investeerder volledig in de jaarrekening;
- De opbrengsten uit de verkoop van de output van de gezamenlijke bedrijfsactiviteit door de gezamenlijke bedrijfsactiviteit zelf, en waarop de investeerder recht heeft, verwerkt de investeerder volledig in de jaarrekening (de gezamenlijke bedrijfsactiviteit is zelfstandig verantwoordelijk voor de verkoop van de output);

- De opbrengsten van de verkoop van de output van de gezamenlijke bedrijfsactiviteit waarop de investeerder recht heeft, en waar de investeerder zelf voor gezorgd heeft, verwerkt de investeerder volledig in de jaarrekening;
- De kosten die direct aan de investeerder kunnen worden toegerekend verwerkt de investeerder volledig in de jaarrekening;
- Activa, schulden, opbrengsten en kosten die niet direct aan de investeerders kunnen worden toegerekend, worden op indirecte wijze aan de investeerders toegekend op basis van hun relatieve aandeel in het belang in de gezamenlijke bedrijfsactiviteit.

Gezamenlijke overeenkomsten die in de vorm van een 'joint venture' worden uitgeoefend, worden volgens de 'equity'-methode geïdentificeerd.

Ook Geassocieerde deelnemingen worden volgens de 'equity'-methode geïdentificeerd.

Purchase accounting

Purchase accounting wordt toegepast bij de verwerking van verwerving van groepsmaatschappijen. De waarderingsgrondslagen van groepsmaatschappijen worden, indien nodig, aangepast teneinde een uniforme toepassing binnen PZEM te realiseren.

Reikwijdte van de consolidatie

In deze jaarrekening is separaat een overzicht opgenomen van de belangrijkste dochterondernemingen, deelnemingen en joint ventures, inclusief de betreffende kapitaalbelangen.

4. GRONDSLAGEN VOOR DE BALANSWAARDERING

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten, met uitzondering van de waardering op reële waarde van derivaten (financiële instrumenten) en hieronder aangegeven verschillen. Alle transacties in financiële instrumenten worden verantwoord op transactiedatum.

4.1 IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

De immateriële vaste activa hebben betrekking op betaalde goodwill, software, alsmede gekochte transportrechten.

Goodwill

De goodwill vertegenwoordigt het positieve verschil tussen de verwervingsprijs van groepsmaatschappijen en de reële waarde van de verwerving. Goodwill betaald bij de overname van groepsmaatschappijen en gezamenlijke bedrijfsactiviteiten wordt verantwoord onder immateriële vaste activa. Goodwill betaald bij de overname van een joint venture of geassocieerde deelneming wordt inbegrepen in de verkrijgingsprijs van de betreffende deelnemingen. Indien de overnameprijs lager is dan de reële waarde van de overgenomen identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen (negatieve goodwill), dan wordt dit verschil direct in het resultaat verwerkt.

De boekwaarde van goodwill omvat de historische kostprijs verminderd met de cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Op goodwill wordt niet afgeschreven. Jaarlijks wordt door middel van impairmenttests vastgesteld of sprake is van noodzaak tot een bijzondere waardevermindering van goodwill. Bij het uitvoeren van de impairmenttests wordt goodwill toegewezen aan kasstroomgenererende eenheden. Indien een transactie kan worden aangemerkt als een transactie tussen aandeelhouders, zal het verschil tussen de aankoopprijs en de reële waarde worden verwerkt in het eigen vermogen.

Software

De geactiveerde software is geïdentificeerd tegen historische kostprijs onder aftrek van afschrijvingen. Zij wordt in beginsel over een periode van 5 jaar lineair afgeschreven. De gebruiksduur wordt jaarlijks beoordeeld. Eventuele aanpassingen worden prospectief verwerkt.

Transportrechten

Transportrechten zijn geïdentificeerd tegen verkrijgingsprijs en worden lineair afgeschreven over een periode van 20 jaar. De gebruiksduur wordt jaarlijks beoordeeld. Eventuele aanpassingen worden prospectief verwerkt.

4.2 MATERIËLE VASTE ACTIVA

De materiële vaste activa worden geïdentificeerd tegen kostprijs, onder aftrek van gecumuleerde lineaire afschrijvingen op basis van een geschatte levensduur, welke op technisch-economische maatstaven wordt bepaald, rekening houdend met een geschatte restwaarde en onder aftrek van (eventuele) gecumuleerde bijzondere waardeverminderingen. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Ontvangen bijdragen van derden in aanlegkosten van vaste bedrijfsmiddelen zijn, in navolging van IFRIC 18, met terugwerking naar 1 januari 2009 niet meer in mindering gebracht op de waarde van de activa maar gepasseerd als vooruitontvangen omzet.

Kosten van externe financiering van activa (bouwrente) worden in de kostprijs opgenomen indien deze rechtstreeks aan het actief kunnen worden toegerekend.

Als een actief uit meerdere componenten met verschillende afschrijvingstermijnen en restwaarden bestaat, worden deze componenten afzonderlijk verantwoord. Investeringsvoor vervanging van componenten worden geactiveerd onder gelijktijdige afwaardering van de te vervangen componenten. De geschatte levensduur en de geschatte restwaarde worden jaarlijks ten tijde van het opstellen van het Financieel Plan beoordeeld. Indien op basis van impairmentberekeningen sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt de waardering aangepast.

De materiële vaste activa in aanbouw zijn in de balans opgenomen tegen de per balansdatum bestede kosten van materiaal en diensten, kosten van directe manuren, een passend gedeelte van de direct toerekenbare overheadkosten en de rechtstreeks aan het actief toe te kennen financieringskosten.

4.3 FINANCIËLE VASTE ACTIVA

Algemeen

Een bedrijfscombinatie is het samenbrengen van afzonderlijke entiteiten of bedrijfsactiviteiten in één verslaggevende entiteit. Een bedrijfscombinatie die in het toepassingsgebied valt wordt verwerkt volgens de overnamemethode, waarbij de volgende stappen genomen worden:

1. Identificatie van de overnemende partij;
2. Bepalen van de kostprijs van de bedrijfscombinatie;
3. Toerekenen van de kostprijs van de bedrijfscombinatie op de overnamedatum.

De kostprijs van een bedrijfscombinatie is het totaal van de reële waarde, op de datum van de ruil, van afgesane activa, aangegane of overgenomen verplichtingen en door de overnemende partij uitgegeven eigen vermogen instrumenten. Hieraan werden onder IFRS 3 (goedgekeurd in 2004 door de EU) de rechtstreeks aan de bedrijfscombinatie toe te schrijven kosten toegevoegd. Sinds de herziening van IFRS 3 (vanaf 2009 toegepast) worden de rechtstreeks aan de verwerving toe te rekenen kosten niet langer verwerkt als onderdeel van de kostprijs van de bedrijfscombinatie, maar direct ten laste van het resultaat gebracht. Goodwill wordt gewaardeerd als de waarde waarmee de kostprijs van de bedrijfscombinatie het belang van de overnemende partij in de netto reële waarde van de identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen overschrijft. Negatieve goodwill wordt direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen en minderheidsbelangen in het eigen vermogen.

Joint ventures, geassocieerde deelnemingen en overige deelnemingen

- Joint ventures zijn gezamenlijke overeenkomsten waarbij de partijen die gezamenlijke zeggenschap over de overeenkomst hebben rechten hebben op de netto activa van de overeenkomst. Deze partijen worden deelnemers in een joint venture genoemd.
- Een gezamenlijke bedrijfsactiviteit is een gezamenlijke overeenkomst waarbij de partijen die gezamenlijke zeggenschap over de overeenkomst hebben (waaronder PZEM N.V. of een van zijn dochtermaatschappijen), rechten hebben op de activa en aansprakelijk zijn voor de verplichtingen die verband houden met de overeenkomst. Deze partijen worden deelnemers in een gezamenlijke bedrijfsactiviteit genoemd. PZEM N.V. neemt bij een gezamenlijke bedrijfsactiviteit zijn activa en verplichtingen, opbrengsten en lasten voor zijn aandeel in de gezamenlijke bedrijfsactiviteit op; het aandeel in het eigen vermogen van de gezamenlijke bedrijfsactiviteit vormt daarmee geen Financieel vast actief.
- Geassocieerde deelnemingen zijn die entiteiten waarin PZEM N.V. direct of indirect invloed van betekenis heeft, maar geen beslissende zeggenschap. In het algemeen is hiervan sprake indien PZEM N.V. tussen 20% en 50% van de stemrechten kan uitoefenen.
- Overige deelnemingen zijn niet-geassocieerde deelnemingen waarin PZEM N.V. een belang heeft dat kleiner is dan 20%.

In de jaarrekening is een overzicht opgenomen van de belangrijkste gezamenlijke overeenkomsten en deelnemingen.

Waardering joint ventures en (geassocieerde) deelnemingen

Investeringen in joint ventures en geassocieerde deelnemingen worden in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt volgens de "equity"-methode. Volgens deze methode vindt de initiële waardering plaats tegen kostprijs, i.e. de reële waarde van de onderliggende activa en passiva, waarbij derhalve ook de betaalde goodwill in dit bedrag is opgenomen. Indien de reële waarde hoger is dan de kostprijs, wordt het positieve resultaat bij de deelneming verantwoord. Jaarlijks wordt het

aandeel in het resultaat bij- of afgeboekt en worden dividend-uitkeringen op de waardering in mindering gebracht. Indien de (gecumuleerde) verliezen van de joint venture en/of geassocieerde deelneming zouden leiden tot een negatieve boekwaarde, dan worden deze verliezen niet meer verwerkt, tenzij PZEM N.V. de verplichting heeft, of betalingen heeft gedaan, om deze verliezen aan te zuiveren.

Mutaties in overige deelnemingen worden geboekt in de niet-gerealiseerde resultaten tenzij sprake is van een duurzame waardevermindering, deze wordt direct ten laste van het resultaat geboekt. Indien onvoldoende informatie beschikbaar is vindt waardering plaats tegen kostprijs.

Niet-uitgekeerde resultaten van joint ventures en geassocieerde deelnemingen alsmede rechtstreekse vermogensvermeerderingen betreffende deelnemingen waarvan uitkering niet zonder beperking kan worden bewerkstelligd, worden toegevoegd aan de wettelijke reserve.

De waarderingsgrondslagen van joint ventures en deelnemingen worden indien nodig aangepast om een consistente toepassing van waarderingsgrondslagen binnen de PZEM-groep te realiseren.

Leningen u/g overige deelnemingen

Verstrekte leningen aan deelnemingen of aan externe partijen worden bij eerste waardering gewaardeerd tegen de reële waarde en vervolgens tegen de geamortiseerde kostprijs. Door de korte looptijd is de geamortiseerde kostprijs in de regel gelijk aan de nominale waarde van de lening. Waar nodig wordt een voorziening getroffen in verband met mogelijke oninbaarheid, die in mindering wordt gebracht op deze waarde.

4.4 VOORRADEN

Voorraden worden gewaardeerd tegen een gewogen gemiddelde kostprijs, gebaseerd op basis van de FIFO-methode (first in first out) of tegen de netto opbrengst-waarde als deze lager is, onder aftrek van een voorziening voor incourantheid. De waardeverminderingen op voorraden worden ten laste van het resultaat geboekt en afzonderlijk vermeld.

4.5 VORDERINGEN

De handelsvorderingen worden bij eerste opname verwerkt tegen reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, onder aftrek van bijzondere waardeverminderingen. Door de korte looptijd is de geamortiseerde kostprijs in de regel gelijk aan de nominale waarde van de vorderingen.

4.6 ONDERHANDEN PROJECTEN IN OPDRACHT VAN DERDEN

PZEM hanteert de methode 'percentage of completion' voor de onderhanden projecten in opdracht van derden om de kosten en opbrengsten te bepalen die in het resultaat van de verslagperiode worden verwerkt. Voor het bepalen van het stadium van voltooiing worden de productiemetingen gebruikt. Onderhanden projecten in opdracht van derden worden gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van een voorziening voor waarschijnlijke verliezen en reeds gefactureerde termijnen. Indien de gerealiseerde winst naar rato van de voortgang van het project betrouwbaar kan worden vastgesteld, wordt deze opgenomen in de waardering.

4.7 DERIVATEN

Voor het onderdeel derivaten wordt verwezen naar onderdeel 5. 'Grondslagen voor de waardering van financiële instrumenten'.

4.8 LIQUIDE MIDDELEN

Onder de liquide middelen worden niet alleen de geldmiddelen opgenomen maar ook kasequivalenten, die zonder materieel risico van waardeverandering in liquide middelen kunnen worden omgezet. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen reële waarde.

4.9 EIGEN VERMOGEN

In het mutatieoverzicht eigen vermogen wordt het verloop van het eigen vermogen toegelicht. Het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap bedraagt EUR 9.080.000 en is verdeeld in 20.000 aandelen met een nominale waarde van elk EUR 454. Per 31 december 2016 is EUR 6.937.120 geplaatst en volgestort. Dividenden worden opgenomen als een verplichting in de periode waarover ze worden toegekend. Gedurende het verslagjaar is hierin geen wijziging opgetreden. Alle aandelen kennen geen voorkeursrechten of beperkingen.

4.10 VOORZIENINGEN

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare feitelijke verplichtingen welke samenhangen met de bedrijfsactiviteiten. De voorzieningen worden opgenomen tegen de contante waarde van de te verwachten uitgaven minus de eventueel te verwachten eigen opbrengsten. De contante waarde wordt berekend met behulp van een disconteringsvoet

vóór belasting waarin de actuele marktbeoordeling van de tijdswaarde van geld tot uitdrukking komt. De verwachte uitgaven binnen één jaar na balansdatum worden opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

4.11 LANGLOPENDE VERPLICHTINGEN

De langlopende verplichtingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve rentemethode. De binnen één jaar vervallende aflossingsverplichtingen op langlopende verplichtingen worden opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

Het langlopende deel van de vooruitontvangen omzet wordt onder langlopende verplichtingen geïnclassificeerd. Het gedeelte dat het eerstvolgende jaar vrijvalt wordt onder de kortlopende verplichtingen opgenomen. Het gedeelte dat betrekking heeft op het huidige verslagjaar is verwerkt in de omzet.

5. GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN FINANCIËLE INSTRUMENTEN

5.1 FINANCIËLE INSTRUMENTEN

PZEM maakt gebruik van financiële instrumenten om de normale marktrisico's die samenhangen met zijn energie-, valuta- en renteposities te beheersen en te optimaliseren. PZEM past de standaarden IAS 32, *Financiële instrumenten: Presentatie* en IAS 39, *Financiële instrumenten: opname en waardering* toe. Op grond van deze standaarden worden derivaten (afgeleide financiële instrumenten) gewaardeerd tegen reële waarde (fair value) en worden handelscontracten in de winst-en-verliesrekening verwerkt op basis van 'fair value through P&L' (verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening).

Definiering

Een derivaat is een financieel instrument of ander contract dat binnen het toepassingsgebied van IAS 39 valt en dat de drie volgende kenmerken bezit:

- de waarde verandert als gevolg van veranderingen in een bepaalde rentevoet, de prijs van een financieel instrument, de commodityprijs, de valutakoers, een index van prijzen of rentevoeten of andere variabele, mits, in geval van een niet-financiële variabele, de variabele niet specifiek voor een contractpartij geldt (soms 'de onderliggende waarde' genoemd);
- er is geen of slechts een geringe netto aanvangsinvestering benodigd in verhouding tot andere soorten contracten die op vergelijkbare wijze reageren op veranderingen in marktfactoren;
- de afwikkeling vindt in de toekomst plaats.

5.2 DERIVATEN

PZEM handelt in contracten voor gas, elektriciteit, olie, CO₂-certificaten en valuta voor het lopende kalenderjaar plus maximaal de drie daarop volgende jaren. PZEM beschouwt de markten voor deze producten als liquide voor deze periode: hiervoor zijn betrouwbare prijzen beschikbaar via brokers, beurzen en dataleveranciers. De reële waarde van commodity-contracten wordt bepaald via de DCF-methode op basis van deze prijzen; er wordt geen gebruik gemaakt van eigen waarderingsmodellen. De gepubliceerde maand-, kwartaal- en jaarprijzen worden slechts bewerkt om aan te sluiten op de relatieve perioden in de trade-systemen. Voor het afdekken van de renterisico's maakt PZEM gebruik van derivaten zoals interest rate swaps. Met behulp van deze swaps wordt bewerkstelligd dat de variabele rente wordt omgezet in een vaste rente. De reële waarde van

rentederivaten wordt eveneens via de DCF-methode bepaald op basis van een yieldcurve uitgaande van op ECB (Europese Centrale Bank) data gebaseerde noteringen.

De reële waarde van de interest rate swaps omvat conform IFRS 13, *Waardering tegen reële waarde* de credit value adjustment (CVA) en de debit value adjustment (DVA), die het kredietrisico van alle betrokken partijen weerspiegelt. De waardemutaties in de CVA/DVA worden gerapporteerd in de winst-en-verliesrekening.

Rubricering en saldering

Derivaten worden onder de kortlopende, respectievelijk langlopende activa geclassificeerd indien de reële waarde positief is en onder de kortlopende, respectievelijk langlopende verplichtingen indien de reële waarde negatief is. Vorderingen en verplichtingen uit hoofde van derivaten voor verschillende transacties met dezelfde tegenpartij worden gesaldeerd indien er een contractueel of juridisch recht tot saldering bestaat en PZEM de desbetreffende kasstromen eveneens op gesaldeerde basis verrekent.

Verwerking reële waarde mutaties

Onder IAS 39 worden energie commodity-contracten (elektriciteit, gas, olie en CO₂-certificaten alsmede de daaraan gerelateerde posities in vreemde valuta) en renteswap-contracten als derivaat aangemerkt. Onder IAS 32, IAS 39 en IFRS 7, *Financiële instrumenten: informatieverschaffing*, worden alle derivaten vanaf eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde.

Als algemeen uitgangspunt geldt dat aanpassingen in de reële waarde van derivaten in het resultaat dienen te worden verwerkt. Uitzonderingen hierop zijn:

1. Own use behandeling: voor commodity-contracten voor eigen gebruik, productie en in- en verkoopcontracten die bestemd zijn voor fysieke levering aan eindgebruikers past PZEM accrual accounting toe, wat impliceert dat tussentijdse waardestijgingen niet in het resultaat worden verwerkt. Dergelijke transacties worden op het moment van effectuering tegen de dan geldende prijzen verwerkt als aan- of verkoop;
- 2a. Derivaten die aangegaan zijn ten behoeve van afdekking van een own use contract. Hiervoor kan onder voorwaarden hedge-accounting worden toegepast.
- 2b. Rente-derivaten. Hiervoor kan onder voorwaarden hedge-accounting worden toegepast.

Hedge-accounting

Hedge-accounting biedt de mogelijkheid om het effect van fair value mutaties op het resultaat te beperken, doordat bij hedge-accounting rekening wordt gehouden met tegen-

gestelde effecten op het resultaat van fair value mutaties van de hedge-transacties en van de afgedekte posities; de fair value mutaties van derivaten worden in dit geval (via het overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten) in het eigen vermogen verwerkt tot het moment dat de afgedekte positie/transactie wordt afgewikkeld.

PZEM maakt gebruik van derivaten om prijs- en valutarisico's die voortvloeien uit energie commodity-contracten af te dekken.

Met afgesloten renteswaps wordt het risico van fluctuaties in de kasstroom als gevolg van rentemutaties afgedekt. PZEM past hiervoor cashflow hedging (kasstroomafdekking) toe, waarbij door middel van hedge-transacties het risico van schommelingen in (toekomstige) kasstromen die het resultaat kunnen beïnvloeden, worden afgedekt. De hedges zijn toewijsbaar aan een specifiek risico dat is gerelateerd aan een balanspost of een toekomstige transactie die hoogstwaarschijnlijk is.

Criteria voor toepassing van hedge-accounting

Voor het toepassen van hedge-accounting gelden strikte regels ten aanzien van noodzakelijke documentatie en effectiviteitsmeting. Een derivaat kan onder hedge-accounting worden gebracht indien het voldoet aan de volgende criteria:

1. bij het aangaan van de transactie dient het derivaat formeel als hedge te worden aangemerkt en moeten de hedge-relatie, de doelstellingen van de hedge en de risicomanagement strategie worden gedocumenteerd;
2. voor cashflow hedges geldt dat ingedekte verwachte toekomstige transacties hoogst waarschijnlijk dienen te zijn en dat voornoemde verwachte toekomstige transacties de onderneming blootstellen aan schommelingen in (toekomstige) kasstromen, die invloed op het resultaat kunnen hebben;
3. de effectiviteit van de hedge-transactie kan betrouwbaar worden vastgesteld;
4. de hedge-transactie is naar verwachting in hoge mate effectief;
5. de hedge-transactie wordt periodiek beoordeeld op effectiviteit.

Effectiviteitsmeting van hedges en verwerking van mutaties

PZEM beoordeelt formeel, zowel bij het aangaan van de hedge-relatie als gedurende de looptijd daarvan, of de derivaten waarvan gebruik is gemaakt ten behoeve van hedge-transacties, effectief zijn voor het opvangen van veranderingen in de reële waarde of kasstromen van de afgedekte positie. Hiertoe beoordeelt en bepaalt PZEM of veranderingen in de reële waarde of kasstromen van de afgedekte positie worden gecompenseerd door veranderingen in de reële waarde of kasstromen van het hedge-instrument. Hierbij wordt een bandbreedte van 80% tot 125% gehanteerd om de hedge-relatie als effectief te kunnen aanduiden.

Het effectieve deel van de wijzigingen in de reële waarde wordt (via het overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten) in het eigen vermogen onder de hedge-reserves verwerkt.

Het ineffeetieve deel van een hedge-relatie wordt bepaald door de mate waarin de veranderingen in de reële waarde van het derivaat verschillen van de veranderingen in de reële waarde van de afgedekte positie in een reële waarde hedge, of de mate waarin veranderingen in de reële waarde van het derivaat afwijken van de reële waardeverandering van de verwachte kasstroom in een kasstroom hedge. Ineffectieve hedges, het niet-effectieve gedeelte van een hedge en winsten en verliezen op componenten van een derivaat die bij de beoordeling van de effectiviteit van de hedge-transactie buiten beschouwing worden gelaten, worden direct in het resultaat verwerkt.

De cumulatieve bedragen die in het eigen vermogen zijn verwerkt, worden overgeheveld naar het resultaat in dezelfde periode waarin de afgedekte transactie in het resultaat wordt verwerkt.

PZEM beëindigt de hedge-accounting indien de hedge-relatie niet langer effectief is of indien niet langer verwacht wordt dat deze effectief zal blijven.

6. GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

6.1 NETTO OMZET

Onder de netto omzet worden de direct toerekenbare opbrengsten verantwoord van aan derden geleverde goederen en diensten, onder aftrek van kortingen en over de omzet geheven en af te dragen belastingen zoals de omzetbelasting en energiebelasting.

Opbrengsten worden opgenomen als de wezenlijke risico's en voordelen van eigendom van de goederen zijn overgedragen aan de koper. Opbrengsten van diensten worden opgenomen naar rato van de verrichte prestaties aan het einde van de verslagperiode.

De verantwoording van de opbrengsten uit hoofde van transportdiensten en levering van elektriciteit en gas is gebaseerd op de verrichte leveringen in het kalenderjaar.

De opbrengst van leveringen aan kleinverbruikers is voor een deel geraamd in verband met de over het jaar gespreide meteropnames.

Nacalculaties uit hoofde van de geldende reguleringsmethodiek die via gereguleerde tariefbesluiten worden verrekend, worden als omzet verantwoord in het jaar dat het tarief daadwerkelijk wordt gerealiseerd op basis van de verrichte dienstverlening in dat jaar.

Voor de verantwoording van de omzet van elektriciteit wordt van de promesse uitgegaan dat de geproduceerde elektriciteit uit de eigen productiemiddelen (incl. gezamenlijke overeenkomsten), alsmede de gecontracteerde elektriciteit uit productiemiddelen van derden, aan derden wordt verkocht, terwijl de aan eindverbruikers geleverde elektriciteit volledig bij derden wordt ingekocht.

Inkoop- en verkoopwaarden van handelscontracten met betrekking tot gas en elektriciteit die geen fysieke levering betreffen zijn gesaldeerd indien dit contractueel overeengekomen is.

De omzet die wordt verantwoord onder telecommunicatie betreft naast de abonnementsgelden voor signaallevering ook de opbrengsten uit internetdiensten, telefonie en overige datatransmissie- en signaaldoorgifte-activiteiten.

Opbrengsten uit projecten in opdracht van derden worden in het resultaat verwerkt volgens de methode van winstneming naar rato van de verrichte prestaties.

6.2 NETTO BEDRIJFSLASTEN

De netto bedrijfslasten worden bepaald op basis van verkregen prestaties en op basis van de hiervoor reeds gememoreerde grondslagen met betrekking tot waardering en afschrijving. De kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden verantwoord in het jaar waarin zij daadwerkelijk worden gerealiseerd; verliezen worden genomen in het jaar waarin zij voorzienbaar zijn.

Kosten die direct verbonden zijn met de verkooptransacties betreffende de 'activa bestemd voor verkoop' worden genomen op het moment van realisatie van de verkoopopbrengst.

6.3 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

De financiële baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben volgens de effectieve rente methode. Kosten van externe financiering, gerelateerd aan de vervaardiging of verwerving van vaste activa (bouwrente) worden in voorkomende gevallen geactiveerd.

6.4 BEËINDIGDE BEDRIJFSACTIVITEITEN

In de winst-en-verliesrekening zijn alle financiële consequenties die voortvloeien uit de definitieve besluitvorming met betrekking tot de verkoop en beëindiging van activiteiten verantwoord onder 'Resultaat na belastingen uit activiteiten aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten'. Ook het resultaat over het lopende verslagjaar van eerder als beëindigde bedrijfsactiviteiten geclassificeerde activiteiten wordt hieronder verantwoord.

7. GRONDSLAGEN VOOR HET KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode en op basis van de werkelijke balansmutaties. Onderscheid is aangebracht tussen de operationele, investerings- en financieringsactiviteiten. Het kortlopend deel van de langlopende verplichtingen is in de balans opgenomen als onderdeel van de overige (kortlopende) verplichtingen, de mutatie op het kortlopende deel van de langlopende verplichtingen is in het kasstroomoverzicht echter verantwoord onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten.

Kasstromen, gerelateerd aan minderheidsdeelnemingen (uitkering van dividenden), financiële baten en lasten en winstbelastingen (belastingaanslagen) zijn gebaseerd op de werkelijke ontvangsten en betalingen.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

1. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	GOODWILL	SOFTWARE	KLANT CONTRACTEN	TRANSPORT RECHTEN
2015					
Boekwaarde per 1 januari 2015	366.945	334.949	20.300	7.262	4.434
Wijziging consolidatiekring	(332.077)	(325.106)	291	(7.262)	-
Investeringsen	(5.878)	-	5.878	-	-
Afschrijvingen	(7.325)	-	(6.143)	-	(1.182)
Overige mutaties	(3)	-	(3)	-	-
Boekwaarde per 31 december 2015	33.418	9.843	20.323	-	3.252
Cumulatieve afschrijvingen en impairments	124.941	3.161	105.724	-	16.056
AANSCHAFWAARDE PER 31 DECEMBER 2015	158.359	13.004	126.047	-	19.308
2016					
Boekwaarde per 1 januari 2016	33.418	9.843	20.323	-	3.252
Investeringsen	6.499	-	6.499	-	-
Afschrijvingen	(7.176)	-	(5.994)	-	(1.182)
Overige mutaties	(25)	-	(25)	-	-
Activa aangehouden voor verkoop	27.976	(9.843)	(18.133)	-	-
Boekwaarde per 31 december 2016	4.740	-	2.670	-	2.070
Cumulatieve afschrijvingen en impairments	33.640	-	16.402	-	17.238
AANSCHAFWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	58.380	-	19.072	-	19.308
Afschrijvingstermijnen in jaren		nvt	5	divers	20
Goodwill per kasstroom genererende eenheid		31-12-2016	31-12-2015		
Zeelandnet		-	9.843		
In 'activa aangehouden voor verkoop' begrepen goodwill		9.843	-		

Impairmentbeoordeling

In 2016 is er geen aanleiding geweest tot een impairmentbeoordeling van het hierboven verantwoorde immaterieel vast actief, met uitzondering van de aan Zeelandnet toegerekende goodwill.

Goodwill Zeelandnet

DELTA Comfort B.V., Zeelandnet B.V. en DELTA Kabelcomfort Netten B.V. zijn op 28 februari 2017 verkocht. Gelast op de hoogte van de verkoopprijs in vergelijking met de boekwaarde

van deze drie in 2017 verkochte vennootschappen is er geen aanleiding voor een impairment van de goodwill Zeelandnet.

Software

De belangrijkste investeringen in 2016 betreffen het stand alone zetten en de upgrade van het ERP-systeem bij de Netwerkgroep, verbeteringen en updates op het klantregistratie- en facturatiesysteem voor de retailmarkt en online-projecten.

2. MATERIËLE VASTE ACTIVA

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	GEBOUWEN EN TERREINEN	MACHINES EN INSTALLATIES	ANDERE VASTE BEDRIJFS-MIDDELEN	ACTIVA IN AANBOUW	BIJDRAGEN VAN DERDEN
2015						
Boekwaarde per 1 januari 2015	1.713.812	253.458	1.457.124	68.898	65.656	(131.324)
Wijziging consolidatiekring	(532.000)	(132.516)	(395.779)	(1.182)	(4.023)	1.500
Investeringsen	81.915	-	445	3.912	77.558	-
Afschrijvingen	(97.914)	(13.644)	(74.953)	(14.692)	-	5.375
Desinvesteringen	(515)	(36)	(17)	(462)	-	-
Geactiveerde amoveringskosten centrales	55.723	53.865	1.858	-	-	-
Overige mutaties	(511)	(103)	58.156	8.583	(66.056)	(1.091)
Boekwaarde per 31 december 2015	1.220.510	161.024	1.046.834	65.057	73.135	(125.540)
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	1.346.050	161.024	1.046.834	65.057	73.135	-
Cumulatieve afschrijvingen en impairments	1.153.136	100.156	976.923	74.737	1.320	-
Aanschafwaarde per 31 december 2015	2.499.186	261.180	2.023.757	139.794	74.455	
2016						
Boekwaarde per 1 januari 2016	1.220.510	161.024	1.046.834	65.057	73.135	(125.540)
Investeringsen	79.011	-	449	689	77.873	-
Afschrijvingen	(75.625)	(8.837)	(57.136)	(12.713)	-	3.061
Desinvesteringen	(13.308)	(378)	(12.418)	(520)	-	8
Geactiveerde amoveringskosten centrales	(4.089)	(4.089)	-	-	-	-
Overige mutaties	(1.309)	429	59.795	620	(61.883)	(270)
Activa aangehouden voor verkoop	(492.799)	(28.926)	(522.721)	(5.064)	(57.337)	121.249
Boekwaarde per 31 december 2016	712.391	119.223	514.803	48.069	31.788	(1.492)
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	713.883	119.223	514.803	48.069	31.788	-
Cumulatieve afschrijvingen en impairments	486.967	73.083	349.004	54.293	10.587	-
Aanschafwaarde per 31 december 2016	1.200.850	192.306	863.807	102.362	42.375	
Afschrijvingstermijnen in jaren		0 - 40	7 - 40	5 - 15	nvt	

De investeringen in machines en installaties (inclusief de mutaties in activa in aanbouw) hebben met name betrekking op de uitbreiding en vervanging in elektriciteits- en gasnetwerken en slimme meters (Netwerkbedrijf), een windpark en investeringen in de kerncentrale bij EPZ.

De netto contante waarde van de voorzieningen voor amoveringen is berekend met een disconteringsvoet van 3,5%. De gevolgen van de wijziging van de discontovoet in 2015 is verwerkt onder geactiveerde amoveringskosten centrales.

De tollingrechten die zijn verkregen bij acquisities worden afgeschreven over de resterende levensduur van de betreffende activiteiten. De tollingrechten zijn onlosmakelijk verbonden met de centrales en worden diensgevolge aan het materieel vast actief toegerekend.

Dit heeft in het verslagjaar geleid tot een afschrijvingslast van EUR 12,5 mln. (2015: EUR 12,5 mln.).

Het niveau van de investeringen per onderdeel is als volgt:

Netwerken	EUR 49,5 mln.
EPZ	EUR 31,9 mln.
Energie & Multimedia	EUR 24,3 mln.

De investeringen door de Retailbedrijven en de Netwerkgroep zijn begrepen in de post 'Activa aangehouden voor verkoop'.

Impairmentbeoordeling

In 2016 is er geen aanleiding geweest tot een impairmentbeoordeling van het hierboven verantwoorde materieel vast actief. In 2012 heeft een bijzondere waardevermindering plaats gevonden door de afwaardering van warmtekracht koppelingen (WKK) en de afwaardering van een transportaansluiting van een industrieel bedrijventerrein. Deze afwaarderingen konden in het verslagjaar niet worden teruggenomen.

Conform IFRIC 18 worden met ingang van 1 januari 2009 de in het kader van aanleg van vaste bedrijfsmiddelen ontvangen bijdragen van derden niet meer in mindering gebracht op de activa (waarvoor de bijdrage is ontvangen), maar verantwoord als vooruitontvangen omzet.

3. JOINT VENTURES, GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN EN OVERIGE DEELNEMINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	JOINT VENTURES	GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN	OVERIGE DEELNEMINGEN
Boekwaarde per 1 januari 2015	429.005	353.478	54.803	20.724
Wijziging consolidatiekring	(54.045)	(3.562)	(48.525)	(1.958)
Investeringen/Verkopen	(1.041)	-	-	(1.041)
Ontvangen dividenden	(34.683)	(33.740)	(791)	(152)
Resultaat	47.102	46.058	961	83
Overige mutaties	784	879	-	(95)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2015	387.122	363.113	6.448	17.561
Boekwaarde per 1 januari 2016	387.122	363.113	6.448	17.561
Investeringen/Verkopen	(6.695)	(407)	(.517)	(4.771)
Ontvangen dividenden	(37.940)	(37.291)	(649)	-
Resultaat	37.778	36.633	(74)	1.219
Overige mutaties	476	474	1	1
Activa aangehouden voor verkoop	(4.223)	-	(.209)	(14)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	376.518	362.522	-	13.996

De ontvangsten uit hoofde van dividenduitkeringen zijn met name toe te rekenen aan de grootste joint ventures, waterbedrijf Evides, Elsta en BMC.

Het resultaat deelnemingen joint ventures betreft het resultaat zoals dat door de joint venture is gerealiseerd. In de winst-verliesrekening van de Groep is de mutatie van de voorziening onrendabele contracten die betrekking heeft op de resultaten van de joint venture, gecorrigeerd.

De overige mutaties hebben voornamelijk betrekking op veranderingen in het eigen vermogen van een joint venture.

3.1

JOINT VENTURES

Samenvattende balans- en resultaatinformatie met betrekking tot de joint ventures (op basis van IFRS, 100% belang)

JOINT VENTURES

EVIDES N.V.

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Vlottende activa	76.918	77.767
Vaste activa	1.074.808	1.054.596
Vlottende passiva	(183.219)	(166.742)
Langlopende verplichtingen	(489.438)	(491.731)
	2016	2015
Omzet	306.097	306.216
Netto resultaat uit voortgezette activiteiten	45.237	58.176
Netto resultaat uit beëindigde activiteiten	-	-
Netto resultaat	45.237	58.176
Niet-gerealiseerde resultaten	942	1.906
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	46.179	60.082
Ontvangen dividend door PZEM N.V.	20.500	21.000
Bovenstaande winst-en-verliesrekening bevat het volgende:		
Afschrijvingen en bijzondere waardevermindering	71.988	71.338
Totaal van rentelasten en -baten	4.465	7.175
Vennootschapsbelasting	5.450	1.837
	31-12-2016	31-12-2015
Vermogen	479.069	473.890
Aandelenbelang	50%	50%
Goodwill	95.502	95.502
BOEKWAARDE	335.037	332.447

ELSTA B.V. & CO. C.V.

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Vlottende activa	41.982	53.838
Vaste activa	46.869	66.062
Vlottende passiva	(35.356)	(33.961)
Langlopende verplichtingen	-	(27.601)
	2016	2015
Omzet	73.415	73.640
Netto resultaat uit voortgezette activiteiten	30.955	36.237
Netto resultaat uit beëindigde activiteiten	-	-
Netto resultaat	30.955	36.237
Niet-gerealiseerde resultaten	-	-
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	30.955	36.237
Ontvangen dividend door PZEM N.V.	10.024	11.014
Bovenstaande winst-en-verliesrekening bevat het volgende:		
Afschrijvingen en bijzondere waardevermindering	19.370	20.174
Totaal van rentelasten en -baten	10.717	4.193
Vennootschapsbelasting	-	-
	31-12-2016	31-12-2015
Vermogen	53.495	58.338
Aandelenbelang	24,75%	24,75%
Goodwill	-	-
Overig	854	2.045
BOEKWAARDE	14.094	16.484
OVERIGE JOINT VENTURES		
(Bedragen x EUR 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Netto resultaat uit voortgezette activiteiten toe te rekenen aan PZEM N.V.	6.380	8.001
Netto resultaat uit beëindigde activiteiten toe te rekenen aan PZEM N.V.	-	-
Niet-gerealiseerde resultaten toe te rekenen aan PZEM N.V.	5	6
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten toe te rekenen aan PZEM N.V.	6.385	8.007
TOTALE BOEKWAARDE	13.391	14.182

3.2

GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN

GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Netto resultaat uit voortgezette activiteiten toe te rekenen aan PZEM N.V.	(380)	961
Netto resultaat uit beëindigde activiteiten toe te rekenen aan PZEM N.V.	659	-
Niet-gerealiseerde resultaten toe te rekenen aan PZEM N.V.	-	-
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten toe te rekenen aan PZEM N.V.	279	961
TOTALE BOEKWAARDE	-	6.448

3.3

OVERIGE DEELNEMINGEN

Alle participaties die gerapporteerd worden onder de overige deelnemingen zijn opgenomen in het overzicht van niet-geconsolideerde deelnemingen.

In het licht van het Borssele convenant is in 2007 het Sustainable Energy Technology Fund opgericht (SET Fund C.V.), waarin de toenmalige energiebedrijven DELTA (via DELTA Investeringsmaatschappij B.V. als stille vennoot; huidig PZEM resp. PZEM Investeringsmaatschappij B.V.) en Essent (huidig onderdeel van RWE) beide voor 50% participeren.

Gelet op de statuten van dit fonds en de gewijzigde aandelenverhouding in N.V. EPZ is per 23 december 2011 een nieuw fonds, SET Fund II C.V., opgericht. In SET Fund II C.V. participeerde PZEM bij aanvang voor 69,65% en Essent (RWE) voor 29,85% in het initieel kapitaal van EUR 10 mln. Gezien de beperkte zeggenschap worden beide ondernemingen gekwalificeerd als 'financiële instrumenten' en gewaardeerd tegen reële waarde. De participatie van PZEM (via PZEM Investeringsmaatschappij B.V. als stille vennoot) in SET Fund II C.V. bedraagt ultimo 2016: 20,54% (ultimo 2015: 20,54%).

3.4

TRANSACTIES MET VERBONDEN PARTIJEN

Hieronder zijn de transacties met verbonden partijen opgenomen voorzover de waarde van de verbonden partij materieel is in de PZEM jaarcijfers en de verkoop- en inkooptransacties, debiteuren en crediteuren en de verstrekte leningen niet minder bedragen dan EUR 5 mln. Transacties met Elsta zijn gebaseerd op tollingovereenkomsten (cost-plus methodiek). De overige transacties zijn marktconform.

Ten behoeve van de vorderingen op verbonden partijen zijn geen voorzieningen voor oninbaarheid opgenomen omdat hier geen noodzaak toe bestaat. De aandeelhouders van PZEM (provincies en gemeentes) zijn weliswaar verbonden partijen maar er vinden geen significante transacties plaats tussen PZEM en zijn aandeelhouders. De vergoedingen aan Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen zijn toegelicht onder de personeelskosten resp. de overige bedrijfskosten.

(Bedragen x EUR 1.000)

		VERKOCHTE GOEDEREN		INGEKOCHTE GOEDEREN		DEBITEUREN	
	% Deelneming	2016	2015	2016	2015	31-12-2016	31-12-2015
Evides N.V.	50,00%	36.637	29.201	-	141	2.815	2
Elsta B.V. & Co C.V.	24,75%	-	-	25.374	22.505	142	-
Elsta B.V.	25,00%	-	-	-	-	-	-
BMC Moerdijk B.V.	50,00%	1.261	1.461	5.798	5.886	548	629
Zebra Gasnetwerk B.V.	33,33%	-	-	3.036	3.018	-	-
TOTAAL		37.918	30.662	34.208	31.550	3.505	631

(Bedragen x EUR 1.000)

		CREDITEUREN		VERSTREKTE LENINGEN		ONTVANGEN RENTE	
	% Deelneming	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	2016	2015
Evides N.V.	50,00%	6.706	4.812	-	-	-	-
Elsta B.V. & Co C.V.	24,75%	-	2.499	-	-	-	-
Elsta B.V.	25,00%	-	-	-	-	-	-
BMC Moerdijk B.V.	50,00%	32	512	11.836	12.560	1.571	857
Zebra Gasnetwerk B.V.	33,33%	10	18	-	-	-	-
TOTAAL		6.748	7.841	11.836	12.560	1.571	857

4. OVERIGE FINANCIËLE VASTE ACTIVA

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	LENINGEN U/G DEELNEMINGEN	UITGESTELDE BELASTING VORDERINGEN	OVERIGE FINANCIËLE VASTE ACTIVA
BOEKWAARDE PER 1 JANUARI 2015 (LANGLOPEND)	214.527	14.269	90.996	109.262
Terugboeking kortlopend gedeelte	1.310	1.300	-	10
Wijziging consolidatiekring	(26.605)	(2.391)	(17.705)	(6.509)
Nieuwe vorderingen	21.100	182	-	20.918
Resultaat	(30.008)	-	(31.010)	1.002
Ontvangen aflossingen	(1.152)	(316)	-	(836)
Ten laste van eigen vermogen	(1.598)	-	(1.598)	-
Overige mutaties	566	-	-	566
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2015	178.141	13.044	40.684	124.413
Kortlopend gedeelte	(10)	-	-	(10)
BOEKWAARDE PER 1 JANUARI 2016 (LANGLOPEND)	178.131	13.044	40.684	124.403
Terugboeking kortlopend gedeelte	10	-	-	10
Nieuwe vorderingen	20.983	198	-	20.785
Resultaat	(1.150)	-	(6.188)	(5.038)
Ontvangen aflossingen	(578)	(576)	-	(2)
Ten laste van eigen vermogen	(558)	-	(558)	-
Overige mutaties	(40)	-	-	(40)
Activa aangehouden voor verkoop	(22.548)	(676)	(21.872)	-
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	174.250	11.990	12.066	150.194
Kortlopend gedeelte	-	-	-	-
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016 (LANGLOPEND)	174.250	11.990	12.066	150.194

4.1 LENINGEN U/G DEELNEMINGEN

De vorderingen op deelnemingen betreffen leningen u/g aan joint ventures, geassocieerde deelnemingen en overige deelnemingen. De leningen zijn gewaardeerd op nominale waarde. Voor een bedrag van EUR 12,0 mln. is sprake van achtergestelde leningen.

De gewogen gemiddelde rentevoet bedraagt in 2016: 7,9% (2015: 7,9%).

4.2 UITGESTELDE BELASTINGVORDERINGEN

UITGESTELDE BELASTINGVORDERINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
(Im)materiële vaste activa	(16.440)	8.326
Financiële vaste activa	(4.996)	(3.221)
Voorzieningen	22.761	22.022
Verrekenbare verliezen	1.729	3.987
Hedgereserve ingevolge IAS39/derivaten	9.012	9.570
TOTAAL	12.066	40.684

De vordering inzake (im)materiële vaste activa is voor een belangrijk deel het gevolg van verschillen tussen de fiscale waardering en de bedrijfseconomische boekwaarde van activa per 1 januari 1998 (fiscale openingsbalans voor PZEM N.V. (voorheen: DELTA N.V.)). De latente belastingvordering in verband met voorzieningen is het gevolg van in de commerciële jaarrekening opgevoerde verplichtingen die voor fiscale doeleinden niet, danwel op andere wijze worden erkend. In alle gevallen betreft het tijdelijke verschillen die de komende jaren tot uitdrukking komen in de acute belastingdruk.

Jaarlijks wordt bij het opstellen van de jaarrekening beoordeeld in hoeverre verrekenbare verliezen tot toekomstige belastingbesparing zullen leiden. Voor zover verrekening van verliezen binnen de wettelijke termijn van negen jaar aannemelijk is, wordt een uitgestelde belastingvordering opgenomen. Bij waardering van de latente belastingvordering wordt onder meer rekening gehouden met bekende verschillen tussen de commerciële en fiscale winstberekening. Gezien de situatie rondom de gedwongen splitsing van het Netwerkbedrijf op basis van de WON is de latente vordering uit hoofde van verliesverrekening tot 1 juli 2017 gewaardeerd. Herstructurerings binnen de Groep kunnen van invloed worden op de waardering van deze latente belastingvordering. De eventuele belastingeffecten die verbonden zijn met de verkoop van de Retail-activiteiten worden verantwoord op het moment van realisatie van de transactie in 2017.

De ultimo 2016 gewaardeerde verliezen zijn toerekenbaar aan PZEM N.V. en zijn ontstaan in de periode dat de fiscale eenheid PZEM N.V. (voorheen: DELTA N.V.) bestond uit alle in Nederland gevestigde 100%-participaties.

Sinds 2006 wordt een hedge-reserve gevormd voor niet-gerealiseerde waardemutaties op derivaten en handelscontracten ingevolge IAS 39/32. Ultimo 2016 zou de hedge-reserve resulteren in een latente belastingvordering van EUR 3,1 mln. Deze latente belastingvordering is niet gewaar-

deerd aangezien onzeker is of, en op welke termijn, de belastingvordering gerealiseerd kan worden.

Op 31 december 2016 is voor EUR 349 mln. aan bestaande verrekenbare verliezen geen latente belastingvordering in de balans opgenomen vanwege het feit dat het onzeker is of, en op welke termijn de compensabele verliezen c.q. de belastingvoordelen ge-realiseerd kunnen worden. Van deze compensabele verliezen vervalt EUR 76 mln. binnen 5 jaar; het restant heeft een compensatieperiode van langer dan 5 jaar.

4.3 OVERIGE FINANCIËLE VASTE ACTIVA

De overige financiële vaste activa bestaan ultimo 2016 voornamelijk uit vooruitbetalingen. Daarnaast zijn onder de financiële vaste activa de beleggingen via de Stichting Beheer Ontmantelingsgelden Kerncentrale Borssele (BOKB) verantwoord die de financiële zekerheid biedt die de Kernenergiewet vereist omtrent het aanwezig zijn van voldoende financiële middelen voor ontmanteling van de Kerncentrale na de verwachte sluitingsdatum. Doordat de gelden in een aparte stichting vallen, wordt het risico gedekt dat bij een faillissement van de vergunninghouder de beschikbare gelden in de boedel vallen.

5. DERIVATEN EN RISICOMANAGEMENT

PZEM handelt in energie commodity-contracten en valuta voor het lopende kalenderjaar plus de drie daaropvolgende jaren. PZEM beschouwt de markten voor deze producten als voldoende liquide voor deze periode. Prijzen zijn beschikbaar via brokers, beurzen en dataleveranciers. De reële waarde van commodity-contracten wordt bepaald op basis van deze gepubliceerde prijzen; er wordt geen gebruik gemaakt van eigen waarderingssystemen. De gepubliceerde maand-, kwartaal- en jaarprijzen worden slechts bewerkt om aan te sluiten op de relatieve perioden in de trade-systemen.

Voor het afdekken van de renterisico's maakt PZEM gebruik van derivaten zoals interest rate swaps. Met behulp van deze swaps wordt bewerkstelligd dat de variabele rente wordt omgezet in een vaste rente.

In dit hoofdstuk worden de volgende onderdelen behandeld:

5.1	Derivaten
5.1.1	Samenhang derivaten in de jaarrekening 2016
5.1.2	Saldering van financiële activa/passiva
5.1.3	Verloop van de hedge-reserve
5.1.4	Hierarchie van financiële instrumenten
5.2	Risicomanagement
5.2.1	Risicobeheer
5.2.2	Marktrisico's
5.2.3	Liquiditeitsrisico
5.2.4	Kredietrisico's

5.1 DERIVATEN

5.1.1 SAMENHANG DERIVATEN IN DE JAARREKENING 2016

(Bedragen x EUR 1.000)

	STAND DERIVATEN		MUTATIE DERIVATEN		MUTATIE 2016	
	Activa 2016	Activa 2015	Passiva 2016	Passiva 2015	activa	passiva
Derivaten op de balans (zie 5.1.2)						
Vaste activa	14.720	42.174			(27.454)	
Viottende activa	51.837	215.138			(163.301)	
	66.557	257.312			(190.755)	
Langlopende verplichting			42.823	102.306		(59.483)
Kortlopende verplichting			66.501	288.232		(221.731)
			109.324	390.538		(281.214)
Overige balansposities gerelateerd aan derivaten						
Hedge-reserve (zie 5.1.3)			(39.452)	(128.826)		89.374
Uitgestelde belasting (zie 5.1.3)	9.012	9.570	-	-	(558)	-
Subtotaal	9.012	9.570	(39.452)	(128.826)	(558)	89.374
Gecumuleerde ineffectiviteit (Derivaten Sloe)			1.016	988		28
Gecumuleerde ineffectiviteit (Mark-to-Market)			4.681	4.182		499
	9.012	9.570	(33.755)	(123.656)	(558)	89.901
TOTAAL	75.569	266.882	75.569	266.882	(191.313)	(191.313)

Van de waardemutaties is een bedrag van EUR 89,9 mln. positief (2015: EUR 47,0 mln. negatief) verwerkt via de hedge-reserve.

5.1.2A SALDERING VAN FINANCIËLE ACTIVA

(Bedragen x EUR 1.000)

	ACTIVA			ACTIVA		
	Bruto	Netting	Vaste activa Netto	Bruto	Netting	Viottende activa Netto
2016						
Commodity-contracten						
Gas	17.907	9.099	8.808	96.294	63.978	32.316
Elektriciteit	38.410	32.981	5.429	185.723	174.723	11.000
Kolen	73	58	15	27.160	27.160	-
Olie	16	11	5	1.516	1.516	-
Overige	538	259	279	1.315	864	451
Overige derivaten						
Valuta contracten	184	-	184	8.036	-	8.036
Renteswaps	-	-	-	34	-	34
TOTAAL	57.128	42.408	14.720	320.078	268.241	51.837

5.1.2B SALDERING VAN FINANCIËLE PASSIVA

(Bedragen x EUR 1.000)

	PASSIVA			PASSIVA		
	Bruto	Netting	Langlopend Netto	Bruto	Netting	Kortlopend Netto
2016						
Commodity-contracten						
Gas	(12.419)	(9.099)	(3.320)	(87.948)	(63.978)	(23.970)
Elektriciteit	(43.870)	(32.981)	(10.889)	(200.165)	(174.723)	(25.442)
Kolen	(58)	(58)	-	(27.779)	(27.160)	(619)
Olie	(11)	(11)	-	(1.589)	(1.516)	(73)
Overige	(259)	(259)	-	(864)	(864)	-
Overige derivaten						
Valuta contracten	(484)	-	(484)	(9.461)	-	(9.461)
Renteswaps	(28.130)	-	(28.130)	(6.936)	-	(6.936)
TOTAAL	(85.231)	(42.408)	(42.823)	(334.742)	(268.241)	(66.501)

5.1.3 VERLOOP VAN DE HEDGE-RESERVE

De veranderingen in de reële waarde na belastingen van de derivaten vormen onderdeel van de hedge-reserve; dit is een niet vrij uitkeerbare reserve. De hedge-reserve vertoont het volgende verloop over de afgelopen twee jaar.

VERLOOP VAN DE HEDGE-RESERVE

(Bedragen x EUR 1.000)

	COMMODITY CONTRACTEN					SWAPS		
	Gas	Elektriciteit	Kolen	CO ₂	Valuta	Totaal	Rente swaps	Totaal
2015								
Hedge-reserve 1-1-2015 bruto	(42.298)	(497)	(16.693)	2.720	11.039	(45.729)	(45.633)	(91.362)
Mutaties 2015								
Opgenomen in Eigen Vermogen	(64.787)	(20.351)	(854)	808	1.152	(84.032)	984	(83.048)
Vrijval naar resultaat	29.913	(3.190)	15.853	(2.711)	(10.220)	29.645	6.369	36.014
Totaal mutaties 2015	(34.874)	(23.541)	14.999	(1.903)	(9.068)	(54.387)	7.353	(47.034)
Hedge-reserve 31-12-2015 bruto	(77.172)	(24.038)	(1.694)	817	1.971	(100.116)	(38.280)	(138.396)
Uitgestelde belasting	-	-	-	-	-	-	9.570	9.570
HEDGE-RESERVE 31-12-2015	(77.172)	(24.038)	(1.694)	817	1.971	(100.116)	(28.710)	(128.826)
2016								
Hedge-reserve 1-1-2016 bruto	(77.172)	(24.038)	(1.694)	817	1.971	(100.116)	(38.280)	(138.396)
Mutaties 2016								
Opgenomen in Eigen Vermogen	35.831	(16.262)	-	(66)	(683)	18.820	(5.102)	13.718
Vrijval naar resultaat	50.555	18.627	1.694	(420)	(1.576)	68.880	7.335	76.215
Totaal mutaties 2016	86.386	2.365	1.694	(486)	(2.259)	87.700	2.233	89.933
Hedge-reserve 31-12-2016 bruto	9.214	(21.673)	-	331	(288)	(12.416)	(36.047)	(48.463)
Uitgestelde belasting	-	-	-	-	-	-	9.012	9.012
HEDGE-RESERVE 31-12-2016	9.214	(21.673)	-	331	(288)	(12.416)	(27.035)	(39.451)

De opbouw van de bruto hedge-reserve ultimo 2016 met betrekking tot de commodities kan als volgt worden toegewezen aan de komende jaren:

STAND HEDGE-RESERVE COMMODITIES BRUTO

(Bedragen x EUR 1.000)

	COMMODITIES				
	Gas	Elektriciteit	CO ₂	Valuta	Totaal
2017	3.121	(14.514)	141	(288)	(11.540)
2018	3.509	(2.931)	2	-	580
2019	2.584	(4.228)	188	-	(1.456)
TOTAAL	9.214	(21.673)	331	(288)	(12.416)

De vrijval uit de hedge-reserve voor commodities in het resultaat komt ten gunste van de operationele bruto marge.

De verwachte kasstromen vallen niet altijd samen met het moment van opname in het resultaat. De reden hiervoor is dat in sommige hedges een zogenaamd tijdsverschuivend effect zit. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de meeste gashedges waarbij de gasprijs voor het eerste kwartaal van een jaar bepaald kan worden door de gemiddelde olieprijs over het halve jaar voorafgaand aan dat kwartaal. De waarde van de swaps die gebruikt worden in zo'n hedge-relatie en die settelen in het halfjaar voorafgaand aan het kwartaal van levering, wordt tot het kwartaal van levering meegenomen in de hedge-reserve en wordt ten gunste of ten laste van het resultaat gebracht ten tijde van het eerste kwartaal van levering. De maximale tijdsverschuiving bij contracten die in een hedge-relatie worden gebracht, bedraagt 9 maanden.

Er is in het afgelopen jaar geen sprake geweest van hedge-relaties die gedisccontinueerd zijn in verband met het niet doorgaan van een verwachte transactie.

5.1.4 HIËRARCHIE VAN FINANCIËLE INSTRUMENTEN

De financiële instrumenten betreffen uitsluitend terugkerende waarderingen, gewaardeerd tegen reële waarde, en zijn geclassificeerd volgens onderstaande hiërarchie zoals vereist

door IFRS 13, Waardering tegen reële waarde:

Niveau 1: Inputs van niveau 1 zijn op actieve markten genoteerde prijzen (niet gecorrigeerd) voor identieke activa of verplichtingen, waartoe de entiteit toegang heeft op de waarderingdatum.

Niveau 2: Inputs van niveau 2 zijn andere inputs dan in niveau 1 opgenomen genoteerde prijzen die direct of indirect voor het actief of de verplichting waarneembaar zijn.

Inputs op niveau 2 omvatten:

- Op actieve markten genoteerde prijzen voor soortgelijke activa of verplichtingen;
- Op niet-actieve markten genoteerde prijzen voor identieke of soortgelijke activa of verplichtingen;
- Andere inputs dan genoteerde prijzen die voor het actief of de verplichting waarneembaar zijn, bijvoorbeeld:
 - rentevoeten en rentecurves die regelmatig worden gepubliceerd
 - impliciete volatiliteiten en
 - creditspreads (renteverschillen);
- Door de markt onderbouwde inputs.

Niveau 3: Inputs van niveau 3 zijn niet-waarneembare inputs voor het actief of de verplichting.

ACTIVA EN PASSIVA GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE

(Bedragen x EUR 1.000)

	REËLE WAARDE HIËRARCHIE							
	Totaal 31 december		Niveau 1		Niveau 2		Niveau 3	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Activa								
Derivaten	66.557	257.312	-	-	66.557	257.312	-	-
Gedeelte van Overige deelnemingen en overige financiële vaste activa	150.645	138.819	137.896	122.549	-	-	12.749	16.270
TOTAAL ACTIVA	217.202	396.131	137.896	122.549	66.557	257.312	12.749	16.270
Passiva								
Derivaten	109.324	390.538	-	-	109.324	390.538	-	-
TOTAAL PASSIVA	109.324	390.538	-	-	109.324	390.538	-	-

De mutatie in 2016 van 'Gedeelte van Overige deelnemingen en overige financiële vaste activa' bedraagt EUR 11,8 mln. Hiervan is EUR 6,6 mln. investeringen/nieuwe vorderingen en EUR 5,2 mln. resultaat.

Tot de overige deelnemingen behoren o.a. de participaties in SET Fund C.V. en SET Fund II C.V. (zie ook toelichting 3.3). Onder de overige financiële vaste activa zijn o.a. opgenomen de beleggingen uitgezet via de Stichting Beheer Ontmantelingsgelden Kerncentrale Borssele (zie ook onder toelichting 4.3).

De reële waarden zijn gebaseerd op:

- waardering in overeenstemming met International Private Equity and Venture Capital (IPEV) Guidelines uitgegeven door IPEV en goedgekeurd door Invest Europe (voorheen: the European Private Equity and Venture Capital Association (EVCA));
- speciaal opgerichte vermogensfondsen met een eigen marktwaarde per participatie.

5.2 RISICOMANAGEMENT

5.2.1 RISICOBEEHER

PZEM handelt op de internationale gas- en elektriciteitsmarkten. De prijzen op deze markten bewegen sterk. Door gebruik te maken van financiële instrumenten tracht PZEM commodity marktrisico's, valutarisico's, renterisico's, liquiditeitsrisico en kredietrisico's te managen en te mitigeren. De randvoorwaarden hiervoor zijn vastgelegd in het Risk Policy Document en in het Treasury Statuut.

Het Risk Management Committee van de divisie E&M heeft onder verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur algemene procedures en limieten vastgesteld en ziet er op toe dat de energiehandel- en verkoopactiviteiten van PZEM binnen de gestelde risicomarges blijven.

Hierna wordt een toelichting gegeven op verschillende soorten risico's en de wijze waarop PZEM daarmee omgaat.

5.2.2 MARKTRISICO'S

5.2.2.1 Commodity prijsrisico's

Marktrisico's vloeien voort uit prijsbewegingen in de inkoop- en verkoopmarkten waarin PZEM actief is (commodities, valuta, transportcapaciteit, import/exportcapaciteit, etc). Het beleid van PZEM is erop gericht om op korte termijn de gevolgen van prijsbewegingen te beperken en op lange termijn de vigerende marktprijzen te volgen. Voor deze systematische beheersing bepaalt PZEM, afhankelijk van de verwachte prijsontwikkelingen, de inzet van zijn activa en welke posities worden ingenomen. Deze posities worden op dagelijkse basis gevolgd. Handelsrisico's worden beperkt door strikte toepassing van een stelsel van limieten. De belangrijkste limiet is gebaseerd op de Value-at-Risk methodiek.

Een risico voor de continuïteit van PZEM op termijn is de neerwaartse trend van de commodity-prijzen in de aankomende jaren, en dan met name de dalende elektriciteitsprijzen. Deze daling heeft een direct verder drukkend effect op de resultaten van de productie-eenheden die al sterk verslechterden in de afgelopen jaren. Het effect wordt het hardst gevoeld bij afnamecontracten waarin geen correlatie ligt tussen de marktprijs van energie en de brandstofprijs, zoals bij nucleair opgewekte elektriciteit, energie uit kippenmest en windenergie. De verkoopopbrengsten dalen hier, terwijl de kostprijs nagenoeg stabiel is. Iedere Euro die de verkoopprijs lager is, gaat daarmee direct uit/ten last van het resultaat, voor zover de output niet gehedged is. Bij de gasgestookte centrales wordt het effect gedempt doordat de prijs van met name gas ook daalt als gevolg van wereldwijde overschot.

Verschuiving marktstudies wijzen op een stijging van commodity-prijzen vanaf 2021/2022.

5.2.2.2 Value-at-Risk

Bij de bepaling van de VaR wordt een aantal aannames voor diverse veranderingen in marktomstandigheden gehanteerd. De gehanteerde VaR geeft, met een betrouwbaarheid van 95%, de maximale daling van de waarde van de portefeuille aan als gevolg van prijsveranderingen over een periode van drie dagen (derhalve kan in 5% van de gevallen de waardedaling van de portefeuille de VaR overstijgen). De VaR wordt bepaald via Monte Carlo simulatie op basis van historische volatiliteit en correlaties. Doordat portfolio's tegengestelde posities bevatten en er een onderlinge correlatie is, is de VaR op de totale portfolio kleiner dan de som van de individuele portfolio's.

VALUE-AT-RISK

	VALUE-AT-RISK	
	31-12-2016	31-12-2015
(Bedragen x EUR 1.000)		
Asset Book	5.812	4.583
Trade Books	262	260
Diversificatie over Books	(158)	(558)
TOTAAL	5.916	4.285

Binnen PZEM is VaR een belangrijk instrument voor het beheer van de portfolio's en deze wordt daarom dagelijks berekend en gerapporteerd. De VaR voor het Asset Book en voor de totale portfolio wordt wel dagelijks gerapporteerd maar is geen sturingsparameter. Het Asset Book wordt gehedged via een vooraf vastgesteld afbouwschema om de gemiddelde marktwaarde te incasseren. Afwijkingen van dit afbouwschema vallen binnen de Trade Books, waarvoor VaR wel de leidende risicomaatstaf is.

5.2.2.3 Cashflow hedges

PZEM gebruikt financiële instrumenten om fluctuaties in verwachte cashflows zoveel mogelijk te beperken. Om de gevolgen van toekomstige veranderingen in marktprijzen te beheersen maakt PZEM gebruik van derivaten zoals termijncontracten en swaps. De hedging instrumenten zijn derivaten in de door PZEM verhandelde commodities welke afgesloten worden om het cashflow-, prijs- en valutarisico te beperken. Hedge-accounting wordt toegepast om de totale waardemutatie van deze derivaten te dempen.

Waar toegestaan neemt PZEM deze financiële instrumenten en fysieke aankoop- en verkoopcontracten boekhoudkundig op in een cashflow hedge-relatie onder IAS 39. Hierbij is het item dat is gehedged de toekomstige aankooptransactie (centrales, lange termijn sourcing) of verkooptransactie (sales) van gas of elektriciteit.

CASH FLOW HEDGES ELEKTRICITEIT EN BRANDSTOFFEN

(Bedragen x EUR 1.000)

CASHFLOW HEDGES

	2017	2018	2019	2020 en later	Totaal	Gemiddelde prijs	Contract waarde
	2016						
Gas forwards	2.135	2.904	2.182	-	7.221	0,180	(214.429)
Elektriciteit forwards	(15.931)	(1.300)	(4.506)	-	(21.737)	33,040	38.826
Kolen swaps	-	-	-	-	-	-	-
Olie swaps	-	-	-	-	-	-	-
CO ₂ forwards	311	63	208	-	582	6,100	(72.436)
Valutaswaps	(196)	-	-	-	(196)	1,210	(4.943)
TOTAAL	(13.681)	1.667	(2.116)	-	(14.130)		
	2016	2017	2018	2019 en later	Totaal	Gemiddelde prijs	Contract waarde
2015							
Gas forwards	(51.605)	(20.797)	(6.935)	-	(79.337)	0,217	(256.066)
Elektriciteit forwards	(18.952)	(7.624)	2.132	-	(24.444)	38,799	(88.544)
Kolen swaps	-	-	-	-	-	-	-
Olie swaps	-	-	-	-	-	-	-
CO ₂ forwards	414	373	41	-	828	7,628	(9.154)
Valutaswaps	846	493	-	-	1.339	1,202	(11.416)
TOTAAL	(69.297)	(27.555)	(4.762)	-	(101.614)		

In de hedge-reserve is de waardeontwikkeling van onderliggende derivaten opgenomen in de periode dat deze opgenomen zijn in een effectieve hedge-relatie. De in het overzicht 'cashflow hedges' weergegeven derivaten betreffen de derivaten die per balansdatum opgenomen zijn in een hedge-relatie.

Een mismatch ontstaat doordat:

- in het overzicht 'cashflow hedges' ook het ineffektieve deel van de hedge-instrumenten is opgenomen;
- de waardeontwikkeling in de hedge-instrumenten tot het aangaan van een hedge-relatie ook is opgenomen in het overzicht 'cashflow hedges';
- in de hedge-reserve de waardeontwikkeling is opgenomen van de hedge-instrumenten welke in het verleden waren opgenomen in een hedge-relatie, doch per einde boekjaar niet daarin zijn opgenomen.

De in de hedge-reserve gerapporteerde waarden houden rekening met de toewijzingsdatum van een instrument in een hedge-relatie; deze kan afwijken van de handelsdatum. Daarnaast wordt in de hedge-reserve alleen het effectieve gedeelte van de totale in de hedge toegewezen reële waarde van de hedge-instrumenten meegenomen.

5.2.2.4 Valutarisico's

Valutarisico's hebben betrekking op het prijsrisico dat samenhangt met de wijziging van wisselkoersen. Het risicobeleid van PZEM is erop gericht om valutarisico's op ingenomen posities in vreemde valuta af te dekken. Voor het afdekken van de risico's gebruikt PZEM financiële instrumenten (forward transacties) om fluctuaties in verwachte kasstromen zoveel mogelijk te voorkomen.

Ingenomen valutaposities, die voortvloeien uit afgesloten (commodity)contracten, worden dagelijks afgedekt op de Tradefloor en gerapporteerd aan de afdeling Treasury. Valutarisico limieten worden periodiek in overleg met het Risk Management Committee vastgesteld en vervolgens bewaakt door de afdeling Treasury.

Ten behoeve van de omrekening van in de balans begrepen valuta-posities zijn de volgende koersen ten opzichte van de Euro gebruikt:

KOERSEN

Middenkoersen	31-12-2016	31-12-2015
Amerikaanse dollar	1,0555	1,0902
Britse pond	0,8579	0,7344

5.2.2.5 Renterisico's

Het risicobeleid van PZEM met betrekking tot renterisico's is er op gericht om de invloed van renteschommelingen te beperken. Voor het afdekken van de risico's maakt PZEM gebruik van derivaten zoals interest rate swaps.

Afgedekte leningen

Binnen de Groep zijn een aantal renteswaps afgesloten. Deze swaps zijn alle effectief per balansdatum. De gevoeligheid is berekend door de floating spot met 10% te verhogen

GEVOELIGHEIDSANALYSE RENTERISICO'S

(Bedragen x EUR 1.000)

	Positie 31 december		Waarde t.o.v. yieldcurve		STIJGING 10%		DALING 10%		Waardedaling t.o.v. actuele balans	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Derivaat										
Derivaat	(36.048)	(38.278)	(36.688)	(37.487)	1.360	791	(36.386)	(39.079)	(338)	(801)
Uitgestelde belasting	9.013	9.570	8.672	9.372	(341)	(198)	9.097	9.770	84	200
TOTAAL	(27.035)	(28.708)	(26.016)	(28.115)	1.019	593	(27.289)	(29.309)	(254)	(601)
Renteswaps										
Hedgereserve	27.035	28.710	27.021	28.117	(14)	(593)	27.289	29.311	254	601
TOTAAL	27.035	28.710	27.021	28.117	(14)	(593)	27.289	29.311	254	601
Resultaat swaps	-	1.439	-	1.439	-	-	-	1.439	-	-

De rentederivaten laten per 31 december 2016 een schuldpositie zien. Bij een hogere yieldcurve neemt deze schuldpositie af.

De hedge-reserve in verband met renteswaps heeft per 31 december 2016 een debetstand binnen het eigen vermogen. Bij een hogere yieldcurve ontstaat een lagere debetstand binnen het eigen vermogen.

Niet afgedekte leningen

Het grootste gedeelte van de leningen per 31 december 2016 kent een vaste rente, danwel is gehedged. Doordat de hedged geruime tijd geleden zijn afgesloten ligt de feitelijke rente ruim boven de huidige marktrente.

5.2.3 LIQUIDITEITSRISICO

Liquiditeitsrisico is het risico dat PZEM onvoldoende financiële middelen ter beschikking heeft om aan zijn korte termijn verplichtingen te voldoen.

Het beleid van PZEM op het gebied van kapitaalbeheer is er op gericht om het aantrekken en aflossen van financiële middelen en het beheer van de liquide middelen zo veel mogelijk te centraliseren in de holdingmaatschappij PZEM N.V.

respectievelijk te verlagen. Enkele van deze rentederivaten waren te classificeren als optiecontracten waarvoor de uitzondering genoemd in IAS 39, alinea 74, geldt. De verandering in de intrinsieke waarde wordt verwerkt in de hedge-reserve, de verandering in de tijdswaarde wordt verwerkt in de winst-en-verliesrekening. In de tabel is het verschil van de 10% stijging, danwel 10% daling weergegeven ten opzichte van de boekwaarde per 31 december 2016. Over de rentederivaten wordt geen Value-at-Risk (VaR) berekend.

Op basis van het Financieel Plan wordt jaarlijks het financieringsplan opgesteld dat richting geeft aan de activiteiten van de afdeling Treasury. Een onderdeel hiervan is de jaarlijkse vaststelling van de verhouding tussen kort en lang vreemd vermogen. Daarnaast stuurt PZEM gericht op het in ruime mate voldoen aan bancaire ratio's en de corporate credit rating en het optimaliseren van werkkapitaalbeheer.

Om te kunnen voorzien in zijn werkkapitaalbehoefte, beschikt PZEM in 2016 over een stand-by kredietfaciliteit. Dit gaf PZEM de noodzakelijke flexibiliteit bijvoorbeeld ten behoeve van seizoensmatige kasfluctuaties en de voorfinanciering van projecten. Voor zelfstandige projecten, onderdelen waar PZEM geen 100% aandelenbezit heeft en onderdelen waarvoor dit op basis van vigerende wetgeving vereist is, zijn zelfstandige faciliteiten ingeregeld, zonder regres op PZEM N.V.

PZEM heeft een Revolving Credit Facility van EUR 200 mln. afgesloten met een consortium van 5 banken. In 2016 is geen gebruik gemaakt van de faciliteit. De RCF is een stand-by faciliteit en kan worden gebruikt voor de financiering van werkkapitaal, het opvangen van seizoensfluctuaties en acquisities onder vooraf overeengekomen voorwaarden. De looptijd van de RCF is tot maart 2018.

Een aantal onderdelen van de PZEM Groep hebben een eigen financieringslijn, te weten:

1. Enduris B.V. beschikt sinds 2010 - conform de vereisten onder de Wet Onafhankelijk Netbeheer - over een eigen financieringslijn. In 2016 is EUR 60 mln. op de overeengekomen vervaldatum geherfinancierd; de hoogte van de totale financiering is ongewijzigd gebleven op het niveau van EUR 150 mln.;
2. Sloe Centrale B.V. is gefinancierd met projectfinanciering, waarvan de stand ultimo 2016 EUR 172,8 mln. (op basis van het 50%-belang) bedroeg;
3. N.V. EPZ heeft geen kredietlijnen aangetrokken omdat de eigen kaspositie voldoende is. Indien financiering op EPZ-niveau noodzakelijk zou worden zal dit worden gearrangeerd op een non-recourse basis.

Standard & Poor's heeft de creditrating van PZEM verlaagd naar BBB- met credit watch volgend op de slechte marktomstandigheden op de energiemarkt. S&P heeft hierbij aangetekend dat een definitieve afsplitsing van het Netwerkbedrijf, afhankelijk van het financiële profiel van PZEM op dat moment, aanleiding kan geven tot een verlaging van de rating.

Een downgrade van de corporate credit rating kan resulteren in de verplichting tot het verstrekken van extra zekerheden aan (commodity) handelspartijen, waardoor de druk op de liquiditeitspositie toeneemt. Of en in welke mate handelspartijen hiertoe overgaan is niet bekend. Het exposure voor genoemde aanvullende zekerheden bedraagt per balansdatum EUR 87 mln.

Om inzicht te verschaffen in het liquiditeitsrisico zijn in de volgende tabel de contractuele looptijden weergegeven van de financiële verplichtingen:

CONTRACTUELE LOOPTIJD VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN ULTIMO 2016

(Bedragen x EUR 1.000)

	< 1 JAAR	1-5 JAAR	> 5 JAAR	TOTAAL
Crediteuren	112.341	-	-	112.341
Rentdragende leningen	11.693	52.167	106.973	170.833
Derivaten	66.501	42.823	-	109.324
Voorzieningen	86.603	147.778	342.923	577.304
Overige	79.753	-	25.526	105.279
TOTAAL	356.891	242.768	475.422	1.075.081
Te betalen rente	553	1.791	1.126	3.470

CONTRACTUELE LOOPTIJD VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN ULTIMO 2015

(Bedragen x EUR 1.000)

	< 1 JAAR	1-5 JAAR	> 5 JAAR	TOTAAL
Crediteuren	166.683	-	-	166.683
Rentdragende leningen	70.978	139.287	120.998	331.263
Derivaten	288.232	102.306	-	390.538
Voorzieningen	94.992	281.235	271.164	647.391
Overige	118.546	61.676	24.252	204.474
TOTAAL	739.431	584.504	416.414	1.740.349
Te betalen rente	5.289	10.077	2.271	17.637

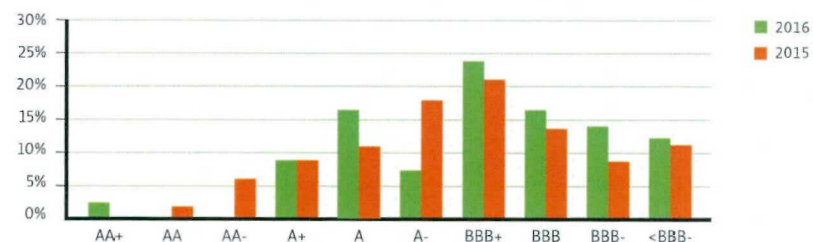
De contractuele looptijd van de financiële verplichtingen geeft de te verwachten uitgaande kasstromen weer met betrekking tot de op de balansdatum uitstaande schulden.

De post voorzieningen is onder de contractuele verplichtingen meegenomen aangezien hier merendeels contracten onderliggen. Vanwege het karakter van de verplichting en de omvang hiervan zijn de voorzieningen in dit overzicht opgenomen.

5.2.4 KREDIETRISICO'S

Kredietrisico betreft het verlies dat zou kunnen ontstaan indien een tegenpartij in gebreke blijft bij het voldoen aan de contractuele verplichting. PZEM heeft kredietlimieten opgesteld met betrekking tot zijn externe tegenpartijen teneinde het kredietrisico te beperken. Een intern kredietbeoordelingssysteem stelt voor elke externe tegenpartij een kredietlimiet vast. Dit interne beoordelingssysteem is

gebaseerd op beschikbare, gepubliceerde informatie over de betreffende onderneming of de garantsteller daarvan (jaarverslagen, creditratings, etc.). Indien de creditrating van een externe tegenpartij of de garantsteller daarvoor niet (langer) investment grade is, wordt geen (additioneel) kredietrisico geaccepteerd. Een aantal non-investment grade externe tegenpartijen is gedurende 2016 uit dit overzicht verdwenen door het afwikkelen van de laatste openstaande posities. Door de algemene verslechtering van kredietwaardigheid zijn echter een aantal andere externe tegenpartijen gedaald tot onder investment grade.

Naast de hierop gebaseerde kredietlimieten hanteert PZEM verschillende instrumenten om kredietrisico's te beheersen, waaronder het handelen onder standaardcontracten en voorwaarden, het handelen via beurzen, het diversifiëren naar eindgebruikers en het vragen van aanvullende zekerheden.

Voor eindgebruikers waaraan door PZEM energie wordt geleverd, wordt de kredietwaardigheid bepaald op basis van

Door geen nieuwe transacties aan te gaan met non-investment grade externe tegenpartijen en doordat een aantal tegenpartijen zichzelf uit de energiehandel heeft teruggetrokken is het aantal tegenpartijen gedaald. Ultimo 2016 ziet de procentuele verdeling van de creditrating van de externe tegenpartijen van PZEM over de verschillende ratingklassen er als volgt uit:

gegevens van externe informatieleveranciers. Bij bestaande klanten is ook het historische betaalgedrag een afweging voor het al dan niet aangaan van een leveringscontract. Voor een deel van de zakelijke eindgebruikers is het debiteurenrisico afgedekt door middel van een kredietverzekering. Zo nodig worden aanvullende zekerheden in de vorm van bankgarantie, waarborgsom of vooruitbetaling gevraagd.

6. VOORRADEN

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Grondstoffen	65.026	75.626
CO ₂ -rechten	968	1.463
Hulpmateriaal	2.896	7.155
Eindproduct	3.392	3.268
Handelsgoederen	1.165	3.811
Totaal	73.447	91.323
af: Voorziening incurante voorraden	(1.200)	(2.350)
TOTAAL VOORRADEN	72.247	88.973

7. VORDERINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Handelsdebiteuren	123.985	154.495
Actuele vennootschapsbelasting	6.276	-
Actuele belastingvorderingen	17.261	19.461
Totaal belastingen	23.537	19.461
Onderhanden projecten voor derden	-	2.444
Liquide middelen niet direct opeisbaar	51.123	60.294
Kortlopend deel langlopende leningen U/G	-	10
Overige en overlopende activa	25.067	43.097
Totaal overige vorderingen	76.190	103.401
TOTAAL VORDERINGEN (EXCLUSIEF DERIVATE)	223.712	279.801

Het debiteurensaldo is afgenomen ten opzichte van het vorig verslagjaar door de reclassificatie van de onderdelen die in 2017 verkocht worden. De debiteurenpositie van PZEM Wholesale incl. de zakelijke activiteiten ligt op het niveau van afgelopen jaar.

De liquide middelen die niet direct opeisbaar zijn, betreffen aangehouden geldmiddelen in het kader van de handelsactiviteiten op beurzen. Op de vorderingen op handelsdebiteuren is een voorziening in verband met mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van EUR 8,6 mln. (2015: EUR 14,3 mln.).

MUTATIES IN VOORZIENING VOOR DUBIEUZE DEBITEUREN

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Voorziening per 1 januari	14.266	20.451
Wijziging consolidatiekring	-	(5.422)
Onttrekking wegens oninbare vorderingen	(1.432)	(2.190)
Dotaties/vrijval	1.108	1.427
Activa aangehouden voor verkoop	(5.314)	-
VOORZIENING PER 31 DECEMBER	8.628	14.266

OUDERDOMSANALYSE HANDELSDEBITEUREN

(Bedragen x EUR 1.000)

OUDERDOM (dagen)	31-12-2016	31-12-2015
< 30	120.882	145.780
31-60	3.615	4.269
61-90	218	914
91-120	93	504
> 120	7.805	17.294
OPERATIONELE DEBITEUREN (BRUTO)	132.613	168.761
Voorziening voor dubieuze debiteuren	(8.628)	(14.266)
OPERATIONELE DEBITEUREN (NETTO)	123.985	154.495

In de categorie '< 30 dagen' is voor een bedrag van EUR 72,0 mln. (in 2015: EUR 82,7 mln.) aan vorderingen voortvloeiend uit handelsactiviteiten op beurzen opgenomen. Deze debiteurenposities worden altijd binnen een maand tussen de partijen vereffend.

8. LIQUIDE MIDDELEN

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Deposito's	24.500	52.502
Kas/Bank	196.833	186.474
TOTAAL LIQUIDE MIDDELEN	221.333	238.976

Onder de liquide middelen zijn niet alleen de geldmiddelen opgenomen, maar ook kasequivalenten die zonder materieel risico van waardeverandering in liquide middelen kunnen worden omgezet.

De bedragen welke op deposito zijn geplaatst vallen vrij binnen een termijn van 3 maanden.

9. VOORZIENINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)

	TOTAAL	ONREN- DABELE CONTRACTEN	PERSO- NEELS- KOSTEN	AMOVERING	MILIEU GERELA- TEERD	OVERIG
BOEKWAARDE PER 1 JANUARI 2015	504.159	52.643	17.092	216.310	63.842	154.272
Terugboeking kortlopend gedeelte van voorzieningen	64.855	38.108	929	10.225	7.912	7.681
Wijziging consolidatiekring	(73.591)	-	(331)	-	(71.754)	(1.804)
Dotaties	236.174	161.780	2.580	59.696	-	12.118
Rentedotaties	18.016	5.804	53	9.809	-	2.350
Vrijval	(4.233)	(3.890)	(248)	-	-	(95)
Onttrekkingen	(97.325)	(44.035)	(1.594)	(451)	-	(51.205)
Overige mutaties	(664)	-	(16)	(648)	-	-
Boekwaarde per 31 december 2015	647.391	210.410	18.763	294.901	-	123.317
Kortlopend gedeelte van voorzieningen	(94.992)	(59.242)	(2.622)	(10.303)	-	(22.825)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2015	552.399	151.168	16.141	284.598	-	100.492
Terugboeking kortlopend gedeelte van voorzieningen	94.992	59.242	2.622	10.303	-	22.825
Dotaties	41.362	7.698	13.042	123	-	20.499
Rentedotaties	14.690	5.542	63	9.085	-	-
Vrijval	(18.428)	(16.700)	(167)	(1.561)	-	-
Onttrekkingen	(97.462)	(69.308)	(4.899)	(3.342)	-	(19.913)
Overige mutaties	(493)	-	(495)	3	-	-
Passiva aangehouden voor verkoop	(9.756)	-	(4.000)	(3.975)	-	(1.781)
Boekwaarde per 31 december 2016	577.304	137.642	22.306	295.234	-	122.122
Kortlopend gedeelte van voorzieningen	(86.603)	(29.604)	(6.740)	(5.886)	-	(44.273)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	490.701	108.038	15.566	289.248	-	77.849

De vrijval van de voorzieningen die binnen een jaar is gepland ad EUR 86,6 mln. (2015: EUR 95,0 mln.) is opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

Gehanteerde inflatieverwachting

Ten behoeve van de bepaling van de hoogte van de voorzieningen is uitgegaan van een verwachte inflatie van 2% per jaar. Het beleid van de ECB is gericht op een inflatie van 2% per jaar of een inflatie net onder dit percentage.

Gehanteerde discontovoeten

Bij de beschrijving van de voorzieningen is per klasse voorziening de gehanteerde discontovoet weergegeven. De bepaling van deze discontovoeten geschiedt op basis van IAS 37, die onder waardering van contant gemaakte voorzieningen stelt dat de disconteringsvoet moet worden bepaald vóór belastingen en rekening moet houden met de

huidige marktbeoordelingen voor de tijdswaarde van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

De disconteringsvoet mag daarbij geen rekening houden met risico's waarmee al rekening is gehouden in de schatting van toekomstige kasstromen.

Voor de bepaling van de discontovoet wordt uitgegaan van de marktrentes (gebaseerd op verschillende bronnen), inclusief een opslag die afhankelijk is van de aard en duur van de voorziening en de daarbij behorende kasstromen, alsmede de omvang en het profiel hiervan.

De disconteringsvoet voor de berekening van voorzieningen met een looptijd van meer dan 10 jaar bedraagt 3,5% en 2,0% voor de voorzieningen die nog een korte (tot 10 jaar) looptijd hebben. In 2015 werd een disconteringsvoet van 3,5% gehanteerd voor langlopende voorzieningen en 3,25% voor kortlopende voorzieningen tot 4 jaar.

Hieronder volgt een toelichting op de voorzieningen voor zover deze meer dan EUR 5 mln. bedragen:

Onrendabele contracten

Door de negatieve spreid tussen (de verkoop van) elektriciteit en (het verbruik van) gas is een in het verleden afgesloten tollingcontract met een WKC niet meer renderend. Daarom is hiervoor een voorziening voor onrendabele contracten getroffen. Jaarlijks worden onttrekkingen gedaan ten gunste van de negatieve bruto marge op het contract. Het resultaat van de betrokken productie-eenheid wordt jaarlijks meegenomen in de bepaling van deze voorziening, vanwege het causaal verband tussen het resultaat van de deelneming en de door PZEM betaalde kosten. De voorziening wordt ieder jaar opnieuw beoordeeld in het licht van de ontwikkelingen op de elektriciteits- en brandstofmarkten, de relevante wetgeving en de contractuele afspraken. De prijsontwikkelingen van elektriciteit en brandstofcomponenten zijn gebaseerd op de onafhankelijke Pöry (mid) prijscurves (zie hieronder).

Door de verslechtering van de marktprijzen ten opzichte van vorig jaar en de verminderde mogelijkheden tot optimalisatie van onze assets is het in 2015 noodzakelijk gebleken een voorziening voor het complex 'GasFlexPortfolio' te vormen. Hierbij was sprake van een duidelijke verbondenheid van verschillende productiefaciliteiten, transportassets en contracten en de optimalisatie hiertussen. Door deze verbondenheid heeft de beoordeling plaatsgevonden met inachtneming van de gerelateerde activiteit op het gebied van gas. In het verslagjaar is gebleken dat door de heroriëntatie van onze activiteiten (met name op zakelijk gebied en als gevolg daarvan het wegvallen van de noodzaak voor gasleveringen via een kleine pijplijn) de alternatieve toevormogelijkheid van gas naar SloeCentrale binnen afzienbare tijd gaat stoppen, waardoor de koppeling tussen de verschillende elementen in de portfolio grotendeels verbroken wordt.

De beoordeling van de noodzaak voor de vorming van een voorziening heeft daarom plaatsgevonden op twee afzonderlijke complexen: de SloeCentrale inclusief de dedicated gaspijplijn en de bestaande langjarige transport- en opslagcontracten voor gas. De verwachte opbrengsten uit gasgestookte energieproductie uit de SloeCentrale resp. de optimalisatie van de gecontracteerde transport- en opslagcapaciteit werden hierbij meegewogen. Hieruit bleek (door de verbetering van de spreads als gevolg van de prijsdaling van gas en CO₂, die relatief sterker is dan de daling van de elektriciteitsprijs) dat er geen voorziening noodzakelijk is voor de SloeCentrale incl. de pijplijn. De negatieve waarde van de gascontracten is van dien mate dat een afzonderlijke voorziening noodzakelijk blijft.

De prijsontwikkelingen van gas en elektriciteit in bovenstaande berekeningen zijn gebaseerd op de Pöry (mid) Q4-prijscurves. De kosten van transport- en opslagcapaciteit zijn gebaseerd op (langjarige) contractuele afspraken.

De optimalisatie-opbrengsten van de transport- en opslagcontracten is gebaseerd op historische rendementen, in combinatie met reeds gecontracteerde posities per balansdatum en een inschatting van toekomstige opbrengsten.

Belangrijkste onzekerheid bij de voorziening onrendabele contracten betreft de veronderstelde prijsontwikkeling van elektriciteit, gas en CO₂. De toekomstige prijscurves zijn betrokken van het onafhankelijke bureau Pöry en betreffen de Q4-mid cijfers. Pöry is een gerenommeerd instituut dat per kwartaal een onderbouwde visie op de ontwikkelingen van de verschillende prijscurves uitgeeft, en die veel wordt gebruikt in de markt. Herstel van de markt (in de zin dat positieve resultaten kunnen worden behaald) is in de actuele modellen voorzien vanaf 2021/2022. De komende jaren blijven naar verwachting dus gekenmerkt door een sterke druk op de marges met een aanzienlijke kasuitstroom, verband houdend met de verplichtingen uit hoofde van de gascontracten en de bestaande tollingverplichtingen.

De forward-handelsprizen geven de meest actuele prijs weer voor de aankomende jaren; deze prijzen zijn echter sterk volatiel en ondersteunen niet de langtermijn prijsvisie en onderlinge relaties tussen fundamenteels die voor de bepaling van de hoogte van deze langjarige voorziening noodzakelijk is. De forwardcurve per balansdatum voor elektriciteit ligt in 2017 boven de prijzen zoals opgenomen in de Pöry-curves. Voor de curve voor gas geldt dit voor de jaren 2017 tot en met 2019. De forwardprijzen van elektriciteit zijn voor de jaren 2018 t/m 2020 lager dan de verwachte prijzen op basis van Pöry. De forward voor gas ligt in 2020 lager dan de Pöry-curve.

De overige gas-gerelateerde activiteiten betreffen de verkoop van gas aan eindgebruikers (zowel consumenten als in de zakelijke markt) en intermediairs, alsmede de exploitatie van WKK's en WKC's, voor zover de laatste categorie gasgestookt en als output op elektriciteit gestuurd is. Op grond van de uitgevoerde beoordeling is voor geen van deze (combinatie van) activiteiten een voorziening onrendabele contracten noodzakelijk.

Voor het tollingcontract met de kerncentrale is geen voorziening noodzakelijk. De beoordeling heeft plaatsgevonden op basis van het bestaande tollingcontract, het exploitatie- en investeringsplan van de kerncentrale tot en met 2033, de per balansdatum gelockte posities en de actuele Pöry- (mid) prijscurve voor elektriciteit. De elektriciteitsprijzen zijn over de gehele looptijd lager dan de Pöry-prognoses uit 2015.

De volatilititeit van de elektriciteits- en gasmarkten geeft een grote onzekerheid voor de financiële positie naar de toekomst toe, zowel voor de resultaten, kasstroom als voor de hoogte van de voorziening en de noodzaak om voorzieningen te treffen voor andere productiemiddelen. Door de sterke prijsbewegingen kunnen significante wijzigingen in de toekomst noodzakelijk zijn op de voorziening voor onrendabele contracten.

De disconteringsvoet voor berekening van deze voorziening bedraagt 3,5% voor de langlopende voorzieningen en 2,0% voor de voorzieningen die nog een korte (tot 10 jaar) looptijd hebben. In 2015 werd een disconteringsvoet van 3,5% gehanteerd voor langlopende voorzieningen en 3,25% voor kortlopende voorzieningen tot 4 jaar.

Personeelskosten

Deze voorzieningen zijn gevormd om aan bestaande toekomstige financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

- De voorziening kent op basis van CAO-afspraken een diensttijdgebonden uitkering toe aan personeelsleden. Vanaf het moment van indiensttreding wordt voor deze uitkeringen een voorziening gevormd op basis van verstrekte dienstjaren, verwachte prijs- en salarisstijgingen, blijfkans en kans op invaliditeit en sterfte.
- In het kader van het eigen risicodragerschap is een verplichting onderkend voor reeds ingegane uitkeringen op grond van de Werkloosheidswet.
- De voorziening bevat bovendien de verplichting voor doorbetaling van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid.
- Daarnaast was tot en met 2015 de verplichting voor het werkgeversaandeel van de premie ziektekostenverzekering voor post-actieve medewerkers en weduwen van personeelsleden en een gelimiteerd aantal actieve medewerkers opgenomen.

De disconteringsvoet bedraagt 2,0% (2015: 3,5%).

In 2016 is een reorganisatievoorziening gevormd volgens het GAMMA2-programma. Hierin zijn de verplichtingen opgenomen van de medewerkers die de PZEM Groep binnen 2 jaar gaan verlaten als gevolg hiervan. De verplichtingen zijn bepaald rekening houdend met de afspraken in het Sociaal Plan en zijn gebaseerd op de lengte van het dienstverband binnen de sector, de leeftijd van de medewerker, verschillende beloningscomponenten en inschattingen ten aanzien van de kans op vervangend werk.

Onder deze voorziening zijn ook de verplichtingen voor afvloeiing van personeel in verband met de sluiting van de conventionele centrale van EPZ per 31 december 2015 opgenomen. De voorziening bevat de actuele verwachte uitgaven voor beëindiging van de betrokken arbeidsovereenkomsten, de begeleidingskosten en directe reorganisatiekosten.

De disconteringsvoet voor beide reorganisatievoorzieningen bedraagt 2,0% (2015: 3,25%).

Amovering energieproductie-eenheden

Deze voorziening is bestemd om in de toekomst de amovering van de buiten bedrijf te stellen eenheden te kunnen bekostigen. De verwachte uiteindelijke amoveringskosten zijn gebaseerd op de uitkomsten van periodieke studies,

vermeerderd met de benodigde aanpassing voor prijsontwikkelingen, eventuele actuele inzichten en een inschatting van mogelijke milieuconsequenties.

De voorziening voor amovering van de kerncentrale is zodanig opgebouwd dat – overeenkomstig de afspraken met de Rijksoverheid in het Convenant Kerncentrale Borssele – amovering van de kernenergie-eenheid kan plaatsvinden direct nadat de exploitatie is beëindigd in 2034. De voorzieningen zijn contant gemaakt met een disconteringsvoet van 3,5% (2015: 3,5%), met uitzondering van de kolengestookte centrale waarbij amovering binnen 10 jaar plaatsvindt en een disconteringsvoet van 2% wordt gehanteerd.

Overige voorzieningen

Onder de Overige voorzieningen is begrepen:

Voorziening voor opwerkings- en opslagkosten

Deze voorziening is gevormd in het kader van de huidige bestaande verplichtingen en is bepaald als de contante waarde van de geraamde bedragen voor de toekomstige opwerkings- en opslagkosten, verminderd met de geschatte contante waarde van de in de toekomst vrijkomende restproducten en het saldo van de betaalde, respectievelijk ontvangen bedragen. De disconteringsvoet bedraagt 2,0% (2015: 3,5%).

Pensioenverplichtingen

Nagenoeg alle werknemers van de PZEM Groep zijn voor hun pensioenregeling aangesloten bij Stichting Pensioenfonds ABP (ABP).

De ABP-regeling is een multi-employer regeling. In deze regeling liggen de actuariale en beleggingsrisico's nagenoeg volledig bij de deelnemers. Bij deze regeling aangesloten werkgevers hebben geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen als sprake is van een tekort bij het fonds.

Onze verplichtingen bestaan uit het voldoen van de door het fonds vastgestelde premies. Het bestuur van ABP stelt deze premies jaarlijks vast, op basis van eigen bestandsgegevens en met inachtneming van de door de toezichthouder van ABP (De Nederlandsche Bank N.V.) voorgeschreven parameters en vereisten. De premieplicht komt voort uit de aansluiting bij het fonds in het betreffende jaar en niet uit de aansluiting in voorgaande jaren. De ABP-regeling classificeert verslaggevingstechnisch als een toegezegde-bijdrage-regeling. Uit dien hoofde zijn de premies verantwoord als last en zijn verdere toelichtingen niet vereist.

10. MUTATIEOVERZICHT VAN LANGLOPENDE FINANCIËLE VERPLICHTINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015
Waarde per 1 januari	331.263	577.271
Wijziging consolidatiekring	-	(24.652)
Aflossingen	(70.978)	(223.898)
Opgenomen leringen	60.000	-
Mutatie geamortiseerde kosten	427	2.542
Passiva aangehouden voor verkoop	(149.879)	-
Waarde per 31 december	170.833	331.263
Aflossingen in het volgend boekjaar	(11.693)	(70.978)
TOTAAL	159.140	260.285

De schulden betreffen verplichtingen aan kredietinstellingen. Van dit saldo heeft EUR 107 mln. een looptijd van meer dan vijf jaar. De gemiddelde rentevoet van de schulden over 2016 bedroeg 1,1% (2015: 1,6%). Voor de non recourse financiering op de SloeCentrale zijn gebruikelijke zekerheden in een dergelijke financiering verstrekt, waaronder pandrecht op de aandelen, gerelateerde contracten en de centrale.

PZEM heeft met een vijftal banken een corporate stand-by kredietfaciliteit ter grootte van EUR 200 mln. Voor deze faciliteit zijn geen zekerheden verstrekt. Per balansdatum zijn er geen trekkingen op de faciliteit.

11. LANGLOPENDE VERPLICHTINGEN

11.1 OVERIGE LANGLOPENDE VERPLICHTINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Uitgestelde belastingverplichtingen	12.781	13.122
Vooruitontvangen omzet	-	61.676
Overige langlopende verplichtingen	25.526	24.252
TOTAAL	38.307	99.050

Uitgestelde belastingverplichting

De uitgestelde belastingverplichting heeft betrekking op waarderingsverschillen tussen de commerciële en fiscale balansen.

De latente belastingverplichting vloeit met name voort uit een acquisitie in het verleden. Bij de verwerving van een aandelenbelang worden de (im)materiële vaste activa gewaardeerd tegen reële waarde. Aanpassingen naar reële waarde worden fiscaal niet erkend. Vandaar dat in relatie tot deze aan-passingen naar reële waarde van (im)materiële vaste activa een uitgestelde belastingverplichting wordt gevormd.

Een aanzienlijk deel van de uitgestelde belastingverplichting in verband met (im)materiële vaste activa heeft betrekking op de fiscale eenheid PZEM Com B.V. (voorheen: DELTA Com B.V.). In deze fiscale eenheid is, na overleg met de Belasting-

dienst, met ingangsdatum 1 januari 2014 het productie- en leveringsbedrijf van PZEM ondergebracht.

De uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen van de fiscale eenheid PZEM Com B.V. worden gesaldeerd weergegeven. Bij de waardering van de per saldo uitgestelde belastingverplichting is beoordeeld in hoeverre de tijdelijke verschillen naar verwachting economische voordelen opleveren en in hoeverre sprake is van gesaldeerde en simultane afwikkeling (mede gezien wettelijke verrekeningstermijnen) van tijdelijke verschillen.

De gezamenlijke waardering van uitgestelde belastingvorderingen en -schulden door, en binnen PZEM Com B.V., heeft tevens tot gevolg gehad dat, in lijn met het afgelopen boekjaar, geen belastinglatentie is gevormd voor niet-gerealeerde waardemutaties op derivaten en handelscontracten ingevolge IAS 39/32.

De uitgestelde belastingverplichting vloeit voort uit:

(Bedragen x EUR 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Materieel vast actief	16.387	16.607
Overige activa	(3.606)	(3.485)
TOTAAL	12.781	13.122

Vooruitontvangen omzet

In 2015 betrof het saldo de vooruitontvangen bedragen op investeringen binnen het Netwerkbijbedrijf (conform IFRIC 18).

Overige langlopende verplichtingen

Hieronder is de accrual van N.V. EPZ opgenomen van de kosten ter dekking van de laatste splijtstoflading welke bij beëindiging van de levensduur van de kernenergie-eenheid nog in de kern van de reactor aanwezig zal zijn.

De opgenomen accrual is gebaseerd op de ultimo 2016 bekende splijtstofkosten met betrekking tot de laatste splijtstoflading, en is bepaald als de contante waarde met een disconteringsvoet van 3,5% van de geraamde bedragen voor toekomstige waarde van de restkern, inclusief opwerkings- en opslagkosten

11.2 MUTATIEOVERZICHT OVERIGE LANGLOPENDE VERPLICHTINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015
Waarde per 1 januari	99.050	192.262
Wijziging consolidatiekring	-	(94.377)
Mutatie uitgestelde belastingverplichtingen	(341)	(6.047)
Vrijval vooruitontvangen omzet (via resultaat)	(526)	(1.675)
Vooruitontvangen omzet	3.147	7.585
Overige mutaties	1.274	1.302
Passiva aangehouden voor verkoop	(64.297)	-
WAARDE PER 31 DECEMBER	38.307	99.050

12. KORTLOPENDE VERPLICHTINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Handelscrediteuren	112.341	166.683
Actuele vennootschapsbelasting	-	1.657
Overige actuele belastingverplichtingen	39.409	68.721
Kortlopend deel van voorzieningen	86.603	94.992
Kortlopend deel van de langlopende verplichtingen	11.693	70.978
Overlopende passiva	40.344	48.168
Overige kortlopende verplichtingen	52.037	119.146
TOTAAL KORTLOPENDE VERPLICHTINGEN (EXCLUSIEF DERIVATEN)	290.390	451.199

Het crediteurensaldo is afgenomen ten opzichte van het vorig verslagjaar als gevolg van sturing van commoditytransacties over de beurzen in plaats van directe onderlinge transacties (OTC).

De overige actuele belastingverplichtingen bestaan voor het grootste deel uit nog af te dragen omzetbelasting. Verder bestaan de actuele belastingverplichtingen uit te betalen loonbelasting en sociale lasten en af te dragen energiebelasting. Onder kortlopende verplichtingen zijn naast de overige kortlopende schulden en transitorische posten, ook de voor 2016 geplande aflossingen op langlopende leningen en onttrekkingen aan voorzieningen opgenomen. Daarnaast zijn ook de nog niet opgenomen verlofdagen hier verantwoord.

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Hieronder is een overzicht opgenomen van de niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen, voor zover deze naar de inschatting van PZEM een impact van EUR 5 mln. op het resultaat (kunnen) overschrijden.

A. OPERATIONEEL

Energie-, energieproductie- en commodity gerelateerde contracten

Het risicobeleid van PZEM is erop gericht om de uit de productieactiva en lange termijn inkoopcontracten resulterende risicoposities actief te beheersen. Uit handelstransacties voortvloeiende posities worden door middel van een strikt toegepast systeem van limieten in omvang beperkt. Daarbij wordt gebruik gemaakt van zowel financiële als energie-derivaten, waaronder swaps en forwards.

De in de portfolio opgenomen verkoopcontracten hangen samen met de energieleveringen aan eindverbruikers en handelspartijen en de daaraan gerelateerde financiële instrumenten. Op balansdatum bedraagt de waarde van de verkoopcontracten EUR 529 mln. (2015: EUR 886 mln. exclusief de

tollingverplichting SloeCentrale).

De in de portfolio opgenomen inkoopcontracten hebben betrekking op de productie- en inkoopovereenkomsten met handelspartijen en daaraan gerelateerde contracten aangaande financiële instrumenten. Op balansdatum bedraagt de waarde van de inkoopcontracten EUR 3.422 mln. (2015: EUR 2.325 mln. exclusief de tollingverplichting SloeCentrale).

De waardering van de financiële instrumenten wordt op basis van marktwaarden vastgesteld, in samenhang met transacties die zijn afgesloten in het kader van de fysieke goederenhandel. Belangrijke contracten betreffen de bestaande tollingverplichtingen voor elektriciteitscentrales, inkoop van brandstoffen daaraan gerelateerd en transport- en opslagcapaciteit voor gas in Nederland. Onrendabele tollingverplichtingen die reeds zijn voorzien op de balans per 31 december maken geen deel uit van de hier genoemde verplichtingen.

In een aantal handelscontracten is sprake van een verplichting tot stellen van aanvullende zekerheid bij het bereiken van een non-investment grade credit rating. Het exposure uit hoofde hiervan bedraagt EUR 87 mln. (2015: EUR 138 mln.).

Specificatie verkoop- en inkoopcontracten ultimo 2016
(Bedragen in EUR mln.)

	VERKOOPCONTRACTEN	INKOOPCONTRACTEN
Tollingverplichtingen (Kerncentrale EPZ, BMC, Sloe)	-	3.409
Elektriciteit (klanten)	360	-
Gas (klanten resp. sourcing)	155	-
Derivaten	14	13
TOTAAL	529	3.422

In de bovengenoemde tollingverplichting Kerncentrale EPZ zijn de brandstofverplichtingen die EPZ zelfstandig is aangegaan betrokken. EPZ heeft voor haar brandstofvoorziening langlopende inkoopcontracten afgesloten. Ongeveer de helft van de brandstofvoorziening zowel in waarde als volume is gedekt in contracten lopend tot het einde van de levensduur van de eenheid.

In bovenstaande specificatie zijn niet de (netto) verplichtingen opgenomen met betrekking tot de gascontracten en de ElstaCentrale, omdat deze zijn verantwoord op de balans in de voorziening onrendabele contracten. De onderliggende bruto (nominale) verplichting bedraagt EUR 211,1 mln. voor de gascontracten (transport- en opslagkosten) en EUR 45,8 mln voor de ElstaCentrale.

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2016 zijn financiële verplichtingen aangegaan voor een bedrag van ca. EUR 67,9 mln. (2015: EUR 75,5 mln.) met betrekking tot nog uit te voeren investeringen.

Borsssele convenant

In 2006 is met de landelijke overheid een convenant gesloten met betrekking tot de openstelling van de kerncentrale tot ultimo 2033. In dit kader zijn ook afspraken gemaakt ten aanzien van de inspanningen welke PZEM (en Essent) zich zal getroosten om nieuwe ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie technisch en financieel ter hand te nemen

en te ondersteunen. Naast participatie in het Sustainable Energy Technology (SET) Fund C.V. betreft dit verplichtingen aangaande investeringen in Additionele Innovatieve Projecten. In 2011 is ook een participatie genomen in Sustainable Energy Technology (SET) Fund II C.V.

De openstaande verplichting verponden aan SET Fund en SET Fund II bedraagt per balansdatum EUR 6,6 mln. Vanuit exits uit de fondsen heeft PZEM een herinvesteringsverplichting van EUR 4,0 mln.

Stranded costs (Niet marktconforme kosten)

Op 1 januari 2001 is de 'Overgangswet elektriciteitsproductiesector' in werking getreden. In artikel 2 van de wet is opgenomen dat de Nederlandse productiebedrijven gezamenlijk aansprakelijk zijn voor de kosten voortvloeiend uit, onder andere, overeenkomsten tot invoer van elektriciteit en gas die door de NEA (voorheen SEP) zijn gesloten. De verdeling van deze kosten, hierna stranded costs genoemd, over de productiebedrijven dient te geschieden in de verhouding zoals destijds aangegeven door de commissie Herkströter, hetgeen voor EPZ een belangrijk aandeel betekent van 28,5 procent. In de afgelopen jaren zijn deze stranded costs in belangrijke mate afgewikkeld, onder meer door de afkoop van de importcontracten voor de levering van elektriciteit. Rekening houdend met het resterend eigen vermogen van NEA is besloten, om het bestaande beleid te continueren en geen voorziening te treffen voor de stranded costs.

B. ZEKERHEDEN EN GARANTIES

PZEM heeft financiële zekerheden verstrekt en ontvangen als waarborg voor aangegane transacties:

VERSTREKTE ZEKERHEDEN	TERMIJN IN JAREN			
	< 1 jaar	1 - 5 jaren	> 5 jaar	Totaal
(Bedragen x EUR 1.000)				
Zekerheden verstrekt voor geassocieerde deelnemingen en joint ventures	-	-	-	-
Overige verstrekte zekerheden	10.896,0	470,4	35.199,3	46.565,7
TOTAAL VERSTREKTE ZEKERHEDEN	10.896,0	470,4	35.199,3	46.565,7

ONTVANGEN ZEKERHEDEN	TERMIJN IN JAREN			
	< 1 jaar	1 - 5 jaren	> 5 jaar	Totaal
(Bedragen x EUR 1.000)				
Ontvangen zekerheden voor geassocieerde deelnemingen en joint ventures	-	-	-	-
Overige ontvangen zekerheden	9.422,3	35.204,7	117.328,2	161.955,2
TOTAAL ONTVANGEN ZEKERHEDEN	9.422,3	35.204,7	117.328,2	161.955,2

Belangrijkste verstrekte zekerheden

PZEM heeft zich ten behoeve van de provincie Zuid-Holland borg gesteld tot financiële zekerheid voor de eindafsluiting van de Afvalberging Derde Merwedehaven te Dordrecht; deze borgtocht bedraagt EUR 24,6 mln. Deze borgtocht wordt overgenomen door KatoenNatie, de koper van de aandelen Indaver, maar de gesprekken dienaangaande zijn nog niet afgerond. PZEM heeft een contra-garantie ontvangen van de koper.

Uit de verkoopovereenkomst inzake de aandelen van Indaver staat één 'Specific Indemnity' open met betrekking tot afwikkeling van fiscaliteit ter hoogte van de totale verkoopprijs van het aandelenpakket Indaver.

Belangrijkste ontvangen zekerheden

De ontvangen zekerheden bedragen EUR 146,9 mln. (2015: EUR 177,0 mln.) voor ontvangen bankgaranties en overige garanties voor met name de handelsactiviteiten van PZEM. Daarbij heeft EPZ voor EUR 15,0 mln. (70% gedeelte) ontvangen aan zekerheden, met name in verband met vooruitbetalingen op brandstoffen (2015: EUR 15,5 mln./70% gedeelte).

C. JURIDISCHE PROCEDURES EN CLAIMS

Na de uitspraak van de Hoge Raad op 26 juni 2015 staat vast dat het Groepsverbod in de WON niet in strijd is met het Verdrag inzake de werking van de Europese Unie.

Na verwijzing door de Hoge Raad, wordt door het Gerechtshof Amsterdam de grief van PZEM behandeld, waarbij PZEM stelt dat het Groepsverbod in strijd is met het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele Vrijheden. Arrest wordt verwacht voor de zomer 2017.

PZEM is daarnaast al een aantal jaren verwickeld in een rechtsprocedure, aangespannen door een voormalige partner in de zonne-energiebusiness. Hoewel de Rechtbank in het voordeel van PZEM uitspraak heeft gedaan, blijft onze voormalige businesspartner volhouden in zijn juridische acties. De zaak lag na tussenarrest van het Hof voor bij de Hoge Raad die de zaak heeft terugverwezen naar Hof Den Haag ter finale afdoening. Onduidelijk is wanneer dit dossier tot een finale afronding zal komen. Een negatieve uitspraak kan van invloed zijn op de overeengekomen verkoopprijs met onze voormalige partners. Wij zien de uitkomst met vertrouwen tegemoet.

De curator van de failliete biodiesel-bedrijven die tot 2010 deel uitmaakten van PZEM heeft het dossier ook in het verslagjaar nog niet kunnen afronden. PZEM behoudt nog altijd een aanzienlijke vordering op de boedel in verband met een verstrekte lening aan de inmiddels failliete onderneming.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE WINST-EN-VERLIES- REKENING

13. NETTO OMZET

(Bedragen x EUR 1.000)

	2016	2015A
Levering van en handel in elektriciteit	590.221	804.706
Levering van en handel in gas	197.551	241.934
Transport van elektriciteit en gas	1.197	1.462
Kabel, internet en telecommunicatie	-	-
Overige omzet	146	124
TOTAAL	789.115	1.048.226

De levering van en handel in elektriciteit en gas is gedaald als gevolg van lagere afzetvolumes in de groothandels- en zakelijke markt. In de cijfers van 2016 en de xfm IFRS 5 aangepaste cijfers 2015 is de levering van elektriciteit en gas aan het Retailbedrijf begrepen. In 2014 en 2015 was op deze regels de externe omzet van Retail aan de consumenten en kleinzakelijke markt opgenomen.

Van de totale omzet elektriciteit en gas in 2015 is een deel geraamd in relatie tot de over het kalenderjaar gespreide meteropneming bij de kleinverbruikers.

De omzet wordt voornamelijk gerealiseerd binnen Nederland.

14. INKOOPWAARDE VAN DE OMZET

Een deel van de benodigde elektriciteit wordt ingekocht bij verbonden partijen Elsta en BMC Moerdijk (beide verantwoord als gezamenlijke overeenkomst), waarin PZEM een kapitaalbelang heeft. Deze inkoop vindt grotendeels plaats

op cost-plus basis. De resultaatmutaties vanuit de voorziening onrendabele contracten worden gecorrigeerd in de inkoopwaarde van de omzet.

15. OVERIGE BEDRIJFSOPBRENGSTEN

De overige opbrengsten bestaan voornamelijk uit vergoeding door derde partijen voor verleende diensten, verkoopopbrengsten van enkele kleinere bedrijfsactiviteiten en uitgekeerde vergoedingen vanwege schades.

16. WAARDERING REËLE WAARDEMUTATIE HANDELSPORTEFEUILLE

PZEM maakt gebruik van derivaten om prijs- en valutarisico's die voortvloeien uit energie commodity-contracten (electriciteit, gas, olie, CO₂-certificaten) en valuta af te dekken. PZEM past hiervoor cashflow-hedging (kasstroom afdekking) toe, waarbij door middel van hedge-transacties het risico van schommelingen in (toekomstige) kasstromen die het resultaat kunnen beïnvloeden, wordt afgedekt.

De hedges zijn toewijsbaar aan een specifiek risico dat is gerelateerd aan een balanspost danwel een toekomstige transactie die hoogstwaarschijnlijk is. Het effectieve deel van de wijzigingen in de reële waarde van de hedge-reserve wordt in het eigen vermogen onder de hedge-reserve verwerkt. De cumulatieve bedragen die in het eigen vermogen zijn

verwerkt, worden overgeheveld naar het resultaat in dezelfde periode als waarin de afgedekte transactie in het resultaat wordt verwerkt.

Het gedeelte van de waardemutatie van de contractenportfolio dat niet is afgedekt door hedge-contracten (de niet-effectieve hedges) wordt als reële waardemutatie in de resultatenrekening opgenomen.

De prijsontwikkelingen op de energiemarkten hebben in 2016 geleid tot een positieve ontwikkeling van de reële waarde van de contractenportfolio van EUR 88,2 mln., waarvan EUR 0,5 mln. ten gunste van het resultaat is gekomen en EUR 87,7 mln. ten gunste van het eigen vermogen.

17. DIENSTEN VAN DERDEN, MATERIAALKOSTEN EN ANDERE EXTERNE KOSTEN

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015A
Werkzaamheden en diensten van derden	53.829	40.547
Materiaalverbruik	3.594	4.149
Andere externe kosten	5.911	5.551
TOTAAL	63.334	50.247

De werkzaamheden en diensten van derden betreffen voornamelijk kosten in verband met elektriciteits-, gas- en digitale infrastructuur. Ook zijn de ICT-kosten onder werkzaamheden en diensten van derden opgenomen. Een groot deel van de externe kosten is gerelateerd aan de operationele activiteiten van EPZ en de SloeCentrale. De kosten voor materiaalverbruik door EPZ en de SloeCentrale bedragen EUR 3,6 mln. in 2016, de kosten voor werkzaamheden en diensten van derden EUR 21,5 mln. en overige externe kosten EUR 4,3 mln.

18. PERSONEELSKOSTEN

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015A
Salarissen	41.857	47.905
Sociale lasten	4.534	4.773
Pensioenlasten	4.695	5.665
Overige personeelskosten	13.690	4.486
Personeelskosten	64.776	62.829
Geactiveerde personeelskosten	(671)	(107)
TOTAAL	64.105	62.722
Aantal medewerkers (FTE) per 31 december 2016	1.536	
Gemiddeld aantal FTE	1.580	
FTE GEMIDDELD PER SEGMENT	2016	
Energie	596	
Corporate	49	
EPZ	305	
Netwerken	630	
TOTAAL	1.580	
FTE GEMIDDELD GEOGRAFISCH	2016	
Nederland	1.580	
Buiten Nederland	-	
TOTAAL	1.580	

Het aantal FTE in vaste dienst dat werkzaam is binnen de Groep, inclusief het volledig aantal FTE bij de gezamenlijke overeenkomsten (N.V. EPZ en Sloe Centrale B.V.) bedraagt 1.680 (2015: 1.786).

Het gemiddelde aantal FTE is inclusief de FTE van de Netwerkgroep en werkzaam bij de Retailactiviteiten. Per 31 december 2016 bedraagt het aantal FTE van de Netwerkgroep 625 FTE en bij de Retailactiviteiten 265 FTE.

PZEM is eigen risico drager voor de financiële verplichtingen inzake de Werkloosheidwet (WW). Dit houdt in dat er geen WW-premie worden afgedragen aan het UWV, en dat in voorkomende gevallen uitbetaalde WW-uitkeringen voor voormalig werknemers bij PZEM worden verhaald. Onder IFRS kan geen algemene voorziening worden gevormd voor deze verplichtingen; per entiteit is bepaald of de actuele verhaalsverplichtingen per balansdatum aanleiding geven tot het vormen van een voorziening daarvoor.

Bezoldiging statutaire bestuurders PZEM N.V. conform inschrijving Kamer van Koophandel

Het beloningsbeleid voor de statutaire bestuurders is op voorstel van de Raad van Commissarissen vastgesteld door de Algemene Vergadering.

Het uitgangspunt voor het beloningsbeleid is dat PZEM N.V. een zodanige beloning toekent dat de mensen die beschikken over de juiste kennis en ervaring uit de markt aangetrokken kunnen worden, en voor PZEM N.V. behouden kunnen worden.

De statutaire bestuurders hebben een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd en worden statutair voor een periode van vier jaar benoemd. Het arbeidscontract is daarop afgestemd en bevat naast een opzegtermijn van 6 maanden vanuit de werkgever, een geclausuleerde beëindigingsvergoeding van maximaal één jaar conform de Governance Code.

De Raad van Commissarissen stelt jaarlijks de bezoldiging van de statutaire bestuurders vast. Vanaf 2010 geldt voor de CEO het mediaan-niveau voor de bestuurdersmarkt in Nederland als ijkpunt voor het vaststellen van de totale beloning. Dit betekent dat de helft van de vergelijkbare functies (op basis van een waardering van de functie door de Hay Group) in de markt hoger wordt beloond en de helft lager. Voor de CFO geldt vanaf 2005 het Q3-niveau als ijkpunt. Dit betekent dat 25% van de vergelijkbare functies in de markt hoger wordt beloond en 75% lager.

De statutaire bestuurders hebben geen variabele beloningsafspraken.

De statutaire bestuurders nemen deel aan de voor alle werknemers van de onderneming geldende pensioenregeling (Stichting Pensioenfonds ABP).

Bezoldiging statutaire bestuurders PZEM N.V. conform inschrijving kamer van koophandel

2016	G. UYTDEWILLIGEN CEO	F. VERHAGEN CFO	A. KAMERBEEK CEO
<small>(Bedragen in EUR)</small>			
Periode in dienst	13-06-2016/31-12-2016	01-01-2016/31-12-2016	01-01-2016/30-09-2016
Bezoldiging	219.998	353.855	389.500
Ontslagvergoeding	-	-	520.000
Onkostenvergoeding	6.875	6.600	2.366
Compensatie opbouw pensioen	33.000	51.009	67.188
ABP-pensioenlasten	12.155	17.585	18.742
TOTAAL	272.028	429.049	997.796
2015		F. VERHAGEN CFO	A. KAMERBEEK CEO
<small>(Bedragen in EUR)</small>			
Periode in dienst		01-01-2015/31-12-2015	01-01-2015/31-12-2015
Bezoldiging		330.000	520.000
Onkostenvergoeding		6.600	12.500
Compensatie opbouw pensioen		49.330	90.058
ABP-pensioenlasten		17.813	24.169
TOTAAL		403.743	646.727

De heer Verhagen heeft in 2016 een extra beloning genoten voor de tijdelijke waarneming van de CEO-positie na het vertrek van de heer Kamerbeek.

Daarnaast heeft PZEM een leaseregeling waaraan bestuursleden deel kunnen nemen. De heer Uytendewilgen maakt geen gebruik van de leaseregeling. De heer Verhagen heeft gedurende beide volle jaren de beschikking gehad over een lease-auto. De kosten voor lease-auto van de heer Verhagen bedroegen EUR 18.401 (2015: EUR 18.557).

De kosten van de lease-auto die de heer Kamerbeek ter beschikking heeft gehad tot 20 mei 2015 bedroegen EUR 7.377.

Vertrek CEO Kamerbeek in 2016

De heer Kamerbeek is in maart 2016 teruggetreden als CEO van DELTA N.V. Met inachtneming van zijn contractuele opzegtermijn is zijn ontslag als werknemer ingegaan op 1 oktober 2016. Zijn vertrekvergoeding is als last in 2016 verantwoord. In juni 2016 is de heer Gerard Uytendewilgen benoemd als nieuwe CEO van PZEM N.V. met een tijdelijk contract tot 1 januari 2018.

19. AFSCHRIJVINGEN EN BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN

<small>(Bedragen x EUR 1.000)</small>	2016	2015A
Immateriële vaste activa		
Afschrijvingen op immateriële vaste activa	2.583	2.723
Materiële vaste activa		
Afschrijvingen op materiële vaste activa	55.878	70.961
Vrijval bijdragen van derden	(297)	(411)
TOTAAL	58.164	73.273

Als gevolg van de classificatie van de Netwerkgroep en de Retail-activiteiten als 'activa aangehouden voor verkoop' zijn de afschrijvingen van deze entiteiten niet in bovenstaande opstelling begrepen.

In het activaverloop-overzicht zijn de afschrijvingen conform de voorschriften van IFRS 5 wel begrepen tot het moment van classificatie als 'activa aangehouden voor verkoop'.

20. OVERIGE BEDRIJFSKOSTEN

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015A
Dotatie voor ening debiteuren	678	678
Overige bedrijfskosten	1.614	919
Dotaties overige voorzieningen	4.745	3.097
TOTAAL	7.037	4.694

Onder de overige bedrijfskosten worden ook de honoraria die zijn uitgekeerd aan de leden van de Raad van Commissarissen van de vennootschap verantwoord.

De dotaties aan de overige voorzieningen betreffen met name dotaties aan voorzieningen van EPZ in verband met de Kerncentrale.

Vergoeding Raad van Commissarissen 2016

Vanaf 1 januari 2011 bestaat de Raad van Commissarissen (RvC) uit de voorzitter en vier commissarissen.

De vergoeding bedraagt op jaarbasis:

Voorzitter RvC	EUR 43.700
Lid RvC	EUR 27.300
Lid Audit, Risk & Compliance Commissie	EUR 5.500
Lid Remuneratie- en benoemingscommissie	EUR 3.300

De voorzitter ontvangt geen additionele vergoeding voor eventuele lidmaatschappen van de Audit, Risk & Compliance Commissie en van de Remuneratie- en benoemingscommissie.

De vergoedingen zijn niet geïndexeerd voor 2016. De totale vergoeding aan de leden van de RvC bedroeg in 2016: EUR 151.900 (2015: EUR 140.677). De specificatie hiervan luidt als volgt:

SPECIFICATIE VERGOEDING RAAD VAN COMMISSARISSEN

(Bedragen in EUR)	2016	2015	ZITTINGSPERIODE
Dhr. drs. ing. C. Maas	43.700	43.700	vanaf 16 mei 2014 tot 16 mei 2018
Mw. drs. A.M.H. Schöningh MBA	30.600	30.600	vanaf 17 mei 2013 tot 17 mei 2017
Dhr. mr. M. van 't Noordende	31.425	6.825	vanaf 25 september 2015 tot 25 september 2019
Dhr. ir. G. van Harten	29.775	6.825	vanaf 25 september 2015 tot 25 september 2019
Mw. mr. C.M. Insingher MBA	8.200	-	vanaf 22 september 2016 tot 22 september 2020
Dhr. drs. E.M. Robbe RA	8.200	8.200	vanaf 25 september 2015 tot 30 maart 2016
Dhr. B.P.T. de Wit MA	-	20.475	vanaf 1 januari 2011 tot 25 september 2015
Dhr. drs. ing. J. Bout	-	24.052	vanaf 1 januari 2011 tot 25 september 2015
TOTAAL	151.900	140.677	

21. RESULTAAT UIT DEELNEMINGEN

Het resultaat uit deelnemingen betreft het resultaat dat toekomt aan PZEM vanuit de participatie in joint ventures, geassocieerde deelnemingen en overige deelnemingen.

22. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015A
Financieringsbaten	3.574	4.058
Financieringslasten	(8.287)	(11.419)
Rentedotatie aan voorzieningen	(14.690)	(18.016)
Overige financiële baten en lasten	2.966	(197)
TOTAAL	(16.437)	(25.574)

De vermelde financieringsbaten betreffen de vergoedingen op uitgezette kasgelden, in verkopen begrepen intrest en de groepsintrest op leningen uitgegeven aan 'activa aangehouden voor verkoop'. De financieringslasten betreffen de vergoedingen voor de non recourse lening bij SloeCentrale in 2016 en in 2015 aanvullend de rente op de leningen bij Enduris en op de trekkingen onder de RCF bij PZEM N.V. tot 19 juni 2015.

Het effect van de wijziging in het disconteringspercentage van voorzieningen met een kortlopend karakter is begrepen op de lijn 'rentedotatie aan voorzieningen'.

De overige financiële baten en lasten betreffen het rendement op het fonds Ontmanteling Kerncentrale Borssele en de bereidstellingsprovisie op de RCF van PZEM N.V.

23. VENNOOTSCHAPSBELASTING

(Bedragen x EUR 1.000)

	2016	2015A
Vennootschapsbelasting		
Vennootschapsbelasting over boekjaar	(1.183)	(5.878)
Mutaties uitgestelde belastingvorderingen/-verplichtingen	(8.739)	(24.964)
Totaal belastingen	(9.922)	(30.842)
Waarvan gerapporteerd onder activa aangehouden voor verkoop	7.324	4.718
BELASTINGEN GERAPPORTEERD IN DE WINS- EN-VERLIESREKENING	(2.598)	(26.124)
Vennootschapsbelasting over boekjaar		
De aansluiting tussen het resultaat voor belastingen en het feitelijke belastbaar bedrag met de hieruit voortvloeiende belastinglast is als volgt:		
Resultaat voor belastingen (incl. beëindigde bedrijfsactiviteiten)	67.432	(79.868)
Deelnemingsvrijstelling	(31.897)	(53.755)
Fiscaal afwijkende afschrijvingen	(29.306)	55
Fiscaal afwijkende dotaties aan voorzieningen	(83.052)	114.480
Niet-aftrekbare kosten en lasten	2.632	555
Verliescompensatie	(21.658)	(14.851)
Niet gewaardeerde verliezen	110.812	57.568
BELASTBAAR BEDRAG BINNENLAND	14.963	24.184
Belastingtarief Nederland voor winst tot € 200.000	20,00%	20,00%
Belastingtarief Nederland voor winst boven de € 200.000	25,00%	25,00%
Verschuldigde belasting over het boekjaar tegen geldende tarieven	(3.733)	(6.034)
Correctie voorgaande jaren	2.550	156
VENNOOTSCHAPSBELASTING OVER BOEKJAAR	(1.183)	(5.878)
Mutaties uitgestelde belastingvorderingen/-verplichtingen		
De mutatie vloeit voort uit verschillen tussen de commerciële en fiscale waarderingen alsmede uit toekomstige verliescompensatie:		
MUTATIES UITGESTELDE BELASTINGVORDERINGEN/-VERPLICHTINGEN	(8.739)	(24.964)

AANSLUITING TUSSEN TOEPASSELIJKE EN EFFECTIEVE BELASTINGTARIEF

(Bedragen x EUR 1.000)

	2016	2015A
Belasting tegen toepasselijke tarief	(16.858)	19.967
Resultaat voor belasting	67.432	(79.868)
Toepasselijk belastingtarief (NL)	25%	25%
Impact door deelnemingsvrijstelling	7.974	10.949
Impact van opstarttarief NL < € 200.000	12	12
Impact van niet aftrekbare bedragen (waaronder bijzondere waardevermindering goodwill)	(658)	(686)
Impact latente belastingvorderingen	(2.942)	(61.382)
Impact van aanpassing voorgaande boekjaren	2.550	182
Overige toe- of afname	-	116
Belasting tegen effectieve belastingtarief	(9.922)	(30.842)

24. ACTIVITEITEN AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP EN BEÏNDIGDE BEDRIJFSACTIVITEITEN

Verwezen wordt naar onderdeel '1B. Gebeurtenissen na balansdatum die relevant zijn voor de jaarcijfers 2016'. Conform IFRS 5 alinea 33 en IAS 7 alinea 40 zijn hieronder de verkorte cijfers 2016 en de verkoopopbrengst van de te vervreemden bedrijfsonderdelen weergegeven:

VERKORTE BALANS EN WINST-EN-VERLIESREKENING 2016 VAN ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

(Bedragen x EUR 1.000)

BALANS	RETAILBEDRIJF	NETWERKGROEP
Vaste activa	90.875	485.332
Vlottende activa	17.352	25.569
Vorderingen op PZEM Groep	88.020	17.625
Liquide middelen	-	4.167
TOTAAL ACTIVA	196.247	532.693
Eigen vermogen	100.673	231.020
Voorzieningen	1.173	5.277
Langlopende schulden	-	218.662
Vlottende passiva	43.292	40.644
Schulden aan PZEM Groep	51.109	37.090
TOTAAL PASSIVA	196.247	532.693
WINST-EN-VERLIESREKENING	RETAILBEDRIJF	NETWERKGROEP
Omzet	196.165	151.285
Bruto marge	101.229	128.145
Bedrijfslasten	(74.711)	(77.227)
Financiële baten en lasten	(794)	(4.131)
Resultaat deelnemingen	-	659
Resultaat voor belastingen	25.724	47.446
Vennootschapsbelasting	-	(7.324)
NETTO RESULTAAT	25.724	40.122
Niet-gerealiseerde resultaten	-	-
TOTAAL VAN GEREALISEERDE EN NIET-GEREALISEERDE RESULTATEN	25.724	40.122

VERKORTE KASSTROOM 2016 VAN ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

(Bedragen x EUR 1.000)

	RETAILBEDRIJF	NETWERKGROEP
Kasstroom uit operationele activiteiten	26.585	37.298
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	(24.094)	(53.048)
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-	(6.842)
ONTWIKKELING KASPOSITIE IN HET JAAR	2.491	(22.592)

De verkoopopbrengst van beide onderdelen bedraagt samen ongeveer EUR 938 mln. (equity value) en zal in 2017 meerendeels worden ontvangen in vrije geldmiddelen.

In de vergelijkende cijfers 2015 is onder resultaat uit beëindigde bedrijfsactiviteiten de boekwinst op Windpark Kreekraksluis B.V. alsmede de rentevergoeding die ontvangen is in verband met de latere ontvangst van de koopsom Indaver verantwoord.

Zowel in 2016 als in 2015 zijn nog kosten verantwoord over in de niet in de verkoop betrokken activa en passiva van de in 2013 verkochte activiteiten van de deelneming DELTA Industriële Reiniging B.V.

Het gecombineerde resultaat van bovengenoemde activiteiten op de winst-en-verliesrekening van PZEM kan als volgt worden weergegeven:

	2016	2015A
Resultaat voor belastingen uit activa aangehouden voor verkoop	73.170	55.639
Resultaat voor belastingen uit beëindigde bedrijfsactiviteiten	(98)	15.862
Vennootschapsbelasting	(7.324)	(4.718)
NETTO RESULTAAT	65.748	66.783

Het resultaat voor belastingen uit activa aangehouden voor verkoop betreft de resultaten van de Retail-activiteiten en de Netwerkactiviteiten in 2016.

De resultaatneming als gevolg van de IFRS 5-beoordeling van de Netwerkgroep naar de boekwaarde per 30 juni 2016, inclusief de gerealiseerde winst tot jaartultimo en gecorrigeerd voor de afschrijvingen na belastingen in het tweede halfjaar bedraagt EUR 9,2 mln.

TOELICHTING OP HET GECONSOLIDEERDE KASSTROOM- OVERZICHT

Cfm. de voorschriften van IFRS 5 is de kasstroom gepresenteerd inclusief de bedrijfsonderdelen 'aangehouden voor verkoop'. Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Gezien het feit dat enkele posten in de winst-en-verliesrekening en de balans geen directe kasstroom effecten genereren, is voor deze bestanddelen de kasstroom geneutraliseerd. Dit betreft met name een aantal onderdelen:

• **Behandeling derivaten**

De reële waardemutatie van handelscontracten leidt enerzijds tot (langlopende en kortlopende) mutaties op zowel de activa- als op de passivazijde van de balans; anderzijds worden deze mutaties deels verwerkt in het bedrijfsresultaat en deels in de hedge-reserve, als onderdeel van het Groepsvermogen.

Geen van deze wijzigingen heeft echter een directe kasstroom tot gevolg. Daarom zijn alle mutaties binnen de operationele kasstroom verwerkt, waaraan de positieve en negatieve mutaties elkaar neutraliseren.

• **Resultaat uit deelnemingen**

Het resultaat uit deelnemingen wordt slechts gedeeltelijk uitgekeerd in de vorm van dividenden; het gedeelte dat niet wordt uitgekeerd leidt tot een toename van het eigen vermogen van de betreffende onderneming en daarmee tot een balansmutatie van de financiële vaste activa bij PZEM. Dientengevolge is er voor gekozen om in de kasstroom alleen de werkelijke dividendontvangsten te verwerken.

• **Vennootschapsbelasting**

In het resultaat is niet alleen rekening gehouden met de te betalen vennootschapsbelasting gerelateerd aan het belastbaar resultaat, maar ook met de latente belastingvorderingen en -verplichtingen welke voortvloeien uit compensabele verliezen en de overeenkomst met de Belastingdienst ten aanzien van de fiscale waardering van de openingsbalans 1998. Daar de mutaties in de latenties niet leiden tot een daadwerkelijke kasstroom zijn de mutaties in de latente belastingvorderingen en -schulden uit de kasstroom geëlimineerd.

GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

• Op 28 februari 2017 zijn de aandelen van DELTA Comfort B.V. inclusief diens dochtermaatschappijen Zeelandnet B.V. en DELTA Kabelcomfort Netten B.V. verkocht. De verkoopprijs voor de aandelen inclusief de brandnames bedroeg EUR 488 mln. en is op 1 maart 2017 door PZEM ontvangen.

• Op 31 maart 2017 is overeenstemming bereikt over de verkoop van de aandelen Zeeuwse Netwerkhouding N.V. en heeft signing plaatsgevonden van de voorlopige koopovereenkomst. De definitieve doorgang van de verkoop van de Netwerkgroep hangt af van de invulling van enkele 'conditions precedent', zoals toestemming van de mededingingsautoriteit, instemming van de Centrale Ondernemingsraad en toestemming van de aandeelhouders van PZEM.

Op grond van IFRS 5 zijn de bovengenoemde bedrijfsonderdelen in de jaarcijfers 2016 verwerkt als 'activa aangehouden voor verkoop'.

• Met voormalige partners in de zonnebranche is na balansdatum overeenstemming bereikt in een langlopend geschil. De financiële afwikkeling van deze schikking is in de cijfers 2016 verwerkt.

'GEZIEN HET FEIT DAT ENKELE POSTEN IN DE WINST-EN-VERLIJES-REKENING EN DE BALANS GEEN DIRECTE KASSTROOM EFFECTEN GENEREREN, IS VOOR DEZE BESTANDELEN DE KASSTROOM GENEUTRALISEERD.'

GECONSOLIDEERDE DEELNEMINGEN

DEELNEMING 1)	HOOFD- ACTIVITEIT	VESTIGINGS- PLAATS	AANDEEL IN DE DEELNEMING		STEM RECHTEN
			31-12-16	31-12-15	
Zeeuwse Netwerkhouding N.V.	Netwerk	Middelburg	100%	100%	100%
Enduris B.V.	Netwerk	Middelburg	100%	100%	100%
De Netwerkgroep Infra B.V.	2) Infrastructureel	Middelburg	100%	100%	100%
De Netwerkgroep Staff B.V.	2) Overige	Middelburg	100%	100%	100%
De Netwerkgroep Infra Water B.V.	2) Infrastructureel	Middelburg	100%	100%	100%
PZEM Com B.V.	2) Energie	Middelburg	100%	100%	100%
PZEM Energy B.V.	2) Energie	Middelburg	100%	100%	100%
PZEM Ficus Holding B.V.	2) Energie	Middelburg	100%	100%	100%
PZEM Pipe B.V.	2) Energie	Middelburg	100%	100%	100%
Deltius B.V.	Energie	Ritthem	100%	100%	100%
PZEM Tolling Sloe B.V.	2) Energie	Middelburg	100%	100%	100%
DELTA Saefthinge N.V.	3) Energie	Doel, België	99,9%	99,9%	99,9%
Limo Energie Nederland B.V.	Energie	Middelburg	100%	100%	100%
Litro Energie Nederland B.V.	Energie	Middelburg	100%	100%	100%
DELTA Energy Belgium N.V.	4) Energie	Doel, België	99,9%	99,9%	99,9%
Windpark Bärrepolder B.V.	Energie	Middelburg	n.v.t.	100%	n.v.t.
DWK II B.V.	Energie	Middelburg	n.v.t.	100%	n.v.t.
DELTA Comfort B.V.	Multimedia	Middelburg	100%	100%	100%
DELTA Kabelcomfort Netten B.V.	Multimedia	Middelburg	100%	100%	100%
Zeelandnet B.V.	Multimedia	Kamperland	100%	100%	100%
DELTA Industriële Reiniging B.V.	4) Overige	Bergen op Zoom	100%	100%	100%
PZEM Investerings Maatschappij B.V.	2) Overige	Middelburg	100%	100%	100%
DELTA Onroerend Goed Ontwikkelingsmaatschappij B.V.	Overige	Middelburg	n.v.t.	100%	n.v.t.
PZEM Development & Water B.V.	2) Overige	Middelburg	100%	100%	100%
Triqua B.V.	Overige	Wageningen	100%	100%	100%
DELTA Biovalue B.V. (in staat van faillissement)	Overige	Eemshaven	100%	100%	100%
DELTA Biovalue Nederland B.V. (in staat van faillissement)	Overige	Eemshaven	100%	100%	100%
DELTA Biopat B.V. (in staat van faillissement)	Overige	Eemshaven	100%	100%	100%
PZEM Solar B.V.	2) Overige	Middelburg	100%	100%	100%
Sunergy Investco B.V.	Overige	Middelburg	100%	100%	100%
PZEM Middelburg B.V.	2) Overige	Middelburg	100%	n.v.t.	100%
DELTA Onroerend Goed Ontwikkelingsmaatschappij B.V.	4) Overige	Middelburg	100%	n.v.t.	100%

Het aandelenbelang van de moederonderneming in de dochteronderneming is vermeld.

1) Deelnemingen die in 2016 zowel zijn opgericht als in 2016 zijn verkocht en/of geliquideerd zijn niet in dit overzicht vermeld. Deze informatie is vermeld onder "Grondslagen voor de financiële verslaggeving".

2) De statutaire naam van de vennootschap is per 1 maart 2017 gewijzigd in verband met de verkoop van DELTA Comfort B.V., DELTA Kabelcomfort Netten B.V. en Zeelandnet B.V.

3) De statutaire naam is per 1 maart 2017 niet gewijzigd in verband met een verwachte verkoop van deze vennootschap.

4) De statutaire naam is per 1 maart 2017 niet gewijzigd in verband met een voorziene liquidatie op korte termijn.

GECONSOLIDEERDE DEELNEMINGEN (VERVOLG)

DEELNEMING 1)	HOOFD- ACTIVITEIT	VESTIGINGS- PLAATS	AANDEEL IN DE DEELNEMING		STEM RECHTEN
			31-12-16	31-12-15	
GEZAMENLIJKE OVEREENKOMSTEN					
Gezamenlijke bedrijfsactiviteiten (partieel geconsolideerd)					
PZEM Energy B.V.	2) Energie	Borssele	70%	70%	70%
N.V. EPZ	Energie	Vlissingen	50%	50%	50%
Sloe Centrale Holding B.V.	Energie	Vlissingen	100%	100%	100%
Sloe Centrale B.V.	Energie	Vlissingen	100%	100%	100%
Enduris B.V.	Netwerk	Goos	50%	50%	50%
TeslaN B.V.	Netwerk	Goos	50%	50%	50%

Het aandelenbelang van de moederonderneming in de dochteronderneming is vermeld.

1) Deelnemingen die in 2016 zowel zijn opgericht als in 2016 zijn verkocht en/of geliquideerd zijn niet in dit overzicht vermeld.

Deze informatie is vermeld onder "Grondslagen voor de financiële verslaggeving".

2) De statutaire naam van de vennootschap is per 1 maart 2017 gewijzigd in verband met de verkoop van DELTA Comfort B.V., DELTA Kabelcomfort Netten B.V. en Zeelandnet B.V.

NIET-GECONSOLIDEERDE DEELNEMINGEN

DEELNEMING 1)	HOOFD- ACTIVITEIT	VESTIGINGS- PLAATS	AANDEEL IN DE DEELNEMING		STEM RECHTEN
			31-12-16	31-12-15	
GEZAMENLIJKE OVEREENKOMSTEN					
Joint Ventures					
PZEM Energy B.V.	2)				
Sloewind B.V.	Energie	Middelburg	n.v.t.	50,00%	n.v.t.
PVNed Holding B.V.	Energie	Middelburg	50,00%	50,00%	50,00%
PVNed B.V.	Energie	Middelburg	100,00%	100,00%	100,00%
Arbel N.V. (België)	Energie	Mechelen, België	99,90%	99,90%	99,90%
PVNed UK Ltd	Energie	Groot-Brittannië	100,00%	100,00%	100,00%
BMC Moerdijk B.V.	Energie	Moerdijk	50,00%	50,00%	50,00%
Windpark Kloosterboer B.V.	Energie	Middelburg	n.v.t.	50,00%	n.v.t.
NPG Willebroek N.V.	Energie	Antwerpen, België	50,00%	50,00%	50,00%
Windpark Kloosterboer II Beheer B.V.	Energie	Middelburg	n.v.t.	50,00%	n.v.t.
Windpark Kloosterboer II C.V.	Energie	Middelburg	n.v.t.	1,00%	n.v.t.
PZEM N.V.	2)				
Evides N.V.	Water	Rotterdam	50,00%	50,00%	50,00%
Elsta B.V.	Energie	Middelburg	25,00%	25,00%	25,00%
Elsta B.V. & Co C.V.	Energie	Middelburg	24,75%	24,75%	24,75%

Het aandelenbelang van de moederonderneming in de dochteronderneming is vermeld.

1) Deelnemingen die in 2016 zowel zijn opgericht als in 2016 zijn verkocht en/of geliquideerd zijn niet in dit overzicht vermeld.

Deze informatie is vermeld onder "Grondslagen voor de financiële verslaggeving".

2) De statutaire naam van de vennootschap is per 1 maart 2017 gewijzigd in verband met de verkoop van DELTA Comfort B.V., DELTA Kabelcomfort Netten B.V. en Zeelandnet B.V.

NIET-GECONSOLIDEERDE DEELNEMINGEN (VERVOLG)

DEELNEMING 1)	HOOFD- ACTIVITEIT	VESTIGINGS- PLAATS	AANDEEL IN DE DEELNEMING		STEM RECHTEN
			31-12-16	31-12-15	
GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN					
Enduris B.V.					
Zebra GasNetwork B.V.	Netwerk	Middelburg	33,33%	33,33%	33,33%
Zebra Activa B.V.	Netwerk	Middelburg	100,00%	100,00%	100,00%
Zebra Pijpleiding vof	Netwerk	Middelburg	33,33%	33,33%	33,33%
Entrade Pipe B.V.	Netwerk	Vught	100,00%	100,00%	100,00%
Zebra Pijpleiding vof	Netwerk	Middelburg	66,67%	66,67%	66,67%
PZEM Energy B.V.	2)				
Windpark Neeltje-Jans B.V.	Energie	Veere	n.v.t.	40,00%	n.v.t.
Windpark Zeeland 1 B.V.	Energie	Vlissingen/ Kapelle-Schorre	n.v.t.	40,00%	n.v.t.
WT I B.V.	Overige	Amersfoort	n.v.t.	40,00%	n.v.t.
OVERIGE DEELNEMINGEN					
Enduris B.V.					
Energy Data Services Nederland B.V.	Netwerk	Nederland	2,47%	2,47%	2,47%
PZEM N.V.	2)				
Synergia Capital B.V. (in liquidatie)	Overige	Nederland	n.v.t.	5,10%	n.v.t.
PZEM Investerings Maatschappij B.V.	2)				
Sustainable Energy Technology Fund C.V.	Overige	Nederland	49,93%	49,93%	49,93%
Sustainable Energy Technology Fund II C.V.	Overige	Nederland	20,54%	20,54%	20,54%
Business Park Terneuzen B.V.	Overige	Nederland	15,00%	15,00%	15,00%
Zeeland Airport B.V.	Overige	Nederland	14,79%	18,8%	14,79%
PZEM Energy B.V.	2)				
DWK II B.V.					
Windpark Kloosterboer II C.V.	Energie	Middelburg	n.v.t.	49,50%	n.v.t.
PZEM Middelburg B.V.	2)				
Synergia Capital B.V. (in liquidatie)	Overige	Middelburg			
	Overige	Nederland	5,10%	n.v.t.	5,10%
N.V. EPZ					
B.V. NEA	Energie	Arnhem	28,50%	28,50%	28,50%
Vliegassunie B.V.	Energie	Nieuwegein	n.v.t.	14,29%	n.v.t.
KSG Kraftwerks-Simulator-Gesellschaft mbH	Energie	Duitsland	2,05%	2,05%	2,05%
GfS Gesellschaft für Simulatorschulung mbH	Energie	Duitsland	2,05%	2,05%	2,05%

Het aandelenbelang van de moederonderneming in de dochteronderneming is vermeld.

1) Deelnemingen die in 2016 zowel zijn opgericht als in 2016 zijn verkocht en/of geliquideerd zijn niet in dit overzicht vermeld.

Deze informatie is vermeld onder "Grondslagen voor de financiële verslaggeving".

2) De statutaire naam van de vennootschap is per 1 maart 2017 gewijzigd in verband met de verkoop van DELTA Comfort B.V., DELTA Kabelcomfort Netten B.V. en Zeelandnet B.V.

ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2016

ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2016 (VOOR RESULTAATVERDELING)

(Bedragen x EUR 1.000)	REF. NR	31-12-2016	31-12-2015
Activa			
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	1	-	415
Materiële vaste activa	2	7.833	10.594
Financiële vaste activa			
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	3	285.550	217.780
Andere deelnemingen	3	349.446	349.344
Vorderingen op groepsmaatschappijen	3	20.924	17.928
Leningen u/g cverige deelnemingen	3	-	457
Overige leningen	3	15	47
Uitgestelde belastingvorderingen	4	13.936	29.188
		669.871	614.744
		677.704	625.753
Vlottende activa			
Vorderingen op groepsmaatschappijen		453.625	349.917
Overige vorderingen	5	7.210	2.482
		460.835	352.399
Liquide middelen			
		133.192	114.916
		1.271.731	1.093.068
Passiva			
Eigen vermogen			
Eigen vermogen	6	1.020.622	1.041.482
Netto Resultaat	6	57.510	(110.710)
		1.078.132	930.772
Voorzieningen			
	7	7.896	2.867
Langlopende verplichtingen			
Overige langlopende verplichtingen	8	-	-
Kortlopende verplichtingen			
Schulden aan groepsmaatschappijen		159.252	147.967
Overige schulden	9	26.451	11.462
		185.703	159.429
		1.271.731	1.093.068

ENKELVOUDIGE WINST-EN-VERLIESREKENING

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015
Resultaat uit eigen bedrijfsvoering	39.114	(33.211)
Resultaat deelnemingen	18.396	(77.499)
RESULTAAT	57.510	(110.710)

TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

PZEM N.V. is een naar Nederlands recht opgerichte houdermaatschappij van een aantal groepsmaatschappijen die zich bezig houden met het opwekken, transporteren en leveren van energie alsmede het verrichten van internet- en kabeldiensten. De functionele valuta is de Euro. PZEM heeft gebruik gemaakt van de optie in Titel 9 Boek 2 BW om de enkelvoudige jaarrekening op te stellen volgens de IFRS-grondslagen die worden gehanteerd in de geconsolideerde jaarrekening, inclusief de uitzondering dat de groepsmaatschappijen en deelnemingen worden gewaardeerd op equity methode. De enkelvoudige winst-en-verliesrekening is op basis van artikel 402 Titel 9 Boek 2 BW in beknopte vorm weergegeven.

Waarderingsgrondslagen en grondslagen voor de resultaatbepaling

De deelnemingen worden gewaardeerd volgens de equity methode; deze is bepaald op basis van de netto vermogenswaarde (op basis van de IFRS-grondslagen die worden gehanteerd in de geconsolideerde jaarrekening) gecorrigeerd voor de waarde van de betaalde goodwill bij overname, verminderd met eventuele bijzondere waardeverminderingverliezen op goodwill.

Voor de overige grondslagen wordt verwezen naar de toelichtingen bij de geconsolideerde jaarrekening.

TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

1. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

(Bedragen x EUR 1.000)

	TOTAAL	SOFTWARE
2015		
Boekwaarde per 1 januari	864	864
Afschrijvingen	(449)	(449)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER	415	415
Afschrijvingstermijn in jaren		5
2016		
Boekwaarde per 1 januari	415	415
Afschrijvingen	(415)	(415)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER	-	-
Afschrijvingstermijn in jaren		5

2. MATERIËLE VASTE ACTIVA

	TOTAAL	GEBOUWEN EN TERREINEN	MACHINES EN INSTAL-LATIES	ANDERE VASTE BEDRIJFS-MIDDELEN	ACTIVA IN AANBOUW	BIJ-DRAGE VAN DERDEN
(Bedragen x EUR 1.000)						
2015						
Boekwaarde per 1 januari	11.907	7.438	4.095	860	91	(577)
Investeringen	108	-	-	-	108	-
Afschrijvingen	(1.303)	(593)	(608)	(53)	(91)	42
Desinvesteringen	(118)	-	-	(118)	-	-
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER	10.594	6.845	3.487	689	108	(535)
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	11.129	6.845	3.487	689	108	
Cumulatieve afschrijvingen en impairments	60.043	18.240	35.299	6.504		
Aanschafwaarde per 31 december	71.172	25.085	38.786	7.193	108	
2016						
Boekwaarde per 1 januari	10.594	6.845	3.487	689	108	(535)
Investeringen	1.120	-	-	490	630	-
Afschrijvingen	(3.311)	(133)	(3.425)	(52)	(235)	534
Desinvesteringen	(570)	(230)	(62)	(279)	-	1
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER	7.833	6.482	-	848	503	-
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	7.833	6.482	-	848	503	
Cumulatieve afschrijvingen en impairments	60.076	18.265	35.307	6.504		
Aanschafwaarde per 31 december	67.909	24.747	35.307	7.352	503	
Afschrijvingstermijnen in jaren		0 - 40	7 - 40	5 - 15	nvt	

Onder materiële vaste activa worden met name investeringen in huisvesting verantwoord.

3. FINANCIËLE VASTE ACTIVA (EXCL. BELASTINGVORDERINGEN)

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	DEEL-	ANDERE	VORDE-	VORDE-	OVERIGE
		NEMINGEN IN GROEPS- MAAT- SCHAPPIJEN	DEEL- NEMINGEN	RINGEN OP GROEPS- MAAT- SCHAPPIJEN	RINGEN OP ANDERE DEEL- NEMINGEN	
STAND PER 31 DECEMBER 2014	1.248.744	837.768	341.969	68.490	457	60
Aankoop/uitgegeven leningen	243	-	-	143	100	-
Resultaat	(77.499)	(116.013)	38.514	-	-	-
Verkoop/aflossing/dividend	(505.699)	(422.900)	(32.063)	(50.000)	(100)	(636)
Mutatie hedge-reserve	(48.816)	(48.816)	-	-	-	-
Overige mutaties	(31.417)	(32.259)	924	(705)	-	623
STAND PER 31 DECEMBER 2015	585.556	217.780	349.344	17.928	457	47
Terugboeking/optoeking kortlopend gedeelte	10	-	-	-	-	10
Aankoop/uitgegeven leningen	3.000	-	-	3.000	-	-
Resultaat	18.396	(11.920)	30.316	-	-	-
Verkoop/aflossing/dividend	(36.737)	(5.593)	(30.685)	-	(457)	(2)
Mutatie hedge-reserve	89.374	89.374	-	-	-	-
Overige mutaties	(3.664)	(4.091)	471	(4)	-	(40)
STAND PER 31 DECEMBER 2016	655.935	285.550	349.446	20.924	-	15

De verkoop van het 75%-belang in de afvalverwerker Indaver is verwerkt in 2015. De hedge-reserve laat een positieve ontwikkeling zien in 2016.

4. UITGESTELDE BELASTINGVORDERINGEN

De uitgestelde belastingvorderingen zijn ontstaan als gevolg van verschillen tussen de commerciële boekwaarde in de jaarrekening enerzijds en de fiscale boekwaarde anderzijds. Tevens zijn bedragen opgenomen in verband met compensabele verliezen.

5. KORTLOPENDE VORDERINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
Handelsdebiteuren	159	110
Actuele overige belastingen	1.228	2.035
Overige vorderingen	5.823	337
TOTAAL	7.210	2.482

In de overige vorderingen zijn de transactiekosten verbonden met de 'activa aangehouden voor verkoop' opgenomen. Deze worden in 2017 ten laste van het resultaat gebracht bij realisatie van de verkoopopbrengsten van genoemde activa.

6. MUTATIEOVERZICHT VAN HET EIGEN VERMOGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	GESTORT AANDELEN- KAPITAAL	WETTE- LIJKE RESERVE	HEDGE RESERVE	OVERIGE NIET UITKEERBARE RESERVES	OVERIGE RESERVES	ONVER- DEELDE WINST
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2014	1.104.368	6.937	209.814	(79.978)	(7.311)	971.146	3.760
Resultaatverdeling 2014	-	-	-	-	-	(11.240)	11.240
Dividendbetaling	(15.000)	-	-	-	-	-	(15.000)
Overige mutaties	930	-	(37.970)	(32)	8.052	30.880	-
Mutaties in hedgereserve energiederivaten	(48.816)	-	-	(48.816)	-	-	-
Netto Resultaat 2015	(110.710)	-	-	-	-	-	(110.710)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2015	930.772	5.937	171.844	(128.826)	741	990.786	(110.710)
Resultaatverdeling 2015	-	-	-	-	-	(110.710)	110.710
Dividendbetaling	-	-	-	-	-	-	-
Overige mutaties	476	-	(23.721)	-	21	24.176	-
Mutaties in hedgereserve energiederivaten	89.374	-	-	89.374	-	-	-
Netto Resultaat 2016	57.510	-	-	-	-	-	57.510
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	1.078.132	6.937	148.123	(39.452)	762	904.252	57.510

De wettelijke reserve betreft de niet uitgekeerde winsten van deelnemingen; dientengevolge is de wettelijke reserve niet vrij uitkeerbaar. Dit geldt evenzeer voor de hedge-reserve welke in relatie moet worden gezien met de niet-gerealiseerde resultaten uit de reële waardemutatatie van de derivaten, gebruikt voor hedge-doeleinden.

Het saldo van de overige mutaties is de resultante van eigen vermogen mutaties van niet-meegeconsolideerde deelnemingen.

Voor een verklaring van de mutaties in het eigen vermogen wordt verwezen naar de geconsolideerde jaarrekening.

VOORSTEL UITKERING AAN AANDEELHOUDERS

(Bedragen x EUR 1.000)	2016	2015
Resultaat over het boekjaar	57.510	(110.710)
Vrijval wettelijke reserve	23.721	-
Voor Winstverdeling beschikbaar resultaat	81.231	-
VOORGESTELDE UITKERING AAN AANDEELHOUDERS	-	-
Toevoeging/onttrekking aan de overige reserves	81.231	(110.710)

Gezien het feit dat de winst grotendeels voortvloeit uit de vrijval van voorzieningen en er onderliggend een negatieve

kasstroom is het voorstel om de winst aan de overige reserves toe te voegen.

7. VOORZIENINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)	TOTAAL	PERSENEELS VOORZIENINGEN	OVERIGE VOORZIENINGEN
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2014	1.396	1.396	-
Terugboeking kortlopend gedeelte van voorzieningen	2.011	645	1.366
Dotaties	1.769	1.769	-
Rentedotaties	53	53	-
Vrijval	(248)	(248)	-
Onttrekkingen	(329)	(329)	-
Overige mutaties	(118)	(118)	-
Boekwaarde per 31 december 2015	4.534	3.168	1.366
Kortlopend gedeelte van voorzieningen	(1.667)	(301)	(1.366)
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2015	2.867	2.867	-
Terugboeking kortlopend gedeelte van voorzieningen	1.667	301	1.366
Dotaties	13.025	13.025	-
Rentedotaties	63	63	-
Vrijval	(1.533)	(167)	(1.366)
Onttrekkingen	(89)	(89)	-
Overige mutaties	(1.414)	(1.414)	-
Boekwaarde per 31 december 2016	14.586	14.586	-
Kortlopend gedeelte van voorzieningen	(6.690)	(6.690)	-
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	7.896	7.896	-

De langlopende voorzieningen bestaan ultimo 2015 en 2016 alleen nog uit personeelsvoorzieningen.

PZEM kent als gevolg van CAO-bepalingen diensttijdgebonden uitkeringen toe aan personeelsleden. Vanaf het moment van indiensttreding wordt voor deze uitkeringen een voorziening gevormd op basis van verstreken dienstjaren, verwachte prijs- en salarisstijgingen (gemiddeld 2%), kansen op ontslag, invaliditeit en sterfte. De desbetreffende disconteringsvoet bedraagt 3,5% (2015: 3,5%).

8. LANGLOPENDE VERPLICHTINGEN

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Waarde per 1 januari	-	174.497
Terugboeking kortlopend gedeelte	-	36.818
Opgenomen leningen	-	-
Aflossingen	-	(213.398)
Overige mutaties	-	2.083
	-	-
Aflossingen in het volgend boekjaar	-	-
TOTAAL	-	-

9. KORTLOPENDE VERPLICHTINGEN

(EXCL. GROEPSMAATSCHAPPIJEN)

(Bedragen x EUR 1.000)

	31-12-2016	31-12-2015
Handelscrediteuren	2.068	2.617
Actuele belastingverplichtingen	2.203	2.396
Kortlopend deel van de voorzieningen	6.690	1.667
Overlopende passiva	15.490	4.782
Totaal overige schulden	22.180	6.449
Bankkrediet	-	-
TOTAAL	25.451	11.462

Onder overige schulden zijn onder andere het kortlopende gedeelte van de voorzieningen en het kortlopende gedeelte van de opgenomen gelden verantwoord.
Onder de actuele belastingverplichtingen zijn de te betalen omzetbelasting en energiebelasting opgenomen.

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

Hieronder staan de niet uit de balans blijken de verplichtingen, voor zover deze naar de inschatting van PZEM een impact van EUR 5 mln. op het resultaat kunnen overschrijden.

Belangrijkste verstrekte zekerheden

PZEM heeft zich ten behoeve van de provincie Zuid-Holland borg gesteld tot financiële zekerheid voor de eencapdichting van de Afvalberging Derde Merwedehaven te Dordrecht; deze borgtocht bedraagt EUR 24,6 mln. De borgtocht wordt overgenomen door KatoenNatie, de koper van de aandelen Indaver, maar de gesprekken dienaangaande zijn nog niet afgerond. PZEM heeft een contra-garantie ontvangen van de koper.

Uit de verkoopovereenkomst inzake de aandelen van Indaver staat één 'Specific Indemnity' open met betrekking tot afwikkeling van fiscaliteit ter hoogte van de totale verkoopprijs van het aandelenpakket Indaver.

Juridische procedures en claims

Na de uitspraak van de Hoge Raad op 26 juni 2015 staat vast dat het Groepsverbod in de WON niet in strijd is met het Verdrag inzake de werking van de Europese Unie.

Na verwijzing door de Hoge Raad, wordt door het Gerechtshof Amsterdam de grief van PZEM behandeld, waarbij PZEM stelt dat het Groepsverbod in strijd is met het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de functionele Vrijheden. Arrest wordt verwacht voor de zomer 2017.

PZEM is daarnaast al een aantal jaren verwikkeld in een rechtsprocedure, aangespannen door een voormalige partner in de zonne-energiebusiness. Hoewel de Rechtbank in het voordeel van PZEM uitspraak heeft gedaan, blijft onze voormalige businesspartner volhouden in hun juridische acties. De zaak lag na tussenarrest van het Hof voor bij de Hoge Raad die de zaak heeft terugverwezen naar Hof Den Haag ter finale afdoening. Onduidelijk is wanneer dit dossier tot een finale afronding zal komen. Een negatieve uitspraak kan van invloed zijn op de overeengekomen uitkooprij met onze voormalige partners. Wij zien de uitkomst met vertrouwen tegemoet.

De curator van de failliete biodiesel-bedrijven die tot 2010 deel uitmaakten van PZEM heeft het dossier ook in het verslagjaar nog niet kunnen afronden. PZEM behoudt nog altijd een aanzienlijke vordering op de boedel in verband met een versterkte lening aan de inmiddels failliete onderneming.

403-Verklaringen

PZEM N.V. heeft per balansdatum een verklaring zoals bedoeld in artikel 2:403 BW bij de Kamer van Koophandel gedeponerd waarbij PZEM N.V. zich hoofdelijk aansprakelijk stelt voor de uit de rechtshandelingen van onderstaande dochterbedrijven voortvloeiende schulden:

- DELTA Comfort B.V.
- Deze aansprakelijkheidsverklaring is met ingang van 28 februari 2017 ingetrokken.
- PZEM Energy B.V.
- PZEM Ficus Holding B.V.
- DELTA Infra B.V.
- Deze aansprakelijkheidsverklaring is met ingang van 1 januari 2017 ingetrokken.
- DELTA Kabelcomfort Netten B.V.
- Deze aansprakelijkheidsverklaring is met ingang van 28 februari 2017 ingetrokken.
- DELTA Onroerend Goed Ontwikkelingsmaatschappij B.V.
- PZEM Pipe B.V.
- PZEM Tolling Sloe B.V.
- DELTIUS B.V.
- LIMO Energie Nederland B.V.
- LITRO Energie Nederland B.V.
- Zeelandnet B.V.
- Deze aansprakelijkheidsverklaring is met ingang van 28 februari 2017 ingetrokken.
- PZEM Com B.V.

Op grond hiervan en van jaarlijks bij de Kamer van Koophandel te deponeren instemmingverklaringen van de aandeelhouders zijn deze vennootschappen vrijgesteld van de voorgeschreven inrichtingsvoorschriften voor de jaarrekening.

Fiscale eenheid

PZEM N.V. staat aan het hoofd van een fiscale eenheid voor de omzetbelasting. PZEM N.V. en de dochters die deel uitmaken van deze fiscale eenheid zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschuld van de fiscale eenheid. De Zeeuwse Netwerkhouding N.V. en haar dochters vormen een aparte fiscale eenheid voor de omzetbelasting.

TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE WINST-EN-VERLIESREKENING

Het aantal medewerkers (FTE) per jaartuim in dienst van PZEM N.V. bedraagt 607 FTE in 2016 (2015: 634 FTE).

Voor een toelichting op de bezoldiging van de statutaire bestuurders van PZEM N.V. wordt verwezen naar toelichting 18. (Personeelskosten) van de geconsolideerde jaarrekening.

Voor een toelichting op de beloning van de Raad van Commissarissen van PZEM N.V. wordt verwezen naar toelichting 20. (Overige bedrijfskosten) van de geconsolideerde jaarrekening.

Honoraria accountant

In 2016 heeft PZEM N.V. de volgende honoraria uitgegeven voor vennoetschappen opgenomen in de consolidatie:

	DELOITTE ACCOUNTANTS BV		OVERIGE ONDERDELEN DELOITTE-NETWERK		TOTAAL	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
(Bedragen x EUR 1.000)						
Totaal accountants-honoraria jaarrekeningen Groep	548	428	-	-	548	428
Honoraria controle gerelateerde werkzaamheden	145	17	-	-	145	17
Honoraria fiscale werkzaamheden	-	-	16	39	16	39
Honoraria overige niet controle gerelateerde werkzaamheden	23	11	480	271	503	282
TOTAAL	716	456	496	310	1.212	766

Er is geen sprake van resultaatafhankelijke honoraria.

Voor akkoord:

Raad van Bestuur

Ir. G.J.A. Uytendewilgen

Drs. F. Verhagen

Was getekend,

Middelburg, 28 april 2017

Raad van Commissarissen

Drs. ing. C. Maas, Voorzitter

Mw. drs. A.M.H. Schöningh MBA, Vice-voorzitter

Ir. G. van Harten

Mr. M. van 't Noordende

Mw. mr. C.M. Insinger MBA

OVERIGE GEGEVENS

bij de jaarrekening 2016

3

OVERIGE GEGEVENS BIJ DE JAARREKENING 2016

Statutaire bepalingen inzake de winstbestemming

In artikel 39 van de statuten zijn de volgende bepalingen opgenomen inzake de winstbestemming.

1. Indien de winst-en-verliesrekening, welke van de vastgestelde jaarrekening deel uitmaakt, een bedrag aanwijst als verlies, zal dit verlies ten laste worden gebracht van de algemene reserves.
Indien deze reserves daartoe niet toereikend zijn, zal het resterende verlies ten laste komen van de winsten van volgende jaren.
2. Indien de winst-en-verliesrekening, welke van de vastgestelde jaarrekening deel uitmaakt, een bedrag aanwijst als winst, kan de Raad van Commissarissen ten laste van die winst bedragen toevoegen aan de algemene reserves. De resterende winst staat ter beschikking van de Algemene Vergadering.
3. De Algemene Vergadering is bevoegd tot uitkering van één of meer interimdividenden en/of andere interim uitkeringen te besluiten, mits aan het vereiste van artikel 2:105 lid 2 Burgerlijk Wetboek is voldaan blijkens een tussentijdse vermogensopstelling als bedoeld in artikel 2:105 lid 4 Burgerlijk Wetboek.

Deloitte Accountants B.V.
Park Veldzicht 25
4336 DR Middelburg
Postbus 7056
4330 GB Middelburg
Nederland
Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9895
www.deloitte.nl

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de aandeelhouders van PZEM N.V.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARBERICHT OPGENOMEN JAARREKENING 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van PZEM N.V. te Middelburg gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in dit jaarbericht opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van PZEM N.V. op 31 december 2016 en van het resultaat en de kasstromen over 2016 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 BW.
- Geeft de in dit jaarbericht opgenomen enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van PZEM N.V. op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

1. De geconsolideerde balans per 31 december 2016.
2. De volgende overzichten over 2016: de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerde overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerde mutatieoverzicht eigen vermogen en het geconsolideerde kasstroomoverzicht.
3. De toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit:

1. De enkelvoudige balans per 31 december 2016.
2. De enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2016.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.

2017.016691/JO/1
Member of
Deloitte Touche Tohmatsu Limited

Wij zijn onafhankelijk van PZEM N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (VIO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

BENADRUKKING VAN EEN ONZEKERHEID IN DE WAARDERING VAN EEN VOORZIENING

Wij vestigen de aandacht op punt 9 in de toelichting van de jaarrekening en wel specifiek de toelichting op de voorziening voor onrendabele contracten, waarin de onzekerheid uiteengezet is met betrekking tot de waardering van deze voorziening, als gevolg van de volatilititeit van de gehanteerde uitgangspunten. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze onzekerheid.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARBERICHT OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarbericht andere informatie, die bestaat uit:

- Het bestuursverslag.
- De overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

2017.016691/JO/2

Deloitte.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.

2017.016691/JO/3

Deloitte.

- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaät zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een vennootschap haar continuïteit niet lange kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken.

Middelburg, 28 april 2017

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: W.A. de Leeuw RA

2017.016691/JO/4

VERKLARING NALEVING GEDRAGSCODE

Verklaring Naleving Gedragscode Leveranciers en onder hun verantwoordelijkheid handelende Meetbedrijven aangaande gegevens uit kleinverbruik-meetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn.

Naam rechtspersonen:

PZEM Energy B.V. (tot 1 maart 2017: DELTA Energy B.V.) en DELTA Comfort B.V.

Statutaire vestigingsplaats:

Middelburg

Periode:

1 januari 2016 tot en met 31 december 2016

PZEM Energy B.V. te Middelburg en DELTA Comfort B.V. te Middelburg maken voor het goed kunnen uitvoeren van hun diensten gebruik van meetgegevens die zijn verkregen uit kleinverbruik-meetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn. In aanvulling op de Wet Bescherming Persoonsgegevens hebben leveranciers en de onder hun verantwoordelijkheid handelende meetbedrijven in de Nederlandse energiebranche een gedragscode opgesteld ten aanzien van het gebruik, het vastleggen, het uitwisselen en het bewaren van gegevens die zijn verkregen uit een kleinverbruik-meetinrichting die op afstand uitleesbaar is.

Hierbij verklaart PZEM N.V., te dezen vertegenwoordigd door zijn bestuurder Frank Verhagen, in zijn hoedanigheid van bestuurder van PZEM Com B.V. (tot 1 maart 2017: DELTA Com B.V.) te Middelburg, PZEM Com B.V. in haar hoedanigheid van aandeelhouder van PZEM Energy B.V. en PZEM Com B.V. in zijn hoedanigheid van aandeelhouder van DELTA Comfort B.V., dat PZEM Energy B.V. en DELTA Comfort B.V. zich gedurende de bovenvermelde periode hebben gehouden naar beste weten aan het gestelde in de regels en verplichtingen genoemd in de Gedragscode Leveranciers Slimme Meters 2012.

Middelburg, 28 april 2017

Was getekend

Ir. G.J.A. Uytendewilligen

Raad van Bestuur PZEM N.V. (tot 1 maart 2017: DELTA N.V.)

Postadres

Postbus 51
4330 AB Middelburg

Bezoekadres

Poelendaelesingel 10
4335 JA Middelburg

Contact

T 088 1346 000
zakelijk@pzem.nl

PZEM.nl